

T.C.
NIĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

POLİSİN PANDEMİ ÖNCESİ, PANDEMİ DÖNEMİ VE
SONRASINDA MÜDAHALE ETTİĞİ SUÇ İÇEREN
OLAYLARIN ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Ahmet Furkan ÖZCAN

Niğde
Kasım, 2024

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

POLİSİN PANDEMİ ÖNCESİ, PANDEMİ DÖNEMİ VE
SONRASINDA MÜDAHALE ETTİĞİ SUÇ İÇEREN
OLAYLARIN ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Ahmet Furkan ÖZCAN

Danışman : Prof. Dr. Bülent KARA
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Özlem AKAY DİNÇ
Üye : Doç. Dr. Çağdaş Ümit YAZGAN

Niğde

Kasım, 2024

YEMİN METNİ

Yüksek lisans projesi/tezi/-Doktora tezi olarak sunduğum “POLİSİN PANDEMİ ÖNCESİ, PANDEMİ DÖNEMİ VE SONRASINDA MÜDAHALE ETTİĞİ SUÇ İÇEREN OLAYLARIN ANALİZİ” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

19/11/2024

Ahmet Furkan ÖZCAN

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması, polis teşkilatının pandemi öncesi, pandemi dönemi ve sonrasındaki müdahalelerini inceleyerek suç oranlarında meydana gelen değişimleri analiz etmeyi amaçlamaktadır. COVID-19 pandemisi, dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de sosyal ve ekonomik hayatı derinden etkileyerek çeşitli suç türlerinin ortaya çıkmasına ve yayılmasına neden olmuştur. Bu süreçte polis teşkilatı, toplumun huzur ve güvenliğini sağlama görevine kesintisiz devam etmiş ve suçla mücadelede önemli rol oynamıştır.

Çalışmamda, pandemi öncesi ve sonrası dönemde polis müdahalelerinin istatistiksel verilerle incelenmesi hedeflenmiş ve elde edilen bulgular ışığında pandemi sürecinin suç oranları üzerindeki etkileri ortaya konulmuştur. Araştırma kapsamında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Adalet Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nün verileri kullanılarak analizler yapılmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında değerli katkılarını sunan danışman hocam Prof. Dr. Bülent Kara'ya, veri temininde yardımcı olan tüm kamu kurumlarına ve aileme teşekkür ederim.

Ahmet Furkan ÖZCAN

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**POLİSİN PANDEMİ ÖNCESİ, PANDEMİ DÖNEMİ VE SONRASINDA
MÜDAHALE ETTİĞİ SUÇ İÇEREN OLAYLARIN ANALİZİ**

ÖZCAN, Ahmet Furkan
Sosyoloji Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Bülent KARA
Kasım, 2024, 75 sayfa

Polis teşkilatı toplumun huzur ve güvenliğini sağlamakla sorumlu en önemli kamu hizmeti sunan devlet organlarından birisidir. Polis teşkilatı 7 gün 24 saat halkın hizmetinde çalışmaktadır. Pandemi döneminde de uzaktan çalışamayan, 7/24 çalışmaya devam eden meslek gruplarından biri olan polis teşkilatı çalışmalarını sürdürmüş, suç ve suçlularla mücadele etmiştir. Bu çalışmada polisin müdahale ettiği kriminal suçlar ve adalete sevk ettiği suçlar, pandemi öncesi dönem, pandemi dönemi ve sonrası olarak incelenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla yapılan çalışmada çeşitli kamu kurumlarının istatistiklerinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda pandemi döneminde ve öncesinde adalet bakanlığına polis tarafından sevk edilen suç ve suçluların sayısının pandemi sonrasında ciddi derecede artış gösterdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Pandemi, Polis, Suç, Suçlu.

ABSTRACT
MASTER THESIS

**ANALYSIS OF CRIMINAL INCIDENTS RESPONDED TO BY THE
POLICE BEFORE DURING AND AFTER THE PANDEMIC**

ÖZCAN, Ahmet Furkan
Sociology Department
Thesis Supervisor: Prof. Dr. Bülent KARA
November, 2024, 75 Pages

The police force is one of the most important public service providers responsible for ensuring public peace and security. The police force works 24/7 in the service of the public. The police force, which is one of the professional groups that could not work remotely during the pandemic period and continued to work 24/7, continued its work and fought crime and criminals. In this study, the criminal crimes that the police intervened in and the crimes they referred to justice were examined in the pre-pandemic, pandemic and post-pandemic periods. For this purpose, the statistics of various public institutions were used in the study. As a result of the research, it was determined that the number of crimes and criminals referred to the Ministry of Justice by the police during and before the pandemic period increased significantly after the pandemic.

Keywords: Pandemic, Police, Crime, Criminal.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLO LİSTESİ.....	vi
GRAFİK LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Pandemi Kavramı ve Covid-19 Pandemisi	2
1.2.Suç Kavramı.....	7
1.2.1. Teorik Çerçeve ve Suç Kavramı.....	9
1.2.1.1.Klasik Okul	10
1.2.1.2.Pozitivist Okul	12
1.2.2.Modern Kriminolojide Suç Teorileri.....	13
1.2.2.1.Biyolojik Teoriler.....	13
1.2.2.2. Psikolojik ve Psikanalitik Teoriler.....	15
1.2.2.3.Sosyolojik Teoriler.....	16
1.2.2.3.1.Sosyal Yapı Teorileri	16
1.2.2.3.2.Sosyal Süreç Teorileri.....	18
1.2.2.3.3.Sosyal Çatışma Teorileri.....	19
1.3.Pandemi-Suç İlişkisi.....	20
1.3.1 Kent ve Suç.....	30
1.4.Türk Polis Teşkilatı	30
1.4.1 Devlet.....	31
1.4.2 Devlet ve Güvenlik.....	33
1.4.3 Güvenlik	34
1.4.4 Kamu Düzeni.....	34
1.4.5 Kolluk	36
1.4.6 Polis	37

İKİNCİ BÖLÜM

2.YÖNTEM

2.1.Araştırmanın Amacı	43
2.2.Araştırmanın Önemi	43
2.3.Araştırmanın Yöntemi	44
2.4.Kapsam ve Sınırlılıklar	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.BULGULAR

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1.Sonuçlar	61
4.2.Öneriler	64
KAYNAKÇA	68

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. 1. 19.11.2023 Covid-19 Ölüm Tablosu	3
Tablo 3. 1. 2018-2023 Yılları Arasında Polisin Mahkemelere Sevk Ettikleri Dosya Sayıları	46

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 3. 1. Polis'in Müdahalesi ile Ağır Ceza Mahkemesine Gönderilen Kişi Sayısı (2018-2023)	47
Grafik 3. 2. Ağır Ceza Mahkemelerindeki Suçların Türlerine Göre Dağılımı ve Yıllara Göre Dava Sayıları Değişimi (2018-2023).....	48
Grafik 3. 3. Polis'in Müdahalesi ile Çocuk Ağır Ceza Mahkemesine Gönderilen Kişi Sayısı (2018-2023)	50
Grafik 3. 4. Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerindeki Suçların Türlerine Göre Dağılımı ve Yıllara Göre Suç Sayıları Değişimi (2018-2023)	51
Grafik 3. 5. Polis'in Müdahalesi ile Çocuk Ceza Mahkemesine Gönderilen Kişi Sayısı (2018-2023)	52
Grafik 3. 6. Çocuk Ceza Mahkemelerindeki Suçların Türlerine Göre Dağılımı ve Yıllara Göre Suç Sayıları Değişimi (2018-2023)	53
Grafik 3. 7. Polis'in Müdahalesi ile Asliye Ceza Mahkemesine Gönderilen Kişi Sayısı (2018-2023)	54
Grafik 3. 8. Asliye Ceza Mahkemelerindeki Suçların Türlerine Göre Dağılımı ve Yıllara Göre Dava Sayıları Değişimi (2018-2023).....	55
Grafik 3. 9. Polis'in Müdahalesi ile İcra Ceza Mahkemesine Gönderilen Kişi Sayısı (2018-2023)	56
Grafik 3. 10. İcra Ceza Mahkemelerindeki Suçların Türlerine Göre Dağılımı ve Yıllara Göre Dava Sayıları Değişimi (2018-2023).....	57
Grafik 3. 11. Polis'in Müdahalesi ile Fikri ve Sınai Haklar Ceza Mahkemesine Gönderilen Kişi Sayısı (2018-2023).....	58
Grafik 3. 12. Fikri ve Sınai Haklar Ceza Mahkemelerindeki Suçların Türlerine Göre Dağılımı ve Yıllara Göre Dava Sayıları Değişimi (2018-2023).....	59

KISALTMALAR

EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
S.	: Sayı
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
Vb.	: Ve Benzeri
Vd.	: Ve Diğerleri
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

GİRİŞ

Polis tüm dünyada toplumun huzur ve güvenliğini sağlama konusunda 7 gün 24 saat görev yapan kamu görevlisidir. Ülkemizde de polislik mesleği ve polis teşkilatı uzun bir geçmişe sahip kamusal hizmet sunan mesleklerden biridir. Polisler halkın can ve mal güvenliği için çaba gösteren mesleklerden biridir. Polisler kanunların kendilerine verdikleri yetkilere dayanarak, uyuşturucu, hırsızlık, cinayet, insan ticareti, taciz, tecavüz, trafik güvenliği, mali suçlar, koruma vb. konularda görev yapmaktadırlar.

Pandemi dönemi tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de sancılı geçmiş olan bir süreç olarak tarihe geçmiştir. Bu süreç içerisinde sağlık görevlileri ve emniyet teşkilatı görev başında kalmışlardır. Yaşanan kapanma döneminde suç olaylarına müdahalede vazifelerini her zaman olduğu gibi zamanında ve gereken şekilde müdahale etmişlerdir.

Bu çalışmada polislerin müdahale ettikleri olaylara ilişkin istatistikler pandemi öncesi, pandemi dönemi ve pandemi sonrası olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmanın kavramsal çerçevesinde öncelikle pandemi konusunda genel bilgiler verilmiştir. Ardından suç kavramı ele alınmış ve polis teşkilatına Türkiye özelinde yer verilmiştir.

Son bölümde ise Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Adalet Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nün web sitelerinden elde edilen ve ulaşılabilen istatistiklerle söz konusu dönemde polisin suç ve suç olaylarıyla ilgili olarak adalete sevk ettikleri kişilerle ilgili mahkeme türüne göre istatistikler yorumlanmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Pandemi Kavramı ve Covid-19 Pandemisi

Pandemi çok geniş alanda veya küresel kapsamda gerçekleşen, uluslararası sınırları aşarak çok sayıda insanı etkisi altına alan bir salgındır (Porta, 2008: 179). Pandemiler, insanların sağlığını tehdit eden ve bulaşarak yayılım gösteren hastalıklardır (Özkoçak, Çetli ve Koç, 2020: 1088). Bir hastalığın pandemi olarak kabul edilmesi WHO tarafından belirlenir. Dünyada geçmişten günümüze kara veba, kolera, İspanyol gribi, domuz gribi gibi birçok pandemik hastalık yaşanmıştır. Karşı karşıya kalınan COVID-19 (Koronavirüs hastalığı) toplumu pandemik krize sürükleyen bir hastalık olmuştur (Kestel, 2020: 23). COVID-19 dünya çapında çok hızlı yayılım göstermiş ve yüksek ölüm oranları yaşanmış ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO), 11 Mart 2020’de COVID-19’u pandemi olarak ilan etmiştir (Ciotti vd., 2020: 365; Estevão, 2020: 5). Tablo 1’de de Kasım 2023’e göre küresel ve WHO bölgelerine göre ölüm sayıları, aşılama oranları verilmiştir. Kasım 2023 olmasına ve aşılama olmasına rağmen vakaların olduğu görülmektedir. Ancak Tablo 1’de hem kümülatif hem de son 7 gündeki vakaların çoğunluğunun Avrupa bölgesinde yer alması ilginçtir.

Tablo 1. 1. 19.11.2023 Covid-19 Ölüm Tablosu

	Vakalar Kümülatif Toplam	Vakalar Son 7 Gün İçinde Yeni Bildirilen	Ölümler Kümülatif Toplam	Ölümler Son 7 Gün İçinde Yeni Bildirilenler	Aşılar - 100 Nüfus Başına Uygulanan Toplam Dozlar	Aşılar - 100 Nüfus Başına Tam Bir Birincil Seriyle Aşılanan Kişiler	Aşılar - 100 Nüfus Başına En Az Bir Doz Aşı veya Ek Dozla Aşılanmış Kişiler
KÜRESEL	771.820.937	9.426	6.978.175	122	173,64	66,18	31,91
Avrupa	276.897.108	7.843	2.254.135	68	186,38	64,73	35,34
Batı Pasifik	207.434.776	146	417.778		242,4	85,54	55,47
Amerika	193.321.547		2.971.010		208,05	71,21	42,42
Güneydoğu Asya	61.209.463	366	808.060	1	166,11	69,28	21,26
Doğu Akdeniz	23.403.218	1.071	351.721	53	123,5	51,63	19,16
Afrika	9.554.061		175.448		57,51	32,76	5,7

Kaynak: WHO (2023), WHO COVID-19 dashboard kullanılarak hazırlanmıştır (<https://covid19.who.int/table>, Erişim Tarihi: 19.07.2024).

Çin'in Hubei eyaleti Wuhan'da, Aralık 2019'da kaynağı bilinmeyen alt solunum yolu vakaları tespit edilmiştir (Ciotti vd., 2020: 365; Riou ve Althaus, 2020: 1). Kaynağı belirlenemeyen ilk vakalar "etiyojisi bilinmeyen pnömoni" olarak nitelendirilmiştir (Cascella, Rajnik, Aleem, Dulebohn ve Napoli, 2022: 1). Araştırmalar sonucunda COVID-19'un şiddetli akut solunum sendromu koronavirüs 2 (SARS- COV-2), olarak isimlendirilen yeni koronavirüsten kaynaklandığı tespit edilmiştir. SARS- COV-2, soğuk algınlığına sebebiyet veren yayılım gösteren diğer koronavirüslerden farklıdır (Baloch, Baloch, Zheng ve Pei, 2020:271).

Koronavirüsler, birçok hayvanı ve insanları enfeksiyona maruz bırakan, "zarflı, pozitif tek sarmallı büyük RNA virüsleridir". Koronavirüsler, Delta, Alfa, Beta ve Gama olmak üzere dörde ayrılmaktadır. Yapılan incelemeler neticesinde Beta ve Alfa'nın başta yarasalar olmak üzere memeli hayvanlardan kaynaklandığı keşfedilirken, Delta ve Gama'nın ise kuş ve domuzlardan kaynaklandığı ortaya konulmuştur. İnsanlara bulaşabilen yedi tip koronavirüs arasında, Beta koronavirüsler ağır hastalıklara, hatta ölümlere yol açarken, Alfa koronavirüsler, semptomları hafif olan enfeksiyonlara neden olmaktadır. Beta koronavirüslerin B

soyundan olan SARSCOV-2, SARS-COV virüsü ile yakından ilişkilendirilir (Velavan ve Meyer, 2020: 278).

COVID-19, bulaşıcılığı solunum yolu ile gerçekleşen bir hastalıktır (Baloch vd., 2020: 271). Virüsün insanlar arasında yayılmasında, enfeksiyon kapmış kişiyle yaşanan yakın temas, hapşırık ve öksürüğe maruz kalma önemli rol üstlenmektedir (Shereen vd., 2020: 92). Ayrıca COVID-19 virüsünün belirli bir süre cansız yüzeylerde sağ kalabilmesi temas yoluyla virüsün bulaşmasını sağlamaktadır. Temas yolu ile bulaşma, semptomatik veya asemptomatik bireylerin, ortama yaydıkları solunum salgılarıyla çevrelerindeki kişilerin temasta bulunması ve temasta bulundukları ellerini ağız burun ve göz bölgelerine götürmesiyle gerçekleşmektedir (Akbiyık ve Avşar, 2020: 111).

Enfeksiyonun başlıca belirtileri arasında ateş, nefes darlığı, öksürük ve yorgunluk yer almaktadır (Wang vd., 2020: 1065). Uzmanlar tarafından yapılan incelemeler göz önünde bulundurulduğunda %83 ile ateş en belirgin semptom olarak ilk sırada yer almakta, sırasıyla %82 ile öksürük, %31 ile de nefes darlığı yer almaktadır (Ciotti vd., 2020: 366). Bu belirtilerin yanı sıra baş ağrısı, burun tıkanıklığı, boğaz ağrısı, burun akıntısı, ishal ve kusma gibi daha az yaygınlık gösteren semptomlara da rastlanmaktadır (Memikoğlu ve Genç, 2020: 2).

Yaşanan hastalıklar göz önüne alındığında %80 oranında hafif, %14 oranında ciddi ve %5 oranında ise ölümcül hastalık gerçekleştiği gözlemlenmiştir. Hastalık durumu ağır olanların gösterdikleri semptomlar arasında genellikle viral pnömoni yer alırken, akut böbrek hasarı, akut kalp yetmezliği ve akut solunum zorluğu görülmektedir. Hastalıktan dolayı ölüm, hastalığı ciddi olan bireylerde, yaşlılarda ve birden fazla hastalığı olan hastalarda ölüm oranları, %2 ile %3 arasındadır. Hastalığın yayılıp büyüme hızı, çoğu Avrupa ülkesindeki sağlık sektörünün yanıt verebilme hızından daha hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu sebeple erken teşhis ve izolasyon, hastalığın kontrol altına alınabilmesi için büyük bir önem arz etmektedir (Estevão, 2020: 5).

2020 yılında gerçekleşen COVID-19 salgınından dolayı, Dünya Sağlık Örgütü küresel çapta pandemi ilan etmiştir. Bu sebeple tüm ülkeler, bireyler ve toplumlar açısından alışlagelmişin dışında tutum ve yasaklar zincirini izleyen tedbirler almak mecburiyetinde kalmışlardır. Buna bağlı olarak alınan tedbirler

doğrultusunda, ekonomik ve toplumsal açıdan bazı etkiler ortaya çıkmaktadır (Ünüvar Demirci, 2022: 4).

Bireylerin birbirleriyle kurdukları temas ile artış gösteren bu hastalık, yaşam tarzları ve ilişkilerinde de önemli değişikliklere gitmelerine neden olmuştur. Birçok gündelik yaşam alışkanlığı bu süreçte değişim göstermiştir. Bireylerin kendi sağlıklarının yanı sıra çevrelerindeki insanların sağlıklarının da korunması büyük bir önem kazanmıştır. COVID-19 pandemisi insan ilişkilerinin eskisi gibi ilerlemesine olanak tanımamıştır. İnsan sağlığı en önemli konu haline gelmiştir (Ahmadi, 2020, 67).

Pandemiye kontrol altına alıp halkın sağlığını korumak için uygulanacak en etkili yöntem, insanların yakın temasta bulunmalarının önüne geçmek olduğunu savunan dünya genelindeki tüm devletler, ülke sınırları içinde ve hatta ülke sınırları dışında sosyal mesafenin artırılması içindaha önce örneği görülmemiş politikalar uygulamıştır. Uygulanan bu politikalarla COVID-19 enfeksiyonunun yayılmasını yavaşlatarak bireylerin hayatlarını kurtarmak ve semptomları gösteren hastalara tıbbi bakım uygulanırken ülkelerin sağlık altyapısına binecek olan yükü azaltmaktır (Thunström vd., 2020: 179-180).

Çok sayıda ülke tarafından riski azaltmak için uygulanan başlıca politikalar şu şekildedir (Bruinen de Bruin vd., 2020: 4-5);

- Hareketlilik Kısıtlamaları: Toplu taşımada sınırlandırma/kapatma, araç ve bisiklet kullanımında sınırlandırma, hava trafiğinde kısıtlama/geçici kapatma, topluluk halinde yürüyüş kısıtlamaları gibi açık hava aktivitelerini kapsar.

- Sosyo-ekonomik Kısıtlamalar: İş, eğitim, eğlence veya spor için bir araya gelen insanların toplumsal ve ekonomik faaliyetlerini kapsar. Örneğin, restoranların, eğlence mekânlarının, otel ve spor salonlarının kapatılması, okulların, kreşlerin, çocuk ve yaşlı bakımevlerinin sınırlandırılması/kapatılması, sınırlı fabrika üretimi, uzaktan çalışmanın gerçekleştirilmesi gibi.

- Fiziksel Mesafe: İnsanların arasında olması gereken mesafe 1,5 ila 2 metre olarak belirlenmiştir.

- Hijyen Önlemleri: Maske, göz ve el koruyucuları kullanmak, yüzeylere temas etmekten kaçınmak, temassız ödeme yapmak, enfekte kişilere karantina uygulanması, zorunlu ateş kontrolü gibi.

- İletişim: Pandemi ile ilgili bilgi verilebilmesi ve risklerin azaltılması için DSÖ WhatsApp grubu kurulmuştur. Ülkeler asılsız haberlerle mücadele edebilmek için basın ve internet ortamında ulusal iletişim önlemleri almışlardır.

- Uluslararası Destek Mekanizmaları: Ülkeler ve şirketler kişisel koruyucu donanım ekipmanlarının üretimini artırmıştır.

Salgının başlama tarihinden itibaren Türkiye’de görülen ilk COVID-19 vakası 11 Mart 2020 tarihinde tespit edilmiştir. Bu konuda sağlık bakanlığının yaptığı ilk açıklama, hastanın virüsü Avrupa’dan aldığı yönünde olmuştur ve tespit edilmesinden itibaren dış dünya ile tamamen izolasyonu sağlanmıştır. Ölüm ile neticelenen bu vakadan sonra, ülkemizin uyguladığı tedbirler ele alındığında bireylerin evlerinden çıkmamaları için kampanyalar düzenlenmiş, sosyal mesafenin korunması için gerekli kurallar getirilmiş, seyahat kısıtlamaları uygulanmaya başlanmış, kamuda esnek çalışma modeline geçilmiş, eğitim sistemi geçici bir süre durmuş daha sonra uzaktan eğitime geçilmiştir (Güngör, 2020: 403). Teknik donanım açısından yeterli olanağa sahip olamayan öğrencilerin eğitimlerinde aksama olmaması ve mağduriyet yaşamamaları adına birçok düzenleme faaliyete geçirilmiştir. Risk grubunda yer alan vatandaşların sağlık sorunu yaşamalarını engellemek için bazı kısıtlamalar uygulanmış ve taşıyıcılığın önüne geçebilmek amacıyla belirli bir süre önleyici tedbirler alınmıştır. COVID-19 pandemisinden etkilenme ihtimali en yüksek grup olan yaşlıları koruyabilmek adına, personel desteği sağlanmış ve ihtiyaçları bu doğrultuda karşılanmıştır (Ahmadi, 2020, 68).

Pandemiyle mücadele esnasında benimsenen sosyal mesafenin korunup izole bir yaşam sürülmesi, sosyal ilişkileri monoton bir hale sokarak gerçekleştirilen aktiviteleri olumsuz açıdan etkilemiştir. İnsanlar tarafından uygulanan bu izolasyon neticesinde sosyal ilişkiler sanal ortamlarda gerçekleştirilmeye başlamıştır. Bunun neticesinde sanal ortamda geçirilen uzun saatler insanları psikolojik açıdan da olumsuz etkilemiştir. Sosyal mesafeyi korumak amacıyla ev ortamında kalmanın zorunlu olduğu dönemlerde aile içerisindeki ilişkiler de önemli derecede etkilenmiştir. Uzun süre birlikte aynı ortamda bulunmak aile bireylerinin ilişkilerinde sorunlar yaşamalarına neden olmuştur (Kurtuluş, 2020: 540).

Pandeminin yarattığı önemli etkilerden biri de eğitim veren kurumlarda yaşanmıştır. Dünya çapında tüm eğitim kurumları yaşanan pandemiye hazırlıksız olarak yakalanmıştır. Uygulanması gereken sosyal izolasyon nedeniyle yüz yüze eğitime ara verilmiş, bunun neticesinde de dünya genelinde eğitim sekteye uğramıştır. Yeterli altyapıya sahip ülkeler uzaktan eğitim sistemine geçmiş, altyapısı olmayan ülkeler ise bu süreçte gecikmeli olarak altyapılarını oluşturup sürece dahil olmuşlardır. Pandemi döneminde sosyal alanda yaşanan tartışmaların yanı sıra eğitim alanında birçok tartışma yaşanmıştır. Eğitimde fırsat eşitliği ilkesi, uzaktan eğitim esnasında tartışma yaşanan konuların başında gelmektedir. Bir diğer tartışılması gereken konu ise öğrencilerin yaşaması gereken sosyalleşmenin, uzaktan eğitim esnasında yaşanmamasıdır (Kurttaş, 2020: 541).

Hükümetlerin gösterdikleri tepkiler, sağlık hizmetlerinde gelişebilecek ani ve yüksek vaka artışlarını kontrol altında tutabilmektir. Fakat geçmişte yaşanan salgınlarda, bulaşıcılık oranı çok yüksek hastalıkların daha fazla yayılmasını engellemek amacıyla uygulanan politikaların başarılı olmasının, toplumdaki bireylerin risk faktörleri karşısında doğru algı seviyesine sahip olması ile alakalı olduğu bilinmektedir. İnsan algı ve davranışları pandemiye etkileyebilmektedir (Dryhurst vd., 2022: 163).

1.2. Suç Kavramı

Suç, hukuki, kriminolojik, sosyolojik vb. yönleri olması nedeniyle birçok disiplinde incelenen bir kavramdır. Ceza Hukuku suçu kanunda ceza yaptırımına bağlanan eylem olarak ele alırken, kriminoloji suçu kişinin bazı etkenlere bağlı olarak suç işleme iradesi ile ortaya koyduğu eylem olarak ele alır. Sosyoloji suçu bazı sosyal etkenlere bağlı olarak ortaya çıkan toplumsal normlardan sapıcı eylem olarak ele alır.

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğünde suç kelimesi “törelere, ahlak kurallarına aykırı davranış” şeklinde tanımlanmaktadır. Suç kelimesinin Türkçe kaynaklarda daha eski bir tanımı ise Divan-ı Lügatit Türk adlı eserde “sapma, yönünden kayma, cürüm” şeklinde yapılmaktadır.

(<https://www.etimolojiturkce.com/kelime/su%C3%A7>).

Türk Ceza Hukuku doktrinde yazarların suçu ne şekilde tanımladıklarına bakılacak olursa; Özbek vd. suçu “tipe uygun, hukuka aykırı, kusurlu insan davranışı” şeklinde tanımlamaktadır (Özbek vd., 2013). Tipe uygunluk, ceza kanununda suç olarak tanımlanan ve yaptırıma bağlanan eyleme uygunluğu ifade etmektedir. Kanunilik ilkesinin gereği olarak cezai yaptırıma bağlanan bir eylemin kanunda suç olarak tanımlanması ve tüm unsurlarının belirlenmesi gerekmektedir. Hukuka aykırılık, kanuni suç tanımına uyan eylemin gerçekleştirilmesinde, meşru savunma, amirin emri gibi herhangi bir hukuka uygunluk nedeninin bulunmaması anlamındadır. Kusurluluk ise, kişinin gerçekleştirmiş olduğu suç eyleminden sorumlu tutulabilmesini ifade eder. Bir kimsenin işlediği suç eyleminden ötürü sorumlu tutulabilmesi için, eyleminin ne anlam ifade ettiğini ve meydana getireceği sonuçları algılama, eylemi gerçekleştirme sürecinde davranışlarını yönlendirme yeteneğine sahip olması aranmaktadır.

Dönmezer’in tanıma göre suç “sorumlu bir kişi tarafından, olumlu veya olumsuz bir eylemle meydana getirilen ve ceza yaptırımı taşıyan bir kanunda yer alan tanıma uygun bulunan hukuka aykırı bir fiil” şeklinde tarif etmektedir. Dönmezer’e göre suç teşkil eden eylemlerin topluma zarar vermesinin karşılığı olarak ve toplum adına, bu eylemler karşılığında ceza uygulanmaktadır (Dönmezer ve Erman, 2016).

Özgenç suçu “kamu düzeninin sürekliliği için muhafaza edilmesi gereken hukuksal çıkarların aleni şekilde ve bilerek ihlal edilmesi ya da bu çıkarları korumak için konulmuş hukuk kurallarını ihlal etmemek için özen göstermeyen kişinin davranışı ile hukuka uygunsuzluk biçiminde karşılaşılan özel bir durum” şeklinde tanımlamaktadır (Özgenç, 2006). Özgenç’in ifadesinde göre, suçu düzenleyen kanun, norm ve ceza şeklinde iki ana unsurdan oluşur. Norm suç sayılan eylemi yasaklayıcı ve emredici kanun hükmünü ifade eder. Buna göre ceza kanunlarında “kimsenin eşyasını çalma”, “kimseyi öldürme”, “kimseye küfür etme” gibi normlar bulunur. Her bir normun korumayı amaçladığı bir hak ve menfaat bulunmaktadır. Hırsızlığı yasaklayan norm mal varlığı hakkını korumayı hedeflerken, öldürmeyi yasaklayan norm kişinin yaşam hakkını korur. Korunan hukuki değere yönelen saldırıları bir cezai yaptırıma bağlayan normlar, kişileri norma uygun davranmasını sağlamayı amaçlar (Göktürk vd., 2012).

Suç olgusu zamana ve mekâna göre farklı anlamlar ifade etmektedir. Eskiden suç sayılan bir eylemin daha sonradan suç olmaktan çıkarılması ya da bir ülkede suç sayılan eylemin diğer bir ülkede suç olmaması mümkündür. Örneğin yürürlükten kaldırılan 765 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK)'nın 440 ve 441 maddelerinde suç olarak düzenlenen zina eylemi 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu'nda suç olarak düzenlenmemektedir. Mekâna göre uygulama farklılığı bakımından örnek olarak eş cinsel ilişkiler bazı ülkelerde suç olarak düzenlenmezken bazı ülkelerde suç sayılmaktadır.

Suç, meydana getirdiği neticelerin hem doğrudan suçluyu ve suçun mağdurunu hem de dolaylı olarak yaşanılan çevreyi etkilemesi bakımından sosyal bir olgudur. İnsanın sosyalleşme süreci ile meydana gelmektedir ve toplum var olduğu sürece meydana gelmeye devam etmektedir. Bu anlamda suçun tam anlamıyla önlenmesi mümkün değildir. Sosyal bir olgu olan suç, toplumsallaşma sürecindeki etkenlere ve diğer toplumsal etkenlere bağlı olarak gelişip değişmektedir. Kişinin toplumsallaşma süreci ilk olarak ailede başlamakta, devamında okul ve iş hayatı ile şekillenmektedir. Bu süreçlerde karşılaşılan olumsuzluklara ve risk faktörlerine bağlı olarak kişinin suça yönelmesi mümkün olabilmektedir. Aynı şekilde suça yönelmiş bir kimsenin toplumsallaşma süreçlerinde karşılaşacağı önleme ve sağaltım mekanizmaları ile suç işlemeyi terk etmesi de mümkündür. Önemli toplumsal olaylar olan savaşlar, ekonomik krizler, salgın hastalıklar da kişilerin ve toplumların suç ile olan ilişkisine olumlu veya olumsuz anlamda etki etmektedir. Yani suça yönelme kişinin bireysel özelliklerinin yanı sıra toplumsallaşma süreçlerinden ve toplumsal olaylardan etkilenen bir süreci ifade etmektedir. Son zamanlarda görülen en önemli küresel olaylardan biri olan Covid-19 pandemisinin bu toplumsallaşma süreçleri içerisinde ne gibi bir rol aldığı ve suça yönelmeyi etkileyip etkilemediği de ayrı bir inceleme konusudur.

1.2.1. Teorik Çerçeve ve Suç Kavramı

Suç kavramı geçmişte ve günümüzde halen önemli bir çalışma alanı olarak dikkat çekmektedir. Bu bağlamda suç kavramının ele alınış biçimleri tarihsel süreç içerisinde farklı bilimsel veya metodolojik bağlamlarda yer bulmuştur. Bireyin biyolojik veya psikolojik özellikleri ile bağdaştırılırken toplumsal bir sorunsal

olarak ta el almış ve incelenmiştir. Geçmişten günümüze gelen süreçte suç kavramının idrak edilmesi için kriminoloji bilimi ortaya çıkmıştır. Suç kavramının ele alınması ve bu kavramın nedensellik bağlamında ele alınması sorunsalı bu farklı ilerlemelere rağmen istenildiği gibi açıklanamamıştır (Giddens,2008: 842-844).

Suç olgusunun multidisipliner yapısı tek bir suç tanımı yapılmasını zorlaştırmaktadır. Tarih boyunca suçun açıklanmasında farklı teoriler ve yaklaşımlar ortaya konulmuş bulunmaktadır. İnsanlık tarihinin başladığı ilk zamanlardan beri suç olgusu da var olmuştur. Suç olgusu, antik çağlarda şeytani bir olgu veya ruhsal hastalık olarak algılanmış ve daha çok dinsel değerler ile bağdaştırılmaktadır. Suç ve günah bağdaştırması ortaçağ boyunca devam etmektedir. Ortaçağ'ın sert ve acımasız Ceza Hukuku sistemine tepki olarak, 18. yüzyılda suça yaklaşımda bir rasyonelleşme görülmekte ve suçu tanımlarken suçlu ile toplum arasındaki ilişki esas alınmaya başlanmıştır. Bu dönemin teorisyenlerine göre suç kişinin hukuk kuralları ile olan çelişmesinden doğmaktadır (Akpınar, 2018).

1.2.1.1. Klasik Okul

19. yüzyılın sonlarına doğru gelindiğinde klasik okul gelişmeye başlamıştır. Klasik okulda kişinin kendi eylemlerinin sonuçlarını tarttıktan sonra özgür iradesi ile suç işlemeye yöneldiği, iradi olarak suç işleyen kişinin de cezalandırılması gerektiği kabul edilmektedir.

Klasik Okul düşünürleri, insanı kendi çıkarlarını düşünmesi bakımından bencil, zevk için yaşaması bakımından hedonist ve kendisi için kar zarar hesabı yapması bakımından rasyonalist olarak ifade etmektedir. Bu düşünceye göre, insan bir suç davranışını gerçekleştirmeden önce bunun meydana getireceği zarar ve yararları ölçüp biçer ve zarardan çok yarar elde edeceğine kanaat getirirse o suç işlemektedir (Hanbay, 2019). Yani suç davranışı insanın mantık süzgecinden geçirdiği, vicdani muhasebesini yaptığı ve bunların sonucunda gerçekleştirmeyi kabul ettiği bir eylemi olarak meydana gelmektedir. Klasik okul öğretisine göre, cezanın insana verdiği acı suçun sağladığı yarardan daha ağır olursa insanlar suç işlemeyi tercih etmeyecektir. Bunun için de cezanın işlenen suç ile orantılı olması

gerekmektedir. Klasik okulun bu öğretisi günümüz Ceza Hukukunda geçerli olan orantılılık ilkesinin temelini oluşturmaktadır.

Okulun önemli düşünürlerinden Beccaria, Ceza Hukuku tarihinin en önemli eseri olarak nitelendirilen “Suçlar ve Cezalar” isimli kitabında, suçu önlemenin şiddetli, hızlı ve suç ile orantılı ceza tehdidi ile mümkün olduğunu belirtmektedir. Ona göre şiddetli cezanın işlevselliği insanlarda suç işlemekten kaçınma bilincini doğurabildiği ölçüdedir (Eskici Katırcıgil, 2017).

Günümüz Ceza Hukukunun en önemli ilkelerinden olan kanunilik ilkesinin temelleri bu okulda atılmış bulunmaktadır. Klasik okul düşünürleri insanın özgürlüğünü kısıtlayıcı cezanın yalnızca kanunlarla belirleneceğini, bu kanunların keyfiyete göre düzenlenemeyeceğini savunmaktadır. Kanunilik ilkesinin önemine vurgu yapan klasik okul, suçun ve cezanın teolojik zeminden sıyrılmasına katkı sağlamıştır.

Klasik okul öğretisinde insanın özgür iradesi ile suç işlediği ve bu nedenle cezalandırılması gerektiği savunulmaktadır. Bunun doğal bir sonucu, ceza sorumluluğunun yalnızca özgür irade sahibi insanlara ait olmasıdır. Akıl hastalığı ve yaş küçüklüğü gibi özgür iradeyi sakatlayan hallerin varlığında kişinin ceza sorumluluğunun olmayacağı ifade edilmektedir. Günümüz Ceza Hukukunda da klasik öğretinin bir etkisi olarak kusurluluğu etkileyen hallere özgü düzenlemeler bulunmaktadır. Klasik okulun suçu insanın özgür iradesi ile gerçekleştirdiği bir eylem olarak tanımlaması, günümüz Ceza Hukukunda ceza sorumluluğunun başladığı yaştan sınırlandırılmasının da temelini oluşturmaktadır.

Klasik okul düşünürleri idam ve işkencenin insan haklarına aykırılığını dile getirmektedir ve bu yaklaşımları modern Ceza Hukukunda idam gibi bedeni cezaların yerine hapis gibi hürriyeti bağlayıcı cezaların uygulanması düşüncesinin temelini oluşturmaktadır.

Klasik okulda öne sürülen düşünceler, suçu ve suçluyu soyut olarak ele alması, suçlunun kişisel özelliklerini göz önünde bulundurmaması, her suçluya aynı cezayı öngörmesi, topluma yeniden kazandırma gibi bir sisteme yer vermemesi bakımından eleştirilmiştir (Özbek vd., 2013).

1.2.1.2. Pozitivist Okul

Klasik okuldan sonra etkili olan pozitivist okulda, suç araştırmalarında deneysel ve bilimsel yöntemler uygulanmaya başlanmıştır. Pozitivist düşünürler determinist bir yaklaşımı benimseyerek, suçun bazı biyolojik, psikolojik ve sosyolojik etkenlerin bir sonucu olarak ortaya çıktığını savunmaktadır. Pozitivist okul düşünürleri suçun ne suretle meydana geldiğinin bazı bilimsel ölçümler ile ortaya konabileceğini, aynı yöntemlerle suçun ne suretle engellenebileceğinin de anlaşılabileceğini ifade etmektedir.

Pozitivist okul düşünürleri, klasik öğretinin tamamen irade serbestliğine dayanan suç ve ceza sorumluluğu anlayışını reddetmektedir. Onlara göre irade soyut bir kavramdır, suç ise belirli bir sebep sonuç zincirinde meydana gelen somut bir kavramdır.

Pozitivist okulun düşünürlerinden Maggiore suçu “ahlaki düzeni bozduğu için hoş görülmeven davranış” olarak tanımlarken, Garofalo “ortalama dürüstlük ve merhamet duygularına saldırı niteliğindeki hareket” olarak tanımlamaktadır. Garafalo suçu özgür iradenin bir sonucu olarak değil, kişinin biyolojik yapısının ürünü olarak görmektedir. Pozitivist yaklaşımda ileri sürülen bu tanımlamalar suçun yalnızca ahlaki değerleri değil, milli, dini değerler gibi geniş bir değerler düzenini bozmaya yönelik davranış şeklinde de gerçekleşebileceği gerekçesiyle eksik görülmektedir. Yine ahlak değerlerinin bir toplumun tümü yönünden aynı olması mümkün olmadığından bu tanımlamaların hatalı olduğu ileri sürülmektedir (Alacakaptan, 1975).

Bir başka düşünür Grispigni'nin tanımına göre suç, toplumun varlığı ve korunması yönünden büyük bir tehlike doğuran hareketlerdir. Bu tanımlama ise toplumun varlığının korunması yönünden büyük bir tehlike oluşturmeyen hakaret, yaralama gibi küçük suçları kapsamaması yönünden eleştirilmektedir.

Pozitivist okulun bir başka temsilcisi olan Ferri, diğerlerine göre daha geniş bir bakış açısı ile suçu tanımlamaktadır. Ona göre suç davranışı, suçlunun ruhsal ve fizyolojik yapısı ile içinde yaşadığı sosyal fiziksel etmenlerin ortak bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır (Dönmezer ve Erman, 2016).

Pozitivist öğretide cezanın doğal bir olay olan suçu önlemek adına yeterince işlevsel olmadığı, suçu önleyen suçluya yönelik bazı tedavi tedbirleri

olduğu ileri sürülmektedir. Cezanın amacı toplumsal faydayı muhafaza etmek olmalıdır denilmektedir. Kişiyi ceza verilmesinin sebebinin, onun özgür iradesi ile suç işlemesi değil, toplumsal fayda açısından tehlikelilik yaratması olduğu ifade edilmektedir. Toplumsal faydaya tehdit oluşturan her insan özgür irade sahibi olup olmadığına bakılmaksızın cezalandırılmalıdır.

1.2.2. Modern Kriminolojide Suç Teorileri

Suçu açıklamaya çabalayan teoriler zamanla yalnızca teolojik etkenlere dayanmayı reddetmiş, suç ile toplum yapısı, sosyal yapı ve ruhsal yapı arasında bağlantıları incelemeye yönelmektedir. Modern kriminolojide suçu açıklayan birçok teori ortaya konulmuş bulunmaktadır. Her teori suçlu davranışı farklı temellere dayandırmaktadır. Bu farklılaşmanın bir önem arz etmediği, zira her teorinin bir yönüyle gerçeği yansıttığı, asıl önemli olanın suçun önlenmesi konusunda ilkelerin belirlenmesi olduğu belirtilmektedir (Sokullu Akıncı, 2020).

1.2.2.1. Biyolojik Teoriler

Temeli pozitivist düşünceye dayanan biyolojik teoride, suçlu kişinin biyolojik ve genetik bakımdan, diğer insanlara göre farklı olduğu ileri sürülmektedir. Biyolojik teorilerde, suçun ailenin genetiği ile birlikte nesiller arasında aktarıldığı, çocuğun anne ve babada bulunan suçluluk özelliklerini genetik aktarımla kazandığı belirtilmektedir.

Biyolojik pozitivism okulunun en önemli temsilcisi Lombroso'ya göre suç, biyolojik evrimini tamamlamamış, vücut anomalileri olan insanın gerçekleştirdiği bir eylemdir, suça sebep olan bu anomaliler nesiller arasında aktarılmaktadır. Lombroso bazı hayvanların doğaları gereği vahşi olması gibi bazı insanların da doğuştan zorunlu olarak suçlu olduğunu ifade etmektedir (Dönmezer ve Erman, 2016). Bu nedenle suçun insanın iradesine bağlı olarak gelişen bir olgu olmadığını, tabiat koşullarının bir sonucu olduğunu, bu nedenle de suça verilecek cezalar ile suçun önlenemeyeceğini ileri sürmektedir. Suçlu insana uygulanacak özel önleyici önlemlerin cezadan daha etkili olacağını belirtmektedir.

Lombroso suçluları doğuştan suçlu, itiyadi suçlu, ihtirasi suçlu ve tesadüfi suçlu olarak sınıflandırmaktadır. Doğuştan suçlunun bazı fizyolojik, duyuşal ve

işlevsel anomalileri bulunmaktadır. Lombroso'nun “fiziksel ve ruhsal açıdan geri kalmış organizma” olarak nitelendirdiği doğuştan suçlu, doğruyu yanlıştan ayırt etme yeteneğine sahip değildir, eyleminin ahlaka aykırı olduğunu fark edemez ve eyleminden ötürü pişmanlık duymamaktadır. Suçluların üçte biri doğuştan suçlulardan oluşmaktadır. Diğer kesimi oluşturanlardan tesadüf suçlular kazara suç işlemiş ve aslında topluma önemli derecede zarar vermemiştir, yalnızca kanun önünde suçlu konumundadır. İtiyadi suçlular ise doğuştan suçlu ile kurduğu temas veya içsel sancıları sonucunda suça yönelen insanlardan oluşmaktadır. İtiyadi suçluların doğuştan suçlu ile benzeşme riski bulunmaktadır. İhtirasi suçluluk normal bir bireyin genellikle başkalarına yardım etmek amacıyla suç işlemesidir. Bu tip suçlular sonradan pişmanlık göstermektedir (Lombroso, 2021).

Biyolojik teorisyenlerden Goring, 3000 suçlu üzerinde yapmış olduğu “İngiliz Mahkum: İstatistiksel Bir Çalışma” adlı deney çalışması sonucunda suçluluğun fiziksel bir tipi olduğu sonucuna varamadığını ifade etmekte ve Lombroso'nun teorisini eleştirmektedir. Goring araştırmasında suçluların suçlu olmayanlara göre daha kısa ve daha zayıf oldukları sonucuna varmaktadır. Bu kişilerin bu fiziksel özellikleri nedeniyle çalışma hayatında dezavantajlı olduklarını ve bir suç işledikten sonra kaçma imkânlarının daha kısıtlı olduğunu, bu nedenle daha yüksek oranda suçlu olduklarını ileri sürmektedir. Goring, bir suç işleyene kadar hiç kimsenin suçlu olmadığını fakat zekâ problemleri olabileceğini belirtmektedir. Ayrıca hiçbir biyolojik anormalliği olmayan bir kişinin ahlaki anormalliğe sahip olması durumunda da suç işleyebileceğini belirtmektedir (Hanbay, 2019).

Bir diğer biyolojik teorisyen Hooton, suçlu ve suçsuz arasında ve ayrıca farklı tip suçları işleyen suçlular arasında anatomik farklılıklar olduğunu, yapısal bakımdan tam anlamıyla gelişme gösteremeyen kişilerin suçluluğa yatkın olduğunu belirtmektedir. Hooton'a göre hırsızlar kısa kafa, sarı saç, çıkık alt çene, katiller uzun boy, zayıf vücut özelliklerini barındırmaktadır (Sokullu Akıncı, 2020).

Erken dönem teorilerin aksine, çağdaş biyolojik teorilerde suç yalnızca kişinin biyolojik özellikleri ile bağdaştırılmamakta, biyolojik özelliklerin yanında sosyal etkenlerin rolü de incelenmektedir. Suç ve genetiğin ilişkisi incelenirken evlat edinilen çocuklar ve ikiz kardeşler üzerinde araştırmalar yapılmıştır. Örneğin

Christiansen 3596 ikiz kardeşi konu edinen incelemesinde, ikizlerin resmi suç kayıtlarını analiz etmiş ve sonucunda tek yumurta ikizlerinin çift yumurta ikizlerine göre suç işleme konusunda daha yüksek oranda benzeştiklerini bulmuştur. Bir başka örnek Hutchings ve Mednick'in 1000 adet evlat edinilmiş erkek çocukla yapmış oldukları çalışmadır. Bu çalışmada biyolojik babası suçlu olan erkek çocukların %21,4'ünün, evlat edinen babası suçlu olan erkek çocukların %11,5'inin ve babalarının sabıka kaydı olmayanların %10,5'inin suç işlediği ortaya konmaktadır. Her iki babanın sabıka kaydının bulunduğu durumlarda ise evlatlıkların suç kaydı %36,2'nin üzerindedir (Canter, 2020).

Biyolojik teoriler ailenin kültürel, psikolojik ve sosyal özelliklerini göz ardı etmesi, yapılan araştırmalarda sınırlı bir denek grubunun kullanılması, bu nedenle elde edilen verilerin tüm suçluları temsil edici olmaması nedeniyle eleştirilmektedir.

1.2.2.2. Psikolojik ve Psikanalitik Teoriler

20. yüzyılda gelişen psikolojik ve psikanalitik teorilerin savunucuları suçu kişinin sahip olduğu bazı rahatsızlıkların, ruhsal bozuklukların neticesi olarak tanımlamaktadır. Psikolojik teoriye göre suçluluk, onu meydana getiren dürtüler ve psikolojik süreçlerden ayrı olarak ele alınamayacaktır. Aichorn insanın dünyaya geldiğinde asosyal bir varlık olduğunu, içinde yaşadığı toplumun kurallarından haberdar olmadığını, sosyalleşmeye başladıkça bu kuralları öğrendiğini ve kendi arzu ve istekleri ile toplumsal düzenin gerekleri arasında içsel dengesini oluşturduğunu belirtmektedir. Suçlu davranış insanın sağlıklı bir sosyalleşme süreci geçirememesine ve bu nedenle bazı psikolojik problemler yaşamasına bağlı olarak meydana gelmektedir (Akpınar, 2018).

Schmallegger suçun genellikle çocukluk çağında edinilen olumsuz öğrenme ve koşullanma biçimlerinden ya da kişinin zihinsel süreçlerinde meydana gelen bazı problemlerden kaynaklanan bir olgu olduğunu ifade etmektedir. Kişi, ailede tatmin edilmesi gereken sevgi, bakım, beslenme gibi ihtiyaçlarının yeterince giderilmemiş olması durumunda bunların telafi edilmesi için suça yönelmektedir. Bununla birlikte psikopati gibi kişilik bozuklukları da kişiyi suç işlemeye yöneltmektedir. Psikopati, kişinin yeteri düzeyde sosyalleşememesi ve

davranışlarının yaşadığı çevre ile sürekli bir çatışma halinde olması şeklinde tanımlamaktadır. Psikopatik kişilik bozukluğu olan bireylerde empati kuramama, suçluluk hissetmeme, pişmanlık duymama gibi davranış şekilleri görülmektedir. Bu davranış şekilleri ise kişide saldırganlığa yol açmaktadır. Psikopatinin sosyalleştirme ve iyi bir evlilik gibi yollarla iyileştirilebileceği ileri sürülmektedir (Gökulu, 2019).

Psikanalist yaklaşımın öncüsü olan Freud’a göre çocuğun kişiliği id, ego ve süperegonun gelişimi ile şekillenmektedir. İlkel dürtülerden ibaret olan id, ego tarafından baskılanmaktadır. Ego yeterli gelişimi gösteremediğinde kişide bilinçdışı bir “suçluluk duygusu” meydana gelmekte ve suç böylelikle işlenmektedir. Psikanalist yaklaşıma göre suç id, ego ve süper ego arasındaki dengesizliğin bir sonucu olarak meydana gelmektedir. Kişi, idin yönetiminde suç işlemektedir. Suç davranışının, kişinin içsel çatışmalarının dışsal tezahürü olduğu ifade edilmektedir (Söylev, 2022).

Psikanalitik teoriler, ileri sürülen tezlerin test edilebilir olmaması, soyut id, ego ve süperego kavramlarına dayandırılması ve suçun toplumsal yönlerini göz ardı etmesi nedeniyle eleştirilmiştir.

1.2.2.3. Sosyolojik Teoriler

20. yüzyılda gelişen sosyolojik teorinin savunucuları suça neden olanın toplumun kendisi olduğunu, bazı sosyal etkenlerin kişiyi suça ittiğini ifade etmektedir. Suçun yalnızca kişisel özelliklerle açıklanması yeterli görülmemekte, yaşanan çevredeki sosyal olaylar ve ilişkilerin de suçun oluşmasında etkili olduğu belirtilmektedir. İlk sosyal kriminolog Quetelet “Toplum suçu hazırlar, suçlu ise ancak bir araçtır” demektedir (Sokullu Akıncı, 2020).

Sosyolojik teoriler kendi içinde sosyal yapı teorileri, sosyal süreç teorileri ve sosyal çatışma teorileri olarak gruplanmaktadır.

1.2.2.3.1. Sosyal Yapı Teorileri

Sosyal yapı teorisinde, suçun ve toplumsal yapının bağlantılı olduğu, toplumsal yapıdaki bazı olumsuzlukların suçu meydana getirdiği, bu olumsuzların

önlenmesi ile suçun da önlenebileceği ileri sürülmektedir. Sosyal yapı teorileri kendi içinde fonksiyonalist, gerilim, alt kültür ve sosyal ekoloji teorileri olarak gruplanmaktadır.

Fonksiyonalist teorisyenlerden Durkheim, suçun her toplumda var olduğunu ve var olmasının olağan olduğunu vurgulamaktadır. Birbirinden farklı psikolojik, biyolojik ve sosyal özellikleri olan insanların bir arada yaşaması, bazılarının davranışlarının genelden sapıcı olmasını ve suç teşkil etmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Bencil isteklerini sınırlandırmayı başaramayan insanlar var oldukça toplumda istekler çatışması meydana gelmektedir. Durkheim “anomi” ibaresi ile ifade ettiği bu çatışma halini bir sosyal hastalık olarak tanımlamaktadır. Anominin yerini sosyal normlar aldığında insanların kendi istekleri bu normlar arasında denge kurmayı öğreneceği belirtilmektedir. Bazı durumlarda suçun toplum için yararlı olduğu, zira suçun toplumun üyelerine değerlerini hatırlattığı ve sosyal gelişmenin önünü açtığı ifade edilmektedir (Bal, 2014). Böylelikle sosyal çatışmanın yerini uzlaşma almaktadır.

Gerilim teorisinde, refaha ermede kullanılacak yol ve yöntemlerin insanlar arasında eşit olarak dağıtılamaması nedeniyle, alt tabakada bulunan insanın suç işlemeye yöneldiği ileri sürülmektedir. Alt tabakadaki insanın yasaları kendi refah düzeyinin artması önünde engel olarak algıladığı belirtilmektedir. Gerilim teorisyenlerinden Merton’a göre iyi düzenlenmiş bir toplumda eşit fırsat ve olanaklara sahip insanların suça yönelmeleri engellenebilecektir (Akpınar, 2018). Suç işlenmesinin önlenmesi için, toplumun her üyesinin istek ve ihtiyaçlarını yerine getirmede meşru yollara başvurabilme imkân ve yeterliliği bulunmalıdır. Gerilim teorilerinin ileri sürdüğü bu kuram mal varlığına karşı işlenen suçları açıklamakta yararlı ise de, diğer suç türlerini açıklamada yeterli olmamaktadır.

Bir toplumun içerisinde bulunan belirli meslek grupları, sosyal kategorilerden oluşan kültür gruplarına o toplumun alt kültürleri denilmektedir. Alt kültür teorisinde, bir alt kültüre mensup olmanın, kişiyi hukuka aykırı amaçlara yöneltebileceği, böylece o kişinin suç işleyebileceği tezine dayanmaktadır (Sokullu Akıncı, 2020). Bazı alt kültürler genele tepki olarak meydana gelmektedir ve amaçlarını gerçekleştirmede meşru yollar yeterli olmamaktadır. Cohen bazı alt kültürlerin sırf zevk duymak arayışı ile kurulduğunu

ileri sürmektedir. Alt kültür genele uyum sağlayamayan bir grup insanın birlikteliği ile meydana gelmektedir.

1.2.3.2. Sosyal Süreç Teorileri

Suçu sosyalleşme sürecinde öğrenilmiş bir davranış biçimi olarak kabul eden sosyal süreç teorileri, kendi içinde sosyal öğrenme teorisi, kontrol teorileri ve etiketleme teorileri olarak gruplanmaktadır.

Sosyal öğrenme teorisine göre kişi suçu başkalarından ve sosyal çevreden öğrenmektedir. Teorinin temelini oluşturan taklit teorisinin kurucusu olan Tarde, suçlu insanın normal olarak doğduğunu, sonradan suçlu davranışı öğrendiğini ileri sürmektedir. Ona göre insan çevresindeki diğer insanların davranışını taklit etmektedir. Sosyal öğrenme teorisyenlerinden bir diğeri Sutherland'dir. Ona göre suçlu davranış, küçük ve yakın gruplar içinde, karşılıklı iletişim içinde öğrenilmektedir (Sokullu Akıncı, 2020). Bu teoriye göre insan çevresini gözlemlediğinde bir davranışın cezalandırıldığını veya takdir edildiğini görmektedir. Suçu ve olumsuz davranışları sıklıkla gözlemleyen kişi bunu zamanla normal ve hatta iyi olarak algılayabilmektedir.

Kontrol teorileri, insanların aksi öğretilmedikçe sık sık anti sosyal davranışlar gösterdiğini ileri sürmektedir. Eysenck'e göre sosyalleşme sürecinde bir davranış neticeleri ile birlikte benimsenmekte, olumsuz neticeleri olan davranış daha az tekrarlanırken, olumlu neticeleri olan davranış daha kolay benimsenmektedir. Eysenck aile ve okul sürecinde, bir hata işleyen çocuğa derhal tepki verilmesi, ceza uygulanması gerektiğini, böylelikle o çocukta zamanla "içsel bir polis gücü" oluşacağını belirtmektedir. Kişide çocukluk çağında oluşan bu içsel polis gücünün suç işlemeyi engelleme noktasında cezadan daha etkin olacağını ileri sürmektedir. Yine kontrol teorisyenlerinden olan Hirschi her insanın suç işleme potansiyeline sahip olduğunu vurgulamaktadır. Aile, iş, arkadaş çevresi ile bağları kuvvetli olan insanların, suç işlemeleri durumunda bu toplumsal bağlantılarının zarar göreceğini bildikleri ve bunu istemedikleri için suç işlemekten kaçınacakları ifade edilmektedir. Toplumsal bağları zayıf olan insan ise kolaylıkla suç işlemeye yönelebilmektedir (Akpınar, 2018).

Etiketlenme teorilerine göre, toplumsal olarak güçlü konumdaki bir grup insan kendi menfaatleri ile uyumlu kurallar belirlemekte, bu kurallarla birlikte sapma kavramı da meydana gelmektedir. Sapma aslında davranış türünün kendisini ifade etmemekte, o davranışa karşılık toplumda ve hukuk düzeninde uygulanan süreci ifade etmektedir. Bir davranış toplumda onaylanmaz ve kanunda da cezaya bağlanırsa o davranış suç olarak etiketlenmektedir. Toplumun alt tabakasına mensup bireyler diğerlerine kıyasla daha fazla etiketlenmektedir (Sokullu Akıncı, 2020). Toplumda etiketlenen birey de daha fazla oranda suç işlemeye yönelmektedir.

1.2.3.3. Sosyal Çatışma Teorileri

Sosyal çatışma teorilerinde, toplumda bireyler arasında eşitsizlik olduğu, bu eşitsizliğin de sınıflar arasında çatışma doğurduğu belirtilmektedir. Toplumdaki sınıfların çıkarları birbiriyle çatışırsa, her sınıf kendi çıkarlarını korumak adına suç işlemeye yönelebilmektedir.

Sosyal çatışma teorisyenlerinden Bongers'e göre, kapitalist sistemde adalet güçlü ve zengin olanların yararına hizmet etmektedir. Bunun sonucunda güçsüz olanlar kendi yararlarını koruyabilmek adına savunma mekanizması geliştirmektedir. Bu savunma mekanizmaları çoğunlukla yasal temelde mümkün olamamaktadır. Böylelikle suç alt sınıflarda yoğunlaşmaktadır. Bongers, suçu önleyecek olanın toplumsal sınıflar ayrımının ortadan kaldırmak olduğunu ileri sürmektedir (Burkay, 2008).

Görüldüğü üzere suça tanımlamaya çalışan teoriler zaman geçtikçe değişmekte ve hangi perspektiften ele alındığına göre şekillenmektedir. Çağdaş kriminolojide ileri sürülen biyolojik, psikolojik ve sosyolojik teoriler suçlu davranışın ne olduğunu ve suçlunun neden suç işlediğini açıklamaya yönelmektedir. Kişinin sosyal çevresindeki bazı faktörlerin etkisiyle suç işleyebileceği gibi kendi bireysel özellikleri nedeniyle suç işleyebileceği de kabul edilmektedir. Bu nedenle tek bir teori ortaya koyarak suçu ve suçluyu açıklamak mümkün görünmemektedir. Suç tek bir tanıma sığdırılması mümkün olmayan, tek bir nedene bağlı olmayan bir süreci ifade etmektedir.

Suç ve suçlu kavramları sübjektif bir yaklaşımla ele alınarak durumun koşullarına göre önce o suçun meydana gelme süreci ortaya konulmalı, daha sonra suçun tekrarlanmasını önlemenin yolları aranmalıdır. Çağdaş Ceza Hukuku yaklaşımında, otoriter ve liberal olmak üzere iki ana eğilim bulunmaktadır. Liberal eğilim, cezalandırmanın son çare olarak başvurulması gereken bir kurum olduğunu, Ceza Hukuku ile toplumsal düzen korunurken bir yandan da insan haklarının korunması gerektiğini, suçlu ile toplumun çıkarları arasında uzlaşmanın sağlanması gerektiğini savunmaktadır. Otoriter eğilim ise Ceza Hukukunda tek amacın toplumsal düzeni sağlamak olduğunu, suçlu ile toplum arasında toplum menfaatinin üstün tutulması gerektiğini, ağır ve etkin yaptırımlar ile toplumsal düzenin korunması gerektiğini savunmaktadır (Dönmezer ve Erman, 2016). Günümüzde Ceza Hukukunun önleme ve ödetme olmak üzere iki amacı olduğu daha yaygın kabul görmektedir. Suçluya verilen ceza ile işlemiş olduğu eylemin toplumda meydana getirdiği zararın karşılığı ödetilmek amaçlanmaktadır. Suçlunun topluma kazandırılması ile ilgili uygulamalarda ise kişinin yeniden suç işlemesinin önlenmesi ve suçlu olarak damgalanmasının önlenmesi amaçlanmaktadır. Ceza mekanizmasından beklenen bu amaçların sağlanabilmesi için, yapılacak araştırmalarda suçun nedenleri kadar suçluluğun önlenmesi konularına da önem verilmesi gerekmektedir.

1.3. Pandemi-Suç İlişkisi

Ekonomik koşullar yoksulluk, gelir eşitsizliği ve işsizlik dahil—şiddet suçları ve yaralanmaların önemli belirleyicileri olarak kabul edilir (Blumstein vd., 2000: 506; Goin, 2018: 62). Şiddet oranları, yoğun sosyoekonomik dezavantaj ve yüksek gelir eşitsizliği ile karakterize edilen mahallelerde en yüksektir (Rowhani-Rahbar vd., 2019: 27). Şiddet ve suçluluk konusundaki ırksal eşitsizlikler, kısmen siyahiler arasındaki işsizlik oranlarının beyazlara göre daha yüksek olması (ve daha düşük ücretler ile açıklanmıştır Grogger, 1998: 757). Ekonomik koşullar ile şiddet arasındaki bağlantı karmaşıktır. Örneğin, yoksulluk, erken çocukluk dönemindeki çevreleri ve şiddet riskini artıran koşullara maruz kalmayı şekillendirir; bu koşullar düşük kaliteli eğitim, gençlerde davranış sorunları ve mahallelerde sosyal düzensizlik gibi faktörlerle ortaya çıkar (Sharkey vd., 2020: 25). Resmi ve sürekli istihdama erişimi olmayan bireyler, mali ihtiyaçlarını

karşlamak için suça yönelebilirler. Ekonomik nedenlerle işlenen suçlar, şiddeti de içerebilir (Rosenfeld, 2009: 289). Ekonomik stres faktörleri ve gelir eşitsizliği, aynı zamanda psikososyal yollarla, örneğin olumsuz duygular ve azalan sosyal kontrol yoluyla şiddeti artırabilir (Agnew ve Brezina, 2019: 148). İstihdam, gelir sağlamanın yanı sıra, prososyal bağlar kurarak suçtan korunmayı da sağlayabilir ve kişinin suç işlemek için ayırabileceği zamanı kısıtlayabilir. Gelir eşitliği ve istihdamın, mahalle sosyal sermayesi ve kaynaklara erişim gibi geniş toplumsal faydalar sağlayarak şiddeti önleyebileceği öne sürülmektedir. Örneğin, koronavirüs pandemisi sırasında toplumsal şiddet önleme programları personellerini izne çıkarmak zorunda kalmıştır; şiddet önleme uzmanları çalışmadığında, toplumsal şiddet artabilir. Sosyoekonomik durum ile şiddet arasındaki iyi bilinen kesitsel ilişkilere ve bu ikisini bağlayan teorilere rağmen, şiddet oranlarının ekonomik koşullardaki değişimlere duyarlı olup olmadığına dair kanıtlar karışıktır (Uggen ve Wakefield, 2008: 193) Birçok çalışma, kötüleşen ekonomik koşullar ile mali nedenlerle işlenen suçlar (örneğin hırsızlık, soygun) arasında bir ilişki bulmuş, ancak diğer şiddet suçları ile bir bağlantı tespit edememiştir (Aaltonen vd., 2013: 535).

COVID-19 pandemisi süresince, ekonomiyi canlandırmak amacıyla yapılan büyük ölçekli ekonomik yardımlar, yolsuzluk ve organize suçların faaliyetleri için uygun bir ortam yaratmıştır. Özellikle İtalya'da, organize suç örgütleri, karantina süresince dikkat çekmeden faaliyetlerine devam etmiş ve ekonomik krizi kendi çıkarları için kullanmıştır. Pandemi dönemi, bir yandan soygun, hırsızlık ve haraç gibi suçlarda düşüş yaşanırken, tefecilik gibi suçlarda %10 artış görülmüştür (Peluso, 2021: 87). Krediye erişimin zorlaştığı bu dönemde tefecilik, ailelere ve işletmelere likidite sağlarken, aynı zamanda ekonomik düzeni geri dönülmez şekilde kirletmiştir (Cooper vd., 2019: 18). Yolsuzluk ise hükümetlerin pandemiyle mücadelesini zayıflatarak, halkı sağlık hizmetlerinden mahrum bırakma tehlikesi yaratmıştır (Fabrizi ve Parbonetti, 2020: 66). Transparency International'a göre İtalya, yolsuzluk sıralamasında 52. sırada kalmıştır ve bu durum, COVID-19 pandemisi süresince daha da kötüleşmiştir. Organize suç örgütleri, devletin sunduğu finansman imkanlarına ve ekonomik teşviklere sızarak, tarım-gıda zinciri, ilaç ve tıbbi malzeme tedarik sektörü gibi stratejik sektörlerle nüfuz etmiştir (Gratteri vd., 2020: 116). Özellikle Güney İtalya'da, siyasi-mafya

anlaşmaları ve yolsuzluk vakalarında artış yaşanmış, bu süreçte suç örgütleri sosyal destek sağlayarak halkın desteğini kazanmaya çalışmıştır (Peluso, 2020). Suç örgütlerinin elindeki likidite, bürokratik kısıtlamalardan bağımsız olarak hızlı hareket etmelerine olanak tanımış ve bu durum, suçla mücadelede ciddi bir engel oluşturmuştur. Dolayısıyla, pandemi yalnızca bir sağlık ve ekonomik kriz değil, aynı zamanda devletlerin başa çıkmakta zorlandığı bir yolsuzluk krizi de olmuştur (Fabrizi ve Parbonetti, 2020: 67).

COVID-19 önlemlerinin bazı suç oranlarını, özellikle de ev içi şiddet ve yakın partner şiddetini artırabileceği erken incelemelerde ne sürülmüştür (Bradbury-Jones ve Isham, 2020: 2045; Kaukinen, 2020: 671). COVID-19 pandemisi ve kısıtlamalar, işsizlik, finansal güvensizlik ve stres gibi ev içi şiddet ve yakın partner şiddeti için risk faktörlerini artırmıştır (Morgan ve Boxall, 2020: 609). Ayrıca, insanların evlerine kapanmış olmaları, yardım aramalarını zorlaştırmış veya başkalarının bu tür şiddeti fark etmesini engellemiştir. Bu artan risk faktörlerinin, mülk suçu gibi suçları da etkilediği bilinmektedir (Speziale, 2014: 1089). Öte yandan, COVID-19 kısıtlamalarının günlük hareketliliği azalttığı ve evde geçirilen zamanı artırdığı gösterilmiştir, bu da hırsızlık ve soygun gibi suçlar için fırsatları azaltabilir (Cheung ve Gunby, 2022: 110).

COVID-19 bağlamında en az üç suçla ilgili teori önemlidir. İlk olarak, rutin faaliyetler teorisi, bir suçun, suç işleme eğiliminde olan bir fail, uygun bir hedef ve yeterli korumanın olmaması ile açıklandığını ne sürer ve suçların iş, aile ve sosyal hayat gibi rutin faaliyetlerle etkilendiğini vurgular (Hoeboer vd., 2024: 279). Suçu açıklayan teorilerden rutin faaliyetler teorisine göre, suç işlemeye ikna olmuş bir suçlu, suçlunun hedefinde bir mağdur ve mağduru suçludan koruyacak mekanizmaların yokluğu bir araya geldiğinde suç meydana gelmektedir (Dolu, 2009). Bu teoriye göre insanların günlük rutin faaliyetlerindeki değişimler suç fırsatlarında da değişim yaratmaktadır. Araştırmacılar doğal afetler, terör veya salgın hastalıklar gibi istisnai olayların, sosyal düzende ve insan davranışında önemli değişikliklere yol aarak, suç davranışını etkileyebileceğini belirtmektedir: Örneğin, 2005 yılında Louisiana'da ve Teksas'ta meydana gelen Katrina Kasırgası'nın ardından, insanların tahliye edildiği bölgelerde suç oranları azalmıştır. Başka bir örnekte, 2011 yılında Avustralya'nın Brisbane kentinde meydana gelen sel sırasında mala yönelik suçlarda önemli bir artış meydana

gelmiş ve selin azalmasının ardından suç oranları önceki seviyelerine geri dönmüştür (Revital ve Haviv, 2022). COVID-19 kısıtlamaları, sosyal etkileşimleri kısıtlayarak aile ortamında yeterli korumayı azaltabilir, bu nedenle aile içi şiddet gibi suçlarda artış beklenebilirken, kamusal alanlardaki suçlarda azalma olabilir çünkü kamusal etkileşimler azalmıştır. Ayrıca, COVID-19 kısıtlamaları hareketliliği azaltıp çevrimiçi iletişimi artırdığından, uygun hedefler çevrimdışı yerine çevrimiçi hale gelmiştir ve bu da çevrimiçi suçlarda artışa, çevrimdışı suçlarda ise azalmaya yol açabilir. İkinci olarak, rasyonel seçim teorisi, suçları, fırsatlar ve sonuçlarla ilgili bilgilerin suç işlemeyi rasyonel bir seçim haline getirdiği şeklinde açıklar (Karstedt, 1994: 859). Bu teoriye göre, COVID-19 kısıtlamaları sırasında, yüksek kazançlı ve düşük riskli suçlar, örneğin konut dışı binaların soyulması gibi suçlar artabilir. Ayrıca, sosyal kısıtlama önlemleri, mağdurun failin haberi olmadan yardım aramasını zorlaştırdığı için ev içi şiddetin algılanan riskini azaltmış olabilir. Bu da ev içi şiddetin artmasına yol açabilir (Hoeboer vd., 2024: 280).

Üçüncü olarak, genel gerilim teorisi, insanların gerilim ve stresi hafifletmek amacıyla suç işlediklerini öne sürer (Agnew, 1992: 51). Bu teori, objektif gerilim (genellikle stresli olarak deneyimlenen durumlar, örneğin COVID-19 nedeniyle hastaneye yatış) ile öznel gerilim (kişiye özgü olarak stresli olan durumlar, örneğin evde kalma emirleri, bazıları için son derece stresli olabilirken başkaları için daha az stresli) arasında ayrım yapar. Genel gerilim teorisi ayrıca gerilim yaratan üç tür olayı ayırt eder: olumsuz uyarıcıların tanıtılması, olumlu uyarıcıların ortadan kaldırılması ve kişinin hedeflerine ulaşamaması. Teori, gerilimle başa çıkmanın rolünü vurgular (suç davranışı, uyumsuz bir başa çıkma stratejisi olarak kabul edilebilir) ve rasyonel seçim teorisine benzer şekilde suçun maliyetlerinin rolüne de dikkat çeker. Bu teoriye göre, COVID-19 ve kısıtlamalar (örneğin, karantinalar) özellikle hedeflere ulaşamama ile ilgili olarak artan gerilimlere (örneğin, bir barmen işini kaybettiği için ailesini destekleme hedefine ulaşamayabilir) ve azalan başa çıkma yeteneklerine (örneğin, karantina nedeniyle daha az sosyal destek) yol açar ve bu da hırsızlık, konut dışı soygunlar ve aile içi şiddet gibi düşük algılanan maliyetlere sahip suçlarda artışa neden olabilir (Hoeboer vd., 2024: 281).

Dünya genelinde birçok çalışma, COVID-19'un (önlemlerinin) etkilerini, karantinalar, sosyal mesafe, evde kalma emirleri, evden çalışma emirleri ve toplanma kısıtlamaları gibi önlemlerin suç oranları ve suç modelleri üzerindeki etkilerini değerlendirmiştir. Ayrıca, COVID-19'un belirli suç oranları üzerindeki etkisini inceleyen çeşitli çalışmalar da yayımlanmıştır (Kourti vd., 2023: 722; McNeil vd., 2023: 245). Örneğin Nivet vd. 2021 yılında yaptıkları çalışmada 27 dünya şehrinde, eve kapanma politikalarının uygulamaya konulmasından sonraki dönemde polis tarafından kaydedilen 6 tip suçtaki (saldırı, hırsızlık, soygun, hırsızlık, araç hırsızlığı, cinayet) eğilim incelenmiştir. Çalışmada eve kapanma uygulamaları ile cinayet hariç diğer suç oranlarının düşüşü arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Örnek olarak Barselona'da, polis tarafından kaydedilen hırsızlıkların günde ortalama 385,2'den 38,1'e düştüğü belirtilmektedir. Çalışmada incelenen tüm şehirlerdeki suç seviyelerindeki genel azalma %37 olarak tespit edilmiştir. Suç düzeylerinin değişen fırsat yapılarına ve kısıtlamalarına hızla yanıt verdiği ancak suç düzeylerindeki değişimin suçlu motivasyonunda büyük ölçekli değişiklikler meydana getirmediği belirtilmiştir (Nivette vd., 2021).

Sampaio'nun (2021) çalışmasında, pandemi sürecinde suç örgütlerinin, yerel topluluklarla müzakere ederek ve baskı yaparak küresel krize uyum sağladığı vurgulanmaktadır. Özellikle Rio de Janeiro, Tumaco (Kolombiya) ve San Salvador (El Salvador) gibi düşük gelirli bölgelerde, suç grupları sokağa çıkma yasakları ve diğer kısıtlayıcı önlemleri uygulamış, ancak zamanla bu kurallar gevşetilmiş ve bazı bölgelerde tamamen kaldırılmıştır, çünkü topluluklar virüsle ilgili endişelerini kaybetmiştir. Suç örgütleri, yerel halk üzerinde hem sosyal baskı kurmuş hem de yardım faaliyetlerinde bulunmuştur. Örneğin, Cape Town'daki çeteler gıda yardımı yaparken, bu yardımdan faydalananları silah ve uyuşturucu saklamaya zorlamıştır. San Salvador'da ise Mara Salvatrucha (MS-13) gibi çeteler, sokağa çıkma yasaklarını ihlal edenlere fiziksel cezalar vermiş ve bu cezaların görüntülerini sosyal medyada paylaşarak halkı korkutmuştur. Suç örgütleri, Brezilya'daki Rio de Janeiro gibi şehirlerde su, elektrik ve internet gibi temel hizmetleri kontrol altına almış, bazı milis gruplar internet sağlayıcılarını engelleyerek kendi düşük kaliteli hizmetlerini sunmuştur. Pandemi sürecinde suç örgütlerinin temel stratejilerinden biri, sosyal yardımlar sağlayarak topluluklar üzerindeki etkilerini artırmak ve nüfuzlarını güçlendirmek olmuştur. Yardımlar genellikle yerel halk tarafından

dağıtıldığı için dışarıdan gelen aktörlere göre daha güvenilir kabul edilmiştir. Bu yardım faaliyetleri, suç örgütleri tarafından bir halkla ilişkiler stratejisi olarak da kullanılmış ve devletin eksikliklerini kapatmaları sayesinde halk gözünde bir kurtarıcı imajı oluşturulmuştur. Pandemi sırasında uygulanan sokağa çıkma yasakları ve gıda yardımları, suç örgütleri tarafından hem yerel toplulukları kontrol etmek için bir fırsat hem de koruma bahanesi olarak kullanılmıştır. Her iki durumda da bu faaliyetler, suç örgütlerinin uzun vadeli etkilerini güçlendirmek ve kendi çıkarlarına hizmet etmek için bir araç haline gelmiştir. Ayrıca, pandemi ve suç arasındaki etkileşimin, mekân, nüfus yoğunluğu, ekonomik düzey ve şehirdeki vaka sayıları ile ilişkili olduğu, bu nedenle her şehirde aynı etkilerin görülmeyebileceği ifade edilmektedir (Ashby, 2020).

Meyer vd. (2022) tarafından yapılan çalışmada, Aralık 2020'ye kadar olan dönem boyunca beş FBI 1. Derece suç oranındaki değişiklikler tahmin edilmiştir. Ocak 2018 ile Aralık 2020 arasındaki dönemde, Amerika Birleşik Devletleri'nin en büyük 70 şehrinden 28'inin haftalık suç oranı verileri kullanılmıştır. Çalışmada, 2020 yılı boyunca cinayet oranlarının, Mart ayındaki karantinalardan önce de dahil olmak üzere, daha yüksek olduğu bulunmuştur. Otomobil hırsızlıkları yaz aylarında ve 2020'nin geri kalanında önemli ölçüde artış göstermiştir. Buna karşılık, soygun ve hırsızlık oranları pandemi sonrası üç dönemin tamamında önemli ölçüde azalmıştır. 2020'nin dört döneminin tamamında ev hırsızlığı oranlarının düşüş eğiliminde olduğu görülmüş olmasına rağmen, yalnızca pandemi öncesi dönem istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Araştırmacılar, karantinalar öncesinde ve sırasında şehir düzeyinde bir açıklık endeksi oluşturarak, açıklığın suç oranlarındaki değişikliklerle ilişkili olup olmadığını incelemiştir. Hırsızlık ve soygun oranları, açıklık endeksi ile pozitif ve anlamlı bir ilişki göstermiştir; bu da karantina kısıtlamalarının suç oranlarını azalttığını ima etmektedir. Ancak, diğer üç suç türü için tespit edilebilir bir ilişki bulunamamıştır.

Ashby (2020) tarafından yapılan çalışmada, COVID-19 pandemisinin milyonlarca Amerikalının günlük yaşamında önemli değişikliklere yol açtığı vurgulanmıştır; birçok işyeri ve okul kapatılmış, kamu etkinlikleri iptal edilmiş ve eyaletler evde kalma emirleri uygulamaya koymuştur. Bu çalışmada, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki 16 büyük şehirde yaygın suç türlerinin 2020'nin ilk aylarında nasıl değiştiğini anlamak amacıyla polis kayıtlarındaki açık suç verileri

kullanılmıştır. Önceki yılların suç verileri kullanılarak mevsimsel otoregresif entegre hareketli ortalama (SARIMA) modelleri oluşturulmuş ve pandeminin olmadığı bir senaryoda 2020 için beklenen suç oranları tahmin edilmiştir. Ardından, bu tahminler pandeminin ilk aylarındaki gerçek suç oranlarıyla karşılaştırılmıştır. Çalışmada, kamusal alandaki ciddi saldırılarda kayda değer bir değişiklik olmadığı, politika yapıcıların endişelerine rağmen konut içi saldırıların sıklığında da bir değişiklik gözlemlenmediği belirtilmiştir. Bazı şehirlerde konut soygunlarında azalma görülürken, konut dışı soygunlarda önemli bir değişiklik olmadığı tespit edilmiştir. Motorlu araç hırsızlıkları bazı şehirlerde azalırken, araçlardan hırsızlık vakalarında farklı eğilimler ortaya çıkmıştır.

Langton vd. (2021) tarafından yapılan çalışmada, COVID-19 virüsünün yayılmasını kontrol altına almak amacıyla dünya genelindeki hükümetlerin sosyal etkileşim ve hareketliliğe ilişkin katı yönergeler uyguladığı belirtilmiştir. İnsanların rutin faaliyetlerindeki bu dramatik değişimlerin, suç davranışlarında da benzer şekilde dramatik değişikliklere yol açtığını gösteren kanıtlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Çalışma, İngiltere ve Galler'de altı ay süren ulusal karantina dönemine dair ilk “geriye dönük” incelemeyi sunmaktadır. Polis tarafından kaydedilen açık suç verilerini kullanarak, Mart ile Ağustos 2020 arasındaki on dört farklı suç kategorisi için beklenen ve gözlemlenen suç oranları karşılaştırılmıştır. Sonuçlar, çoğu suç türünün karantinanın ilk tam ayında keskin ve kısa vadeli bir düşüş gösterdiğini, ardından kısıtlamaların gevşetilmesiyle birlikte kademeli bir artış yaşandığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, antisosyal davranışlar ve uyuşturucu suçları gibi bazı kategorilerde bu genel trende aykırı sonuçlar gözlemlenmiştir.

Campedelli vd. (2020) tarafından yapılan çalışmada, şehir düzeyinde zaman serilerini kullanan son araştırmaların dünya genelinde COVID-19 önleme politikaları uygulandıktan sonra birçok suçun azaldığını gösterdiği belirtilmiştir. Chicago'daki mahalle düzeyindeki verilerle yapılan bu çalışma, kamu müdahalelerinin suç faaliyetlerini daha ince bir mekansal ölçekte nasıl etkilediğini anlamayı amaçlamaktadır. Analiz, iki aşamalı bir metodolojiye dayanmaktadır. İlk aşamada, Chicago'da uygulanan sosyal mesafe ve evde kalma politikalarının dört suç kategorisi (hırsızlık, saldırı, uyuşturucuya bağlı suçlar ve soygun) üzerindeki mahalle bazındaki nedensel etkisi, Yapısal Bayesci Zaman Serileri yöntemiyle

tahmin edilmiştir. Modeller, suç trendlerindeki değişimlerin yönünü, büyüklüğünü ve anlamlılığını tespit ettikten sonra, Firth'in Lojistik Regresyonu kullanılarak bu trendlerle ilişkili faktörler analiz edilmiştir. Sonuçlar, suç trendlerindeki değişikliklerin topluluklar ve suç türleri arasında farklılık gösterdiğini ve bu durumun, genel modellerin ötesinde karmaşık bir tablo oluşturduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, regresyon modelleri, önemli suç azalması ile ilişkili faktörler konusunda karışık bulgular sunmuştur: Bazı suçlar için ilişkiler ters yönde olmasına rağmen, nüfus faktörünün sürekli ve pozitif bir şekilde anlamlı suç azalması ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Lopez ve Rosenfeld'in (2021) çalışmasında, koronavirüs pandemisinin suç oranları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Önceki araştırmalardan farklı olarak, bu çalışma büyük ABD şehirlerindeki haftalık suç oranlarını daha uzun bir zaman dilimi ve daha fazla suç kategorisi ile ele almakta ve her suç kategorisi için farklı sayıda şehri (maksimum = 28, minimum = 13, ortalama = 20) değerlendirmektedir. Araştırma, genel olarak mal varlığına karşı işlenen suçlar ve uyuşturucu suçlarının pandemi sırasında azaldığını bulmuştur. Bununla birlikte, motorlu araç hırsızlıkları Mart 2020'de pandemi nedeniyle uygulanan nüfus kısıtlamalarından sonra artış göstermiştir. Soygun oranları da pandeminin başlangıcında düşüş göstermiştir. Ortalama haftalık cinayet, ağır saldırı ve silahlı saldırı oranlarında ise Mart ayından sonra istatistiksel olarak anlamlı bir artış gözlemlenmemiştir. Ancak, Haziran 2020'den itibaren bu suçlarda önemli bir artış tespit edilmiş ve bu artış yaz sonu ve sonbaharda düşüşle sonuçlanmıştır. Sabit etkili regresyon analizleri, pandemi döneminde azalan konut hareketliliği ile ağır saldırı, soygun ve hırsızlık oranlarındaki önemli düşüşler arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar, rutin faaliyet hipotezini desteklemektedir; yani bireylerin faaliyetlerini evlerden uzaklaştırması suç oranlarını artırmaktadır. Diğer suçlar için elde edilen bulgular ise bu hipotezi daha az desteklemektedir.

Schleimer vd. (2021) tarafından yapılan çalışmada, koronavirüs pandemisi sırasında Amerika Birleşik Devletleri'nin birçok şehrinde şiddet suçlarında artış yaşanırken, mülkiyet suçlarının çoğunun azaldığı belirtilmiştir. Araştırma, Temmuz 2020'ye kadar 12 ABD eyaleti ve Columbia Bölgesi'ndeki 16 büyük şehirde, fiziksel mesafe ile suç oranları arasındaki ilişkiyi negatif binomiyal regresyon yöntemini kullanarak incelemiştir. Fiziksel mesafe, akıllı telefon verileri

aracılığıyla ölçülmüş ve tamamen evde kalan nüfusun yüzdesindeki değişim olarak tanımlanmıştır. Çalışmada kullanılan veriler, Gun Violence Archive (Silahlı Şiddet Arşivi) ve şehirlerin açık veri portallarından elde edilmiştir. Çok değişkenli modellerde, evde kalan nüfusun yüzdesindeki artışın ağır saldırı, kişiler arası silahlı şiddet, hırsızlık, tecavüz ve soygun olaylarında azalma; kundakçılık, hırsızlık ve motorlu araç hırsızlıklarında ise artış ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu bulgular, kişiler arası etkileşimlerin sıklığındaki değişikliklerin pandemi sırasında suç oranlarını etkilediğini göstermektedir. Ancak bu ilişkilerin özgüllüğü ve altında yatan mekanizmalar hakkında daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir.

Schleimer vd. (2022) tarafından yapılan çalışmada, Ocak 2018 ile Temmuz 2020 arasındaki döneme ait 16 ABD şehrinin verileri kullanılarak, pandemideki ani işsizlik değişiklikleri ile şiddet suçları ve mala karşı işlenen suçlar arasındaki ilişki tahmin edilmiştir. Negatif binomiyal regresyon modelleri ve parametrik g-hesaplama yöntemleri kullanılarak, Mart-Temmuz 2020 döneminde her şehirde gözlemlenen işsizlik oranlarıyla karşılaştırıldığında, her şehirdeki en yüksek ve en düşük işsizlik seviyelerinin sürdürülmesi durumunda suç olaylarındaki ortalama farklar tahmin edilmiştir. Araştırma sonucunda, pandemi sırasında yetişkin nüfustaki işsizlik oranının beklenenden ortalama %8,1 daha yüksek olduğu bulunmuştur. İşsizlikteki artışlar, ateşli silah şiddeti ve cinayet oranlarında artışla ilişkilendirilmiştir. Örneğin, Mart-Temmuz 2020 döneminde, tüm şehirlerde en yüksek işsizlik seviyelerinin gözlemlenmesi durumunda, şehir başına aylık ortalama 3,3 ateşli silah şiddeti vakası (95% CI: -0.2, 6.7) ve 2,0 cinayet (95% CI: -0.2, 3.9) artışı olacağı tahmin edilmiştir. Bununla birlikte, işsizlik ile ağır saldırı veya mala karşı işlenen suçlar arasında bir ilişki bulunamamıştır. Bulgular, pandemi sırasında işsizlikteki keskin artışın ateşli silah şiddeti ve cinayetlerdeki artışa katkıda bulunmuş olabileceğini, ancak diğer suç türlerini etkilemediğini öne sürmektedir.

Covid-19'un suç oranlarının yanı sıra suç türlerinin değişmesine, belirli suçların mecra değiştirmesine yol açtığı da ileri sürülmektedir. Aile içi şiddet olaylarının artması ve mal varlığına yönelik suçların siber alanda daha çok işlenmeye başlanması buna örnek gösterilmektedir. Nitekim Mohler vd. 2020 yılında yaptıkları çalışmada 2 Ocak 2020'den 18 Nisan 2020'ye kadar Los

Angeles'ta ve 2 Ocak 2020'den 21 Nisan 2020'ye kadar Indianapolis'te polise yapılan günlük çağrı sayılarını analiz etmiş, aile içi şiddet çağrılarında artış tespit etmiştir (Mohler vd., 2020).

Benzer şekilde olası suç mağdurlarının pandemide eve kapanması, hırsızlık suçunun işlenmesi ihtimalini azaltmaktadır. Yapılan araştırmalarda pandemi döneminde evden hırsızlık olaylarının azaldığı sonucuna varılmaktadır (Ayas, 2021). Bu durum, hırsızlık suçunu işleyecek faillerin daha çok açıkta bırakılan eşyalar hakkında veya araçlardan hırsızlık işlemesi sonucu doğurabilecektir. Nitekim Ashby'in 2020 yılında yapmış olduğu çalışma ile Austin ve Los Angeles şehirlerinde, eve kapanmaların uygulandığı dönemde araç hırsızlığı vakalarının önemli ölçüde arttığı ortaya konulmaktadır (Ashby, 2020).

Covid-19'un çocukların suça itilmesine etkisi de araştırmalara konu olmaktadır. Revital ve Haviv 2021 yılında yaptıkları çalışmada Ocak 2019 ile Aralık 2020 arasındaki dönem için İsrail Polisinin resmi istatistiklerinden elde ettiği haftalık çocuk suçu oranlarını analiz etmiştir. Çalışmada altı suç kategorisi incelenmiştir: adam öldürme, silahlı soygun, saldırı, cinsel saldırı, malvarlığına karşı suçlar ve uyuşturucuyla ilgili suçlar. Araştırmada saldırı ve uyuşturucu suçlarında düşüş olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç çocukların kapanma sürecinde birlikte suç işleme motivasyonu bulduğu akran grubundan uzak kalması, olası suç mağdurları ile temasın önlenmesi, polisin kamusal alanda etkinliğinin artması, uyuşturucu maddelerin kolaylıkla temin edildiği bar, gece kulübü gibi eğlence mekânlarının kapanması ile ilişkilendirilmiştir (Revital ve Haviv, 2022).

Sonuç olarak pandemi, sadece bir sağlık krizi olarak değil, aynı zamanda sosyolojik bir durum olarak da ele alınmalıdır. COVID-19 salgını, bireylerin günlük yaşam rutinlerinden, ekonomik faaliyetlere kadar toplumsal yapının birçok boyutunu kökten değiştirmiştir. Rutin faaliyetler teorisi ışığında değerlendirildiğinde, insanların evde kalma, sosyal izolasyon ve hareket kısıtlamaları gibi önlemlerle birlikte gündelik yaşam aktiviteleri kesintiye uğramış, bu durum suç fırsatlarını ve sosyal davranışları önemli ölçüde etkilemiştir. Pandeminin getirdiği toplumsal değişimler, sağlık sorunlarını toplumsal bir krize dönüştürmüştür; işsizlik, finansal güvencesizlik ve artan stres gibi unsurlar, ev içi şiddet, yolsuzluk ve organize suç faaliyetlerini tetiklemiştir. Bununla birlikte, dijitalleşme ile birlikte siber suçlar artış göstermiş ve bireylerin çevrimiçi

aktiviteleri suçlular için yeni fırsatlar yaratmıştır. Sağlıkla ilgili bir mesele olan pandemi, eşitsizlikler, sosyal gerilimler ve suç artışları gibi toplumsal dinamikleri de etkileyerek, devletlerin baş etmekte zorlandığı geniş çaplı bir sosyolojik sorun haline gelmiştir.

1.3.1. Kent ve Suç

Günümüz nüfusunun çok büyük bir kısmının kentlerde yaşadığını düşündüğümüzde kent ve suç ilişkisinin de genel hatlarıyla ele alınmasının gerekliliği zaruri olmuştur. Bu bağlamda kentsel yaşamın temelleri ve gelişimi ile birlikte suç kavramının ilişkilendirmesi önemli olacaktır. Kent kavramının tarihsel kökeni çok eski tarihle dayanmaktadır. Konumuzun maksadı kapsamında modern anlamda kent kavramı ve gelişiminin ele alınması yerinde olacaktır.

Sanayi devrimi ile birlikte büyüyen kentler insanların topluluklar halinde kentlere akın etmesinde önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda kırsal alandan kente göç eden nüfus ile birlikte kentler büyümeye ve daha karmaşık bir yapıya bürünme süreci içerisine girmişlerdir. Sanayi devrimi emeğin talebini de beraberinde getirmiş, kentlerin her manada büyümesine sebep olduğunu belirtmiştik. Burada kentleşme süreci sınıfsal ayrımların sınırını da çizerek gelişmiştir şehir merkezleri üst gelir grubuna ayrılırken alt gelir gurupları merkezin çevrelerinde konumlanmak durumunda kalmışlardır. Ayrışma olarak nitelendirebileceğimiz bu durum sınıfların sosyal veya kültürel olanakları açısından da geçerliydi. Çizilen bu tablo doğrultusunda sınıfsal çatışmaların veya ayrışmaların çözümü hususunda meşru olmayan yöntemlerin kullanılmasına sebebiyet verecektir. İşte bu noktada kent ve suç kavramlarının ilişkilendirilmesi sağlanmış olacaktır. Bu bağlamda alt ve üst sınıf çatışmasının doğuracağı suç fiilleri veya olanakların yetersizliğine bağlı olarak vuku bulabilecek suç fiilleri kentsel çarpıkların bir neticesi olarak ele alınabilecektir (İmga,2020: 111-117).

1.4.Türk Polis Teşkilatı

Çalışmamız kapsamında kadim devlet geleneğine sahip olan ülkemizin kolluk yapılanması başlı başına bir araştırmanın konusu olacak mahiyettedir. Bu bağlamda polis teşkilatımızın detaylı bir şekilde ele alınması mümkün

olmayacaktır. Polis teşkilatının ele alınması noktasında bir diğer önemli husus ise doğrudan polis kavramının ele alınmasının yeterli olmamasıdır. Burada polis kavramına genelden yani devlet kavramından yola çıkarak ulaşmamız yerinde olacaktır. Öncelikle devlet kavramının kısaca tanımlanması ve daha sonra polis ile ilintili bağlamların ele alınması gerçekleştirildikten sonra polis kavramı ele alınacaktır.

1.4.1. Devlet

Geleneksel toplumlarda vuku bulan bireysel ve bağımsız yaşam biçimi zaman içerisinde dönüşerek günümüzdeki toplumsal yaşamın sürdürüldüğü devletler haline gelmiştir. Devlet kavramının gelişimi içerisinde Antik Yunan medeniyetindeki “Polis” kavramı devlet olgusunu ifade ederken, Machiavelli’nin “Prens” adlı eserinde ise günümüzdeki devlet kelimesi ilk defa kullanılmıştır (Gözler, 2015: 113).

Devlet kavramının tanımlanması hususunda tarihsel arka planda ele alınması gereklidir. Bu Kapsamda devletin kuramsal olarak ele alınması yerinde olacaktır. Bu doğrultuda öncelikle aile kuramı toplumsal yapının en temel yapısı olan birimden yola çıkıp, devlete giden süreci teorik olarak ele almıştır (Şenel ve Şenel,2018:12). Aile bireylerinden büyüyerek gensleri, genslerde birleşerek tribuları meydana getirerek bugünkü devlet yapılanmasının kökenleri kuramsallaştırılmıştır (Şenel:12-13). Kuvvet mücadele doktrininde güçlüler ve zayıfların çekişmesi venetice itibariyle zayıfların tahakküm altına alınması üzerinden devlet ele alınmaktadır (Şenel(13). Biyolojik doktrin insan ve toplum ya da insan ve devlet arasında organik bağıntının varlığı üzerinden devleti ele almaktadır (Şenel:13-14). Bu kuramlara ek olarak devletin doğuşunu iktisadi saiklerle açıklamaya çalışan, birey iradesi aklı neticesinde veya hukuksal temelde ele alan kuramlarda bulunmaktadır (Şenel:14-15).

Devlet; nüfus. Toprak ve egemen güç unsurlarının birbirleri ile bütünleşerek oluşturduğu bir sistemler bütünü olarak tanımlanabilir (Gözler, 2015: 113-114). Bu tanımlama doğrultusunda bu üç unsurun birlikte var olması, bir toprak parçasında nüfusun bir arada bir egemen güç tarafından idame ettirilmesi olarak söylenebilir. Değişen dünya ve şartlar dahilinde devlet kavramı ve yapısı da

oldukça çeşitli ve köklü değişikliklere tabii olmuştur. Günümüzde ise devlet kavramının tanımı birbirinden farklı kapsamlarda birçok kişi veya kurum tarafından yapılmaktadır (Haklı, 2021; 18-25).

Devletler yapıları itibariyle farklılıklar göstermektedir. Bu bağlamda yapılarına göre veya egemenliğin kaynağına göre kategorize edilmeleri mümkündür. Yapısına göre devletleri ele aldığımızda tek ve karma yapılı devletler karşımıza çıkmaktadır. Tek yapılı devletler üniter yani tek bir hukuk sisteminin uygulandığı devlet yapısı veya İspanya gibi bölgesel devlet yapılanmasının olduğu kısmi bir bölgesel özerkliğe haiz yapılanmalardan oluşmaktadır. Karma yapılı sistemde ise federalizm yani devletlerin birliği ya da devlet toplulukları karşımıza çıkmaktadır. Federal yapılanmada temel anlaşma olan anayasaya bağlı devletçiklerin birliği sıkı bir zemine oturturulmuşken ikili bir hukuk sisteminin mevcudiyeti de söz konusudur. Devlet topluluklarında ise federasyon ve konfederasyon karşımıza çıkmaktadır ve burada bir anayasadan ziyade kurucu bir sözleşme vardır. Devletin yapısı bakımından ele alınmasının yanında egemenliğin kaynağına bakılmak suretiyle de değerlendirilmesi mümkündür. Burada iktidarı temellendiren unsur üzerinden değerlendirmeler yapılmaktadır. Bu bağlamda monarşi bir monarka irsi veya uhrevi olarak bahsedilen egemen güce dayandırılırken oligarşide bir grubun egemenliği esas alınmaktadır. Ek olarak egemenliğin din temelinde ele alınması ile teokrasiye halkın egemenliği ile de cumhuriyet egemenlik biçimleri sıralanmış olacaktır(İrdem,2022:34-37).

Devlet kavramını siyasal ideolojiler temelinde ele almakta mümkündür. Bu bağlamda devleti liberal ve sosyalist devlet olarak ele almakta mümkün olacaktır. Bütün siyasal ideolojiler açısından olmasa da liberal ve sosyalist devlet kavramlarını ele almamız yerinde olacaktır.

Liberal devlet veya liberalizm bireyi ve temel hakları temel alarak insan merkezli bir devlet tezahür etmektedir. Şöyle ki bireylerin temel hakları ve özgürlüklerinin temin edildiği ve devletin yetki alanlarının sınırlandırıldığı bir işleyişe haizdir. Devletin müdahale alanlarının sınırlandırılması ile minimalist devlet öngörülmektedir. Burada devletin savunma veya adalet gibi temel kamusal hizmetler dışında faaliyet görmemesi amaçlanmıştır (Örs,2016: 49-53).

Sosyalist devlette ise kaynakların devletin tekelinde toplanarak bütüncül bir yapının ve komanditer ekonominin varlığı söz konusudur. Bu bağlamda devlet üretimden eğitime pek çok alanda tekel olarak faaliyet göstererek kontrollü üretim veya eğitim faaliyetini kontrollü bir şekilde gerçekleştirmesini temin eder. Toplum devlet ideolojileri temelinde şekillendirilerek gelişimi ve dönüşümü amaçlanırken totaliter bir yaklaşım sergilenmektedir (Haklı, 2021: 186-189).

Devlet bağlamında son olarak sosyal devlet kavramına da değinmemiz yerinde olacaktır Bu bağlamda devletin temel hak ve hürriyetleri tanınması ve koruması günümüz dünyasında yetersiz kalmaktadır. Şöyle ki devletler barındırdıkları insanlar veya gruplar bağlamında eşitsizlikleri veya farklılıkları da beraberinde getirmektedir. Devletin bu eşitsizlik ve farklılıkları azaltmaya yönelik gayretlerini sosyal devlet kavramı olarak tanımlamamız mümkündür (Kara,2023:14-15).

Konumuz bağlamında devletin tanımı yapılmıştır. Yapılan tanımlamadan sonra devletin temel fonksiyonlarından biri olan güvenlik açısından ele alınması elzem olacaktır.

1.4.2. Devlet ve Güvenlik

Bugün devletin en küçük yapısı olan aileden tutunda hatta bireyler için bile en temel konulardan biri güvenlidir. Devletlerde yapıları itibariyle egemen güç, toprak ve nüfus bağlamında güvenliği ele almak ve tekdüze bir yaklaşımdan ziyade daha katmanlı ve farklı perspektiflerde değerlendirilmesi yerinde olacaktır. Bu bağlamda devleti iç güvenlik ve dış güvenlik gibi iki farklı kategoride ele almak mümkündür. İç ve dış güvenliğin sağlanması hususu devletler için temel politika veya amaçlardan biri olup halen daha karmaşık hale gelmesiyle önemini arttırmaktadır. En temel misal sokaklardaki asayişin sağlanmasından yola çıkarak bir ülkenin bütün unsurlarıyla ve bağımsız olarak güven içerisinde mevcudiyeti sağlanmalı ve düzenin korunmasının da gerekliliği büyük bir önem arz etmektedir. Bu doğrultuda güvenliğin sağlanması hususu sadece fiziksel güç temelinde değil, iktisadi veya yeterli bilgi ağı gibi araçların varlığını gerekli kılmaktadır. Devlet ve devlet özelinde güvenlik kavramı ele alınmakla beraber en temel güvenlikten

başlayarak bütüne doğru sirayet edecek bir güven ortamının varlığı da es geçilmemelidir (Şenel: 59-65):

1.4.3. Güvenlik

Güvenlik kavrama çok daha geniş olarak farklı boyutlarda tanımlanan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Konumuz bağlamında devlet temelinde güvenlik kavramını tanımlamak yerinde olacaktır. Güvenlik devletlerin oluşabilecek iç ve dış tehditlere karşı geliştirdiği savunma biçimleri olarak tanımlanabilir (Şenel:65-66) Bu perspektifte ihtilal veya isyan gibi iç tehditlerin yanı sıra savaş gibi dış tehditlerin bertaraf edilmesinde devlet önemli bir role sahiptir.

Devletlerin güvenliği sağlamaları önemli bir husus olmakla birlikte devletlerin belli başlı özellikleri de bu güvenliğin sağlanmasını zorlaştırmakta veya kolaylaştırmaktadır (Şenel: 66-67). Bu bağlamda misal devlet topraklarının büyüklüğü, arazi yapısı veya sınır komşuları gibi etmenler hatta kültürel ve sosyal yapının durumu veya ekonomik olanaklar güvenlik kavramıyla ilişkilendirilebilir.

Ülkemiz bağlamında güvenlik kavramını hukuk çerçevesinde ele almamız gerekli olacaktır. Bu doğrultuda 2709 sayılı 1982 Anayasası milli savunmanın sağlanması bakımından yürütmenin başı olan cumhurbaşkanını sorumlu tutarken, yasama organına da bir denetleme sorumluluğu yüklemektedir. Yine 1982 Anayasasının 118. Maddesinde milli güvenlik siyasetinin planlanması noktasında bir yardımcı kuruluş olarak Milli Güvenlik Kurulunu inşa etmektedir. Bu bağlamda 15. 07. 2018 tarih ve 6 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde milli güvenlik kavramı iç ve dış güvenlik olarak ele alınarak ekonomik ve sosyal bağlamda ele alınmasının gerekliliği vurgulanmıştır. 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu iç güvenlik bağlamında polisin görevlerini tanımlayarak sorumluluklarını düzenlemiştir.

1.4.4. Kamu Düzeni

Devlet ve güvenlik kavramlarının ardından ele almamız gereken bir diğer kavram ise kamu düzeni kavramı olacaktır. Bu doğrultuda kamu düzeni kavramının tarihsel gelişimi ve tanımlanması gerekli olacaktır..

Tarihsel bağlamda Antik Yunan Medeniyetinde devlet yapısı olarak kabul edebileceğimiz “polis” yapılanmasından başlayarak sonrasında Eflatun veya Aristo tarafından ele alınan toplumsal düzenlemeler kamu düzeninin temelini oluşturmaktadır. Roma İmparatorluğunda vuku bulan toplumsal düzenlemeler sonrasında Orta Çağ Avrupa’sında Hristiyanlığın da etkisiyle gelişen düşünce yapısıyla beraber toplumu maddi ve manevi olarak tahakküm altına alan bir yönetim anlayışı hakimiyet sürmüştür. Feodal dönemde ise zayıflayan merkezi yapının etkinsizliği mevcut olmakla beraber klişenin ve dinin tahakkümü sürmeye devam etmektedir. Bu dönemde yine toplumsal düzenin ve bütünlüğün tam manasıyla sağlanamadı belirtilmelidir. İlerleyen süreçte rönesans ve reform hareketleri ile birlikte dinin hakimiyetinden sıyrılıp bireyi ve toplu temel alan düzenlemelere doğru bir ilerleyiş gerçekleşmiştir (Şimşek,2012:5-11).

Kamu düzeni kavramı toplum sözleşmesinden yola çıkarak ya da bir topluluğun sükûnet içerisinde yaşamasını sağlayacağından bahisle bir önleyici mekanizma olarak tanımlanmaktadır. Osmanlı Devleti’nde Nizam, Anglosakson gelenekte güvenli ortam gibi kavramlar ışığında kullanılan kamu düzeni daha çok siyasal mekanizmanın koruyucu bir mekanizması olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda Fransız hukuk sisteminde daha geniş bir perspektifte ele alınırken Anglosakson gelenekte daha dar bir kapsamda yer bulmaktadır. En nihayetinde kamu düzeni bir topluluk içerisinde toplumun genel salahiyetinin sağlanması noktasında bir mekanizma olarak değer görmelidir. Fakat kamu düzeni kavramının sınırların belirlenmesi gereklidir. Şöyle ki kamu düzeni kavramının kapsamının derinliği hasebiyle genel yararın aşılması ile birlikte özellikle hakların kapsamının daraltılması söz konusudur (Okay, 2009: 10-16).

Konumuz bağlamında kamu düzeni üç temel unsura dayanır. Bunlar güvenli, esenlik ve sağlık olarak kategorize edilmektedir. Güvenlik unsuru ile en basit cana veya mala kast olayından dış güvenliğe kadar giden bir husus olarak önemli bir yere haizdir. Esenlik kavramı ile toplu etkileyen somut sorunsalların misal çevresel kirlilik gibi sorunsalların bulunmaması şeklinde ele alınmaktadır. Sağlık unsuru ile ise bulaşıcı hastalıklar dahil bireylerin sağlıklarının muhafaza altında tutulması olarak ele alınması olarak tanımlanabilir (Gözübüyük ve Tan,2021:626).

1.4.5. Kolluk

Kamu düzeninin sağlanması noktasında önemli yere sahip olan kolluk, bu gayeyle hareket ederek kamu yararı ve bireysel özgürlükler arasında dengeli bir hareket biçimi oluşturur. Kolluk kamu düzeninin sağlanması açısından kamu güvenliği, kamu sağlığı ve kamu esenliğini sağlamakla yükümlüdür. Kolluk bu amaç doğrultusunda hareket ederken hukuk normlarının çizmiş olduğu sınırlar içerisinde hareket ederek kolluk faaliyetini gerçekleştirmesi gereklidir. Kolluk faaliyetleri konumuzla ilintili olarak idari kolluk faaliyetleri olarak ele almamız mümkündür. Bu bağlamda yasal zemin içerisinde sadece maddi alana kamu yararı amacıyla müdahale eden idari kolluk bireysel hakların korunması noktasında da büyük bir öneme sahiptir (Gözübüyük ve Tan,2021:625-626).

Kolluk kavramı genel itibariyle tanımlamak yeterli olmayacaktır. Bu bağlamda kolluk türlerini de ele almamız yerinde olacaktır.

Öncelikle adli ve idari kolluk kavramlarını ele alalım. İdari kolluğu basitçe önleyici kolluk faaliyetleri olarak tanımlayabiliriz. Örnek vermek gerekirse trafik kalabalık bir yerde yönlendirme yapması ya da bir bekçinin mahalle civarında devriye atması sayılabilir. Adli kolluk ise vuku bulan bir olaya müdahale edilmesi yani bastırıcı kolluk faaliyeti olarak tanımlanmaktadır. Örnek vermek gerekirse olay yeri inceleme polisinin olay yerinde delil toplaması verilebilir. İdari ve adli kolluk temel itibariyle bu şekilde ayrılmakla beraber belirtilmesi gereken birkaç husus daha bulunmaktadır. İdari ve adli kolluk bazı farklılıklar içermektedir. Örnek vermek gerekirse adli kolluk cumhuriyet Savcısının emrinde çalışırken idari kolluk ilgili amirin emri doğrultusunda çalışmaktadır. Bu duruma ek olarak yargılama rejimleri ve olay öncesi veya sonrası olarak faaliyete geçme gibi farkları da barındırmaktadır (Gözübüyük ve Tan,2021:631-635).

Kolluk kavramı bağlamında bir diğer ayrım ise genel ve özel idari kolluk ayrımıdır. Genel idari kolluk kamu düzeninin mevcudiyetini sağlamakla yükümlü kolluk birimleri olan polis veya jandarma gibi teşkilatlılardan oluşan kolluk olarak tanımlanmaktadır. Özel idari kollukta ise daha ziyade hususi bir faaliyetin sağlanması veya temini noktasında tekil veya sınırlı bir kamu hizmetinin görülmesiyle yükümlü olan kolluk türü olarak tanımlanmaktadır. Bu iki tanımlamadan yola çıkarak genel idari kolluğun ülke düzeyinde kamu düzenini

sağlayan teşkilatlanma olduğunu, özel idari kolluğun ise orman, gümrük veya zabıta gibi daha hususi bir faaliyette şekillenmesi olarak ifade edilmesidir (Gözübüyük ve Tan,2021:635-636).

Kolluk türlerinin tanımlanmasının yanında değinilmesi gereken bir diğer husus kolluk makamlarıdır. Burada genel ve özel idari kolluk bağlamında kolluk makamlarının ele alınması gerekli olacaktır. Genel idari kolluk makamları cumhurbaşkanı, İçişleri Bakanı, vali ve Kaymakam olarak sıralanabilir. Özel idari kolluk makamları ise belediye başkanı köy muhtarı ya da il encümeni olarak sıralanabilir (Gözübüyük ve Tan,2021:637).

Kolluk işlemlerinin türleri ise düzenleyici ve bireysel olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda düzenleyici işlem kanun, yönetmelik veya genelge gibi düzenlemeleri ihtiva ederken bireysel işlem ise düzenleyici işlemlerin somut olaylara uygulanması olarak ifade edilmesidir. Kolluk yetkilerinin kullanılmasında ise belli başlı usuller bulunmaktadır. Bu usullere örnek vermek gerekirse izin veya bildirim sıralanabilir. Bu perspektifte izin belirli bir izin sisteminin varlığını ifade ederken, bildirim usulünde misal toplantı ve gösteri yürüyüşünün önceden bildirilmesi gibi bir şekilde gerçekleştiğini söyleyebiliriz (Gözübüyük ve Tan,2021:644-645).

1.4.6. Polis

Devletler, iç ve dış güvenliklerini sağlarken, devletin ve toplumun ihtiyacına göre oluşturdukları kolluk gücünden yararlanırlar. Bu kolluk gücünün görev, yetki ve sorumluluklarını da kendileri belirlerler. Fakat her ne kadar devletler kendi ihtiyaçlarına göre kolluk güçlerini dizayn etseler de, birçok devletin kolluk yapılanması hemen hemen aynı tehditlerin çözümünde görev almalarından ötürü birbirlerine de benzerlik gösterirler. Örneğin, kolluk gücü arasında en belirgin benzerliklerden biri, iç güvenliğin sağlanmasında polis teşkilatlarının kullanılması ve benzer görevleri üstlenmeleridir. Benzerliklerinden bahsederken bireysel güvenlikle ilgili olarak bir benzerlikten daha bahsedilebilir ki o da, devlet sınırları içerisinde insanların bireysel güvenliklerinin korunmasına yönelik olarak en yoğun görev polis teşkilatlarına veya benzer bir kolluk

yapılanmasına verildiğini söyleyebiliriz. En azından Türk polis teşkilatı için durum kesinlikle böyledir.

Kolluk teşkilatlarının özellikle de polisin iç güvenliği sağlamadaki önemi kritiktir. Bu bağlamda suç ve suçlularla mücadele edilmesi hatta suçların önlenmesi noktasında yürütülen faaliyetlerin önemi tartışılmazdır. Kolluk faaliyetleri açısından önleyici ve bastırıcı faaliyetler olarak iki ana başlık altında ele alınmaktadır. Önleyici kolluk faaliyetleriyle suç bağlamında suçun önlenmesini sağlamak esas olurken, bastırıcı kolluk faaliyetinde suç faillerinin yakalanması gibi durumlar temelinde değerlendirilmektedir (İnal, Ayhan, Şekeroğlu, Deniz ve Duygu,2020:2).

Kategorize edilen önleyici ve bastırıcı kolluk faaliyetleri güvenlik açısından büyük bir öneme haiz olmakla beraber suçun doğmadan önlenmesine yönelik faaliyetler daha büyük bir öneme haizdir.

Devletler ve toplumlar ışığında suç sorunsalı geçmişte olduğu gibi günümüzde de üzerine düşülen bir konu olarak dikkat çekmektedir. Bu bağlamda devletler suça ve suçun doğuşundan illiyet bağına kadar bir çok yönüyle ele alınması yönünde çaba göstermiştir. Suçun analiz edilmesi irdelenmesi şüphesiz çok önemlidir. Burada suçun oluşumunun ve nedenselliğinin deşifre edilmesiyle de suçun önlenmesi noktasında büyük bir yol katedilmiş olacaktır. Suçun önlenmesi noktasında belirlenen faktörlerin tespitiyle suç potansiyelinin minimize edilmesi sağlanmalıdır. Uygulanacak politikalarla birlikte suç oranlarının azaltılması veya daha güvenli bir toplum beklentisinin olumlu seyirde olması gibi neticeleri beraberinde getirmesi önemli olacaktır (Demircioğlu, Akdemir ve Tuncer,2020: 15-17).

Suçun önlenmesi bağlamında önleme kavramının gelişimine bakmamız yerinde olacaktır. Bu bağlamda modernite dönemine kadar önlemenin cezalandırma temelinde ele alındığı görülmektedir. Bu duruma ek olarak siyasal iktidarı elinde bulunduran için bir otorite sağlama aracı olarak ta sıklıkla cezalandırma sistemi kullanılmıştır. Modernleşme süreci ile birlikte önleme kavrama daha ziyade caydırıcılık temelinde uygulama alanı bulmuştur. İlerleyen süreçte Henry Fielding'in suçu önlemeye yönelik çabaları neticesinde üç temel zorunluluğun mevcudiyeti vurgulanmıştır. Bu bağlamda güçlü bir polis teşkilatı,

suçun doğuşu ve nedenlerinin tespiti ve halkın katılımı temel unsurlar olarak belirtilmiştir. Günümüzdeki anlamıyla suçun önlenmesi 1960'lı yıllarda Amerika'da yaşanan olumsuzluklara dayanmaktadır. Bu olumsuzluklarla birlikte revizyona uğrayan teşkilat ve politikalar yeni bir biçim almıştır. Bu doğrultuda özellikle reaktif ve proaktif kolluk kavramlarına değinmemiz yerinde olacaktır. Reaktif politikaları suçun bastırılması olarak değerlendirmek kusurlu olmayacaktır. Bu doğrultuda suç fiilinin oluşum anı ve öncesinde vuku bulan sorunları göz ardı eden bu sistem dar ve yetersiz kalmaktadır. Proaktif yaklaşımla ile suçun oluşumunu bütüncül bir temelde alarak daha verimli bir önleyici kolluk faaliyetinin uygulanması sağlanmaktadır. Ele alınması gereken bir diğer kavram ise Brantinghaam ve Faust tarafından ele alınan halk sağlığı kavramı olacaktır. Burada halk sağlığı kavramının üç aşamada değerlendirilmesi söz konusudur. İlk aşamada suçun oluşumundaki illiyet bağının ve koşullarının belirlenmesi ve önlemlerin alınması sağlanmaktadır. İkinci aşamada suç sorunsalının risklerinin azaltılması ve son olarak üçüncül önlemede basitçe suça çıkan bütün yolların kapatılması sağlanmaktadır (Demircioğlu Vd: 17-21).

Polis bağlamında suç kavramın ve suçun boyutlarıyla ele alınması yerinde olmuştur. Bu kapsamda aktardığımız bilgiler polis ve suç ilişkisi bağlamında faydalı olacaktır. Bu açıklamalarımızın ardından polis teşkilatımızın tarihsel bağlamda ele alınması ve günümüz koşullarının nasıl olduğu üzerinde durmamız yerinde olacaktır.

Milli mücadele yıllarında İstanbul'da faaliyet gösteren bir polis birimi olmakla birlikte bu birim pasif duruma gelmişti. Ankara'da açılan Büyük Millet Meclisi bu eksikliği gidermek için bir polis birimi oluşturmuştur. Bu birim tam manasıyla teşkilat yapısı, görevleri ve özlük hakları bağlamında düzenlenmesi ise 1932 yılında çıkarılan 2549 sayılı Polis Teşkilatı Kanunu ile mümkün olmuştur. Bu kanun ile birlikte polis teşkilatının giyim, teşkilat yapılanması veya görevleri gibi bir çok konudaki eksiklikleri giderilmiştir (Tongur,2016:311-313).

1937 Yılında çıkarılan 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu bir önceki kanuna göre daha bütünlüklü ve kapsamlı olarak hazırlanmıştır. Bu yenilikler içişleri bakanının sorumluluğu veya genel ve özel idari kolluk tanımlamaları ve ayrımları şeklinde ifade edilebilir (Tongur:320). Yürürlüğe giren 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu dönem dönem değişikliklere uğramasına rağmen halen

emniyet teşkilatımız için temel kanun olarak hayatını sürdürmeye devam etmektedir. Günümüzde de emniyet teşkilatımızın yapılanması ve diğer hususiyetler kanunla düzenlenmiştir.

Polis teşkilatları vatandaşla sıklıkla iç içe olan ve vatandaşla temas noktasında en önde gelen kamu görevlerinden biridir. Bu yönüyle toplumda polisin görünürlüğü ve ulaşılabilirliği de oldukça kolaydır. Aksi halde toplumda yaşanan bireylerin güvenliklerini sağlamak ve vatandaşın taleplerine yeterince hızlı bir şekilde cevap vermek mümkün değildir. Türk polis teşkilatı da bireysel güvenliğin artırılabilmesi, suç işlenmesinin engellenmesi, suçtan dolayı mağdur olan kişilerin ihtiyaçlarına hızlı ve etkili bir şekilde cevap verilebilmesi için hatta yalnızca suça karşı değil vatandaşın karşılaşabileceği olumsuz durumlarda yanında olabilmesi için, hem kamusal binalarını (polis merkezleri, karakollar vb.) hem de görevli personel sayısını genişletmektedir. Örneğin 2003 yılından 2022 yılına gelindiğinde ülke nüfusuna göre kişi başına düşen polis sayısında yaklaşık %30'luk bir artış olmuştur (EGM, 2022: 12). Benzer şekilde hizmet binalarında da artışlar gözlemlenmektedir. Ayrıca bireysel güvenlik ile ilgili olarak bahsedilebilecek olan önemli bir husus ise, polisin insani güvenliğine dair yaklaşımıdır. Bu konuda ise, Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM)'nin (2022: 17) “2022 yılı performans programında” yayınladığı on yedi maddelik temel değerler sıralamasında ilk iki madde sırasıyla yasalara bağlılık ve insan odaklılık yer almaktadır. Bu durum, insanı merkeze alan güvenlik yaklaşımının Türk polis teşkilatındaki yapısal ve ilkesel yansıması olarak da kabul edilebilir.

Polis toplumun bütün üyelerinin haklarını ve güvenliğini, “etnik köken, dini inanç veya başka toplumsal/grup aidiyeti ayrımı gözetmeden” korumalıdır. Devletin hizmet sunduğu her alanda olduğu gibi güvenliğin sağlanması alanında da herhangi bir konuda birey veya gruba ayrımcılık yapılmaması önemlidir. İnsanlar, hırsızlık, gasp, taciz, tehdit vb. herhangi bir sebeple güvensizlik hissettiğinde veya tehdit altında olduğunda ilk olarak onları korumakla görevli olan polise başvurumaktadırlar.

Genel bilgilendirmenin ardından kolluk ve polislik için önemli bir kavram olan toplum destekli polislik kavramından bahsetmemiz yerinde olacaktır. Bu bağlamda toplum destekli polisliğin tanımı ve ülkemiz bağlamında kısa bir değerlendirme yapılarak ele alınması gerekmektedir.

Geleneksel kolluk anlayışı temelde tekdüze ve cezalara dayanan bir sistematiğe sahipti. Özellikle ikinci dünya savaşının ardından ABD, İngiltere gibi ülkelerde kolluk ve politikalar bağlamında değişimlere gidilirken toplum destekli polislik gündeme getirilmiştir. 1960'lı yıllarda Amerika'da yaşanan toplumsal olaylarla birlikte halk ve polis arasında kopukluklar ve meşruiyet tartışmaları ciddi bir sorun haline gelmiştir. Yaşanan gelişmeler ışığında toplum destekli polislik uygulamalarının önemi giderek artarken bu alanda bir çok ülkede harekete geçmeye başlamıştı. 1970'li yıllarda ise refah devleti yaklaşımı ile birlikte sosyal devletin mahiyeti artarken bunun yansıması olarak toplum destekli polislik uygulamaları derinleşerek daha boyutlu bir hal almıştır (Yıldız,2021:137-140).

Teorik çerçevede toplum destekli polislik kavramının ele alınması gerekli olacaktır. Bu bağlamda toplum destekli polislik teorik çerçevede bir düşünce altyapısına sahip olup, kamu yönetimi açısından önemli bir yere haizdir. Toplum destekli polislik uygulamaları bağlamında farklı yaklaşımlar olmakla birlikte bu yaklaşımların çok temel benzerlikleri de bünyelerinde barındırdıklarını söylememiz kusurlu olmayacaktır. Bu bağlamda Trojanowicz ve Bucqueroux (1998) tarafından 9-p kuralı olarak bilinen sistematiği ele almamız gerekmektedir. 9-p şifresi kapsamında toplum destekli polisliğin bütüncül ve uyumlu bir yapıda olması ve merkezi bir planlama ile hayata geçirilse bile bireylere veya olaylara uyarlanması mümkün olmalıdır. Toplum destekli polislik uygulamaları kamu düzenin sağlanması ve temini ile ilgili olmalı, gelip geçici bir niteliğe sahip olmamasının yanında suça karşı daha yumuşak olunması olarak ele alınmamalıdır. Toplum destekli polisliği bir halkla ilişkiler yöntemi olarak dar bir kalıba sokmak veya gösteriş veya göz boyama faaliyeti olarak değerlendirmek te yanlış olacaktır. Toplum destekli polislik faaliyetlerini hiyerarşi içerisinde ve diğer birimlerle kordineli olarak gerçekleştirmenin yanı sıra sadece suçun önlenmesi gibi ele almamak lazımdır. Toplum destekli polisliği her sorunu çözecek şekilde ele almak ta yanlış olacaktır. Toplum destekli polisliği bulunması gereken özellikleri itibariyle ele alan, 9-p şifresi bize temel özelliklerin ne şekilde olması gerektiğini açıklamıştır. Bu teoriye ek olarak Bayley (1995) tarafından toplum destekli polisliğin geleneksel kolluk anlayışından ayrıştırılarak modern temellerde özellikle de suçun önlenmesine yoğunlaşan bir anlayışı dile getirmiştir. Bu bağlamda toplum destekli polisliği dört temel özellik ile birlikte ele almıştır. Bu özellikler

suça müdahaleden ziyade suçun önlenmesi, toplumsal önleyici kolluk faaliyetlerin esas alınması, planlamaların halk katılımı ile gerçekleştirilmesi ve yetki paylaşımın üst kademelerden alt kademelere aktarılması olarak belirtilmiştir (Yıldız:141-146).

2000’li yılların başlarından itibaren Türk polis teşkilatı tarafından toplum destekli polislik konusuna ilgi duyulmaya başlanmış, 2006 yılından itibaren kademeli olarak uygulamaya konularak, 2009 yılı Nisan ayı itibarıyla ülke geneli polis sorumluluk bölgesinde yaygınlaştırılmıştır. Ülkemizde toplum destekli polislik uygulamasının ilk örneklerine bekçilik uygulaması ve sorumluluk alanındaki bölgeye hizmet götüren polis karakolları ve daha sonra uygulamaya konulan huzur toplantıları ile başladığını söylemek mümkündür (EGM, 2007:115). Bunu 90’lı yılların sonlarında ve 2000’li yılların başlarında suç analizleri, yaya devriye görevlendirme ve belli cadde ve sokaklardan polis memur ve amirlerini sorumlu tutma, okul irtibat görevliliği, broşür, bilgi kartları hazırlayıp dağıtma ve polisin gerek sivil halka gerekse öğrenci ve çeşitli meslek gruplarına verdiği seminer ve konferanslar gibi faaliyet örnekleri izlemiştir.

Polis kavramının incelenmesi başlı başına bir çalışmanın konusunu oluşturacak bir mahiyete sahiptir. Bu bağlamda polisin genel hatlarıyla el alınması gerekmiştir. Polis kavramının ülkemiz özelinde de değerlendirmesi kısa olarak aktararak belirli bir fikir edinilmesi sağlanmıştır. Bu aktarımlarımızın ardından tezimizin bu bölümünü nihayete erdiriyoruz.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Amacı

İnsanlık tarihinin belirli dönemlerinde vuku bulan salgın hastalıklar devletleri veya toplumları derinden etkilemektedir. Tarihinde yaşanmış olan bir veba salgını ya da İspanyol gribi hastalıkların bıraktığı hasarlar uzun yıllar etkisini göstermiştir. Bu bağlamda yaşadığımız zaman dilimi ve teknolojik olarak gelişmiş halimize rağmen vuku bulan COVID-19 pandemisi devletleri ve toplumları derinden etkilemiştir. Pandemilerin vuku bulması ve ortaya çıkarttığı neticeleri ekonomi veya sosyal manada ele alıp irdelemek mümkün olacaktır. Konumuz bağlamında pandemi sürecinin polislik ve suç bağlamında ele alınması amaçlanmaktadır.

Pandemi döneminde belirli meslek grupları haricindeki kişilerin sokağa çıkmaları yasaklanmıştır. Kamusal görevlerini yerine getiren ve sokağa çıkma yasağı dışında kalan meslek gruplarından biri de polislik mesleğidir. Görevleri toplumsal düzenin ve kişilerin can ve mal güvenliklerini sağlamak olan polisler bu dönemde vazifelerini yapmayı sürdürmüşlerdir. Toplumun kapanmaya gitmiş olması suç olaylarında farklılıkların yaşanmasına neden olmuştur. Bu çalışmanın amacı polislerin pandemi öncesi, pandemi dönemi ve sonrasında müdahale ettiği suç içeren olayların sayı ve içerik olarak incelenmesidir.

2.2. Araştırmanın Önemi

Suç olgusu dünyanın tüm toplumlarında az ya da çok görülen olumsuz bir durumdur. Suçlarla mücadele işi ise güvenlik güçlerinin, yasama ve yargı organlarının işidir. Yasama ile hangi eylemlerin suç olarak sayılacağı belirlenirken, yargı ile de hangi suçun cezai karşılığının ne olduğu takdir edilmektedir. Ülkemizde suçla mücadele konusunda güvenlik gücü olarak jandarma, polis ve zabıta gibi kolluk kuvvetleri görev almaktadır. Ancak bu kolluk kuvvetlerinin arasında en fazla sayı ve yetkiye sahip olan kolluk gücü unsuru polislerdir. Polisler mali suçlardan trafik suçlarına, cinsel suçlardan hırsızlığa,

uyuşturucu ticaretinden hakarete kadar pek çok suçla mücadele etmektedirler. Diğer bir ifade ile polislerin mücadele ettikleri suç yelpazesi oldukça geniş olup, tüm suçları kapsamaktadır. Dolayısıyla iş yükleri de oldukça fazladır. Pandemi döneminde toplumun kapanmaya gitmesi ile sokaklarda daha az sayıda insan bulunmuş, insanların birbirleri ile teması minimum seviyeye inmiştir. Buradan hareketle suç oranlarında da pandemi döneminde azalmanın olduğu düşünülebilir. Bu çalışmanın bu durumun tespiti açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca alan yazında bu konuda yapılmış herhangi bir akademik çalışmaya rastlanılamamıştır. Bu nedenle çalışmanın bir ilk olması açısından da önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda istatistiki veriler ışığında pandemi sürecinin öncesi ve sonrasıyla irdelenmesi ile birlikte suçun zamansal ve durumsal bağıntısının kurulması sağlanacaktır. Burada polisin suçla mücadelesinden yola çıkarak suçlar bazında ele alınması ve değerlendirilmesi önemli olacaktır.

Suç bağlamında pandeminin ele alınması sağlanacaktır. Bu bağlamda pandemi öncesi, pandemi dönemi ve sonrasının ele alınması ile birlikte dönemsel gelişmelerin irdelenmesi sağlanırken sonrasında nasıl bir değişim ve dönüşümün tezahür edeceğinin görülmesi de önemli olacaktır.

Çalışmamız kapsamında dönemler itibariyle polisin ya da kolluğun çalışma temposu açısından değerlendirilmesi de önemli olacaktır.

2.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden belge analizi tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada alan yazında yapılmış çalışmalar taranmış, Emniyet Genel Müdürlüğü, TÜİK, Adalet Bakanlığı gibi kurumların internet sitelerinde yer alan suç ve suçlarla ilgili istatistiklerden yararlanılarak bir yargıya varılmaya çalışılmıştır.

2.4. Kapsam ve Sınırlılıklar

Araştırma kapsamında polis, suç olayları, pandemi konuları ele alınmıştır. Araştırmanın sınırlılıkları ise aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Araştırma polisin müdahale ettiği suç olayları ile sınırlıdır,

- Araştırma Adalet Bakanlığı, Emniyet Genel M¼d¼rl¼ę¼ ve T¼¼İK gibi kurumlardan elde edilen istatistiklerle sınırlıdır,
- Araştırma 2018-2023 yılları arasında yayımlanmış olan suç olayları istatistikleri ile sınırlıdır.
- Çalışma konusunun polislikle ve suç ile ilintili olması kaynaklara erişimde ve yöntemsel çerçevede sınırlı hareket edilmesine neden olmuştur.
- Çalışmamızın konusu gereği anket veya görüşme yöntemine başvurma olanağımız olmamış konu istatistiki verilerle sınırlı olarak ele alınmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR

Tablo 3. 1. 2018-2023 Yılları Arasında Polisin Mahkemelere Sevk Ettikleri Dosya Sayıları

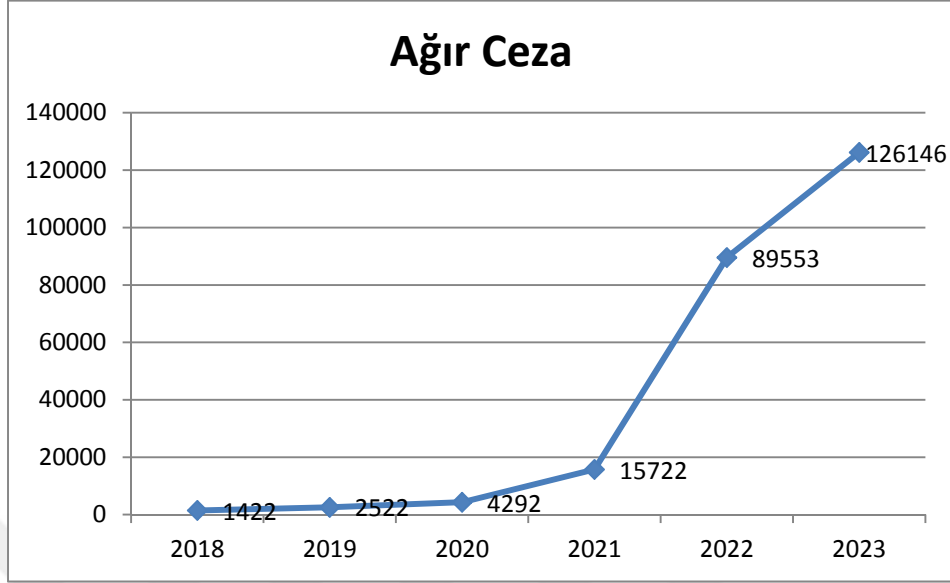
Mahkeme Türü	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ağır Ceza	1.422	2.522	4.292	15.722	89.553	126.146
Çocuk Ağır Ceza	22	107	175	503	2.268	2.762
Çocuk Ceza	160	380	693	2.580	19.814	22.202
Asliye Ceza	6.349	15.486	28.572	106.520	552.338	830.897
İcra Ceza	484	1.394	931	2.729	24.606	42.814
Fikri ve Sınai Haklar Ceza	13	30	52	305	1.657	2.432
TOPLAM	8.450	19.919	34.715	128.359	690.236	1.027.253

Kaynak: Adalet İstatistikleri, 2023,

https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22042024115644ADalet_ist-2023CALISMALARI59.pdf, (15.08.2024).

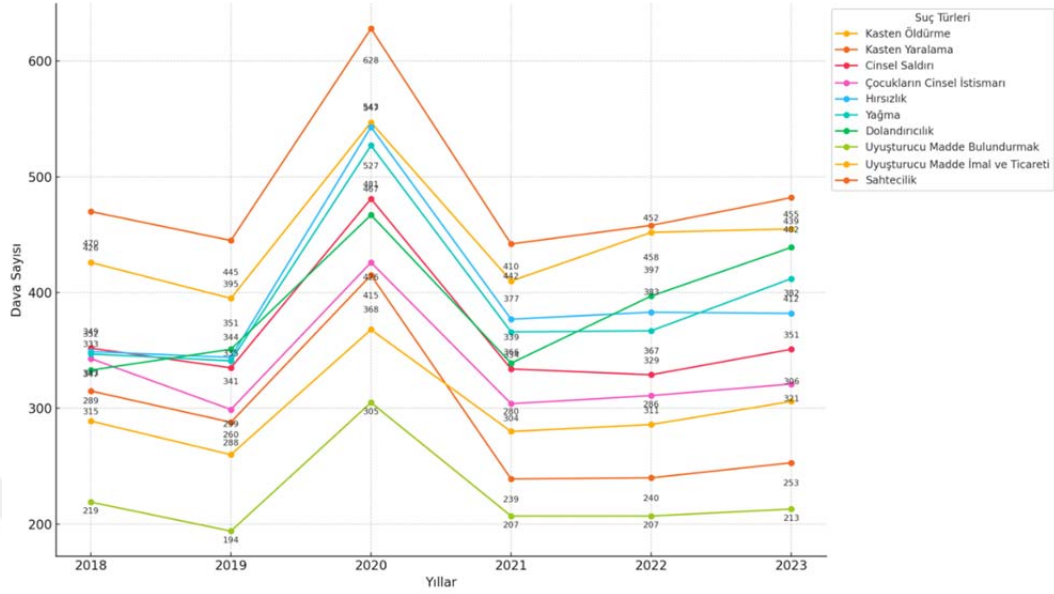
Yukarıdaki Tablo 3.1. incelendiğinde 2018-2023 yılları arasında polisin müdahale ederek adalete teslim ettiği kişilerin ve açılan mahkemelerin türüne göre dağılımlarının sunulduğu görülmektedir. Tablo incelendiğinde pandemi dönemi olarak görülen 2020 yılından sonra suç olaylarında hızlı artışların olduğu görülmektedir. Bu artışların daha net anlaşılabilmesi için aşağıdaki grafikler oluşturulmuştur.

Grafik 3. 1. Polisin Müdahalesi ile Ağır Ceza Mahkemesine Gönderilen Kişi Sayısı (2018-2023)

Grafikten de görülebileceği üzere 2018 yılından pandemi dönemi olan 2020 yılına kadar ağır ceza mahkemesine polis tarafından gönderilen kişi sayısı, pandemi sonrasında önemli bir artış göstermiştir. 2018 yılında 1.422 olan ağır ceza mahkemesine gönderilen kişi sayısı 2019 yılında 2.522, 2020 yılında 4.292, 2021 yılında 15.722 iken pandemi döneminin sona ermesi ile 2022 yılında hızlı bir artış göstererek 89.553 ve 2023 yılında 126.146 kişiye ulaşmıştır. Anlaşılabileceği gibi pandeminin sona ermesi ile polisin iş yükü artmış, ağır ceza mahkemelerine gönderilen suç ve suçluların sayısında büyük artışlar yaşanmıştır. Bu değerlendirmelerden yola çıkarak pandemi öncesi dönemde yatay bir seyir söz konusu iken, pandemi döneminde artış ve pandemi sonrasında ciddi bir artışın olduğu gözlenmekte olup Bu hususun pandemi sürecinin getirmiş olduğu ekonomik sorunlar, hükümlülerin pek çoğunun pandemi döneminde denetimli olarak Salı verilmesi veya kısıtlama tedbirlerinin bireylerde oluşturması muhtemelen sorunlara dayandırılarak nedensellik bağlamında değerlendirilmesi de mümkündür.

Grafik 3. 2. Ağır Ceza Mahkemelerindeki Suçların Türlerine Göre Dağılımı ve Yıllara Göre Dava Sayıları Değişimi (2018-2023)

Grafik 3.2.' ye göre pandemi öncesi (2018-2019) dönemde, 2018'de 426 olan kasten öldürme suçları dava sayısı, 2019'da 395'e düşmüştür. 2018'de 315 olan kasten yaralama dava sayısı, 2019'da 288'e gerilemiştir. 2018'de 352 olan cinsel saldırı dava sayısı, 2019'da 335'e düşerek küçük bir azalma göstermiştir. 2018'de 343 çocukların cinsel istismarı vakası varken, 2019'da 299'a düşmüştür. Bu suç türü de pandemi öncesi dönemde düşüş eğilimi göstermektedir. 2018'de 349 adet hırsızlık davası varken, 2019'da 344'e düşmüştür. 2018'de 347 yağma vakası varken, 2019'da 341'e gerileyerek hafif bir azalma göstermiştir. 2018'de 333 dolandırıcılık vakası yaşanmışken, 2019'da 351'e çıkarak artış gösteren tek suç türüdür. Uyuşturucu madde bulundurmak 2018'de 219, 2019'da 194 dava sayısı ile azalma göstermiştir. Uyuşturucu madde imal ve ticaretine bakıldığında ise 2018'de 289 vaka varken, 2019'da 260'a düşerek gerileme olmuştur. 2018'de 470 olan sahtecilik dava sayısı, 2019'da 445'e düşmüştür.

Pandemi öncesi sürecin suçlar bağlamında değerlendirilmesi yapılacak olursa burada belirtilen suçların 2018 ve 2019 yılları arasında bir artıştan ziyade azalış eğilimde gerçekleştiği görülmektedir. Buradan yola çıkarak pandemi öncesi dönemde suç oranlarının bir düşme trendinde olduğu ifade edilebilir.

Pandemi döneminde (2020-2021), kasten adam öldürme 2020'de 547 gibi bir sayıyla ciddi bir artış gösterirken, 2021'de 410'a düşmüştür. Kasten yaralama

2020’de 415’e yükselmiş, ancak 2021’de 239’a inerek keskin bir düşüş yaşamıştır. Pandemi sırasında şiddet olaylarındaki değişim dikkat çekmektedir ve pandeminin sosyal etkilerinin şiddet suçlarında ani değişikliklere yol açtığı sonucu çıkarılabilir. Çocukların cinsel istismarı hakkındaki dava sayısı 2020’de 426’ya yükselmiş, 2021’de 304’e düşmüştür. Hırsızlık 2020’de 543 dava ile önemli bir artış gösterirken, 2021’de 377’ye gerilemiştir. Ekonomik sıkıntılar nedeniyle 2020’de hırsızlık vakaları artış göstermiş olabilir. Yağma vakası 2020’de 527’ye yükselmiş, 2021’de 366’ya düşmüştür. Dolandırıcılık 2020’de 467’ye yükselmiş, 2021’de 339’a düşmüştür. Bu dönemde dolandırıcılık olaylarında belirgin bir değişim görülmüştür. Uyuşturucu madde bulundurmamak suçuna ilişkin dava sayısı 2020’de 305’e yükselmiş, 2021’de 207’ye düşmüştür. Buradan uyuşturucu madde kullanımındaki artışın pandemi döneminde arttığı sonucu çıkarılabilir. Uyuşturucu madde imal ve ticareti ise 2020’de 368’e yükselmiş, 2021’de 280’e düşmüştür. Sahtecilikte 2020’de 628 ile önemli bir artış yaşanmış, 2021’de 442’ye düşmüştür. Ekonomik dengesizlik ve dalgalanmalar bu artışta etkili olabilir.

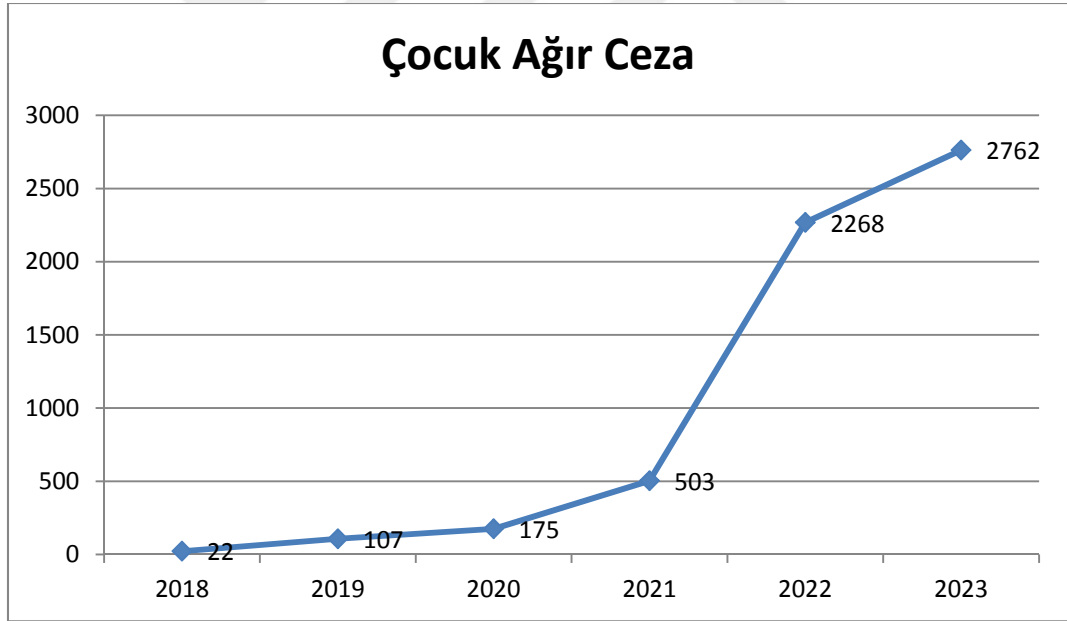
Pandemi dönemi olan 2020 ve 2021 bağlamında ağır ceza mahkemesine sevk edilen suç bazlı istatistiklere göre 2020 yılında ciddi bir artış yaşanırken, 2021 yılında bir azalış meydana gelmiştir. Bu verilerden yola çıkarak pandeminin ilk yılı itibarıyla uygulanan sıkı kurallar ve sınırlamalara bağlı olarak meşru olmayan yollara başvurulması söz konusu olabilir. Örneğin uygulanan sınırlamalarla bireylerde veya toplumda bir gerilim ya da saldırganlık ile beraber fiziksel şiddet olayları vuku bulabilir. 2022 yılındaki artışa nazaran 2021 yılında yaşanan azalış için ise toplumun olağan dışı duruma alışması ile birlikte bir uyum sürecinin neticesi olarak azalma göstermiş olabileceği belirtilmelidir. Bu duruma ek olarak pandemi süreci ile birlikte hükümlülere denetimli olarak izin verilmesi hususunun da kamu düzeni ve suç oranlarında artışa sebebiyet vermesi pek mümkündür. Ama 2021 yılında meydana gelen azalma bununla tam zıt yönde bulunmaktadır.

Pandemi döneminden sonra (2022-2023), kasten öldürme vakaları 2022’de 452’ye, 2023’te ise 455’e çıkarak tekrar yükselmiştir. Pandemi sonrası dönemde şiddet vakalarının arttığı görülmektedir. 2022’de 240 olan kasten yaralama dava sayısı, 2023’te 253’e yükselmiştir. Bu suç türü de pandemi sonrası dönemde artış eğilimindedir. 2022’de 329 olan cinsel saldırı dava sayısı, 2023’te 351’e çıkmıştır.

Çocukların cinsel istismarına dair davalar 2022’de 311, 2023’te 321’e yükselmiştir. Hırsızlığa dair 2022’de 383 dava varken, 2023’te 382 ile sabit görünüm arz etmiştir. 2022’de 367 yağma davası, 2023’te 412’ye çıkarak artış göstermiştir. Dolandırıcılık 2022’de 397, 2023’te 439’a yükselerek pandemi sonrası artış eğilimi sergilemiştir. Uyuşturucu madde bulundurmak 2022’de 207 vaka ile aynı kalırken, 2023’te 213’e çıkmıştır. Uyuşturucu madde imal ve ticareti de 2022’de 286, 2023’te 306’ya yükselmiştir. Son olarak sahtecilik 2022’de 458 iken, 2023’te 482’ye yükselmiştir.

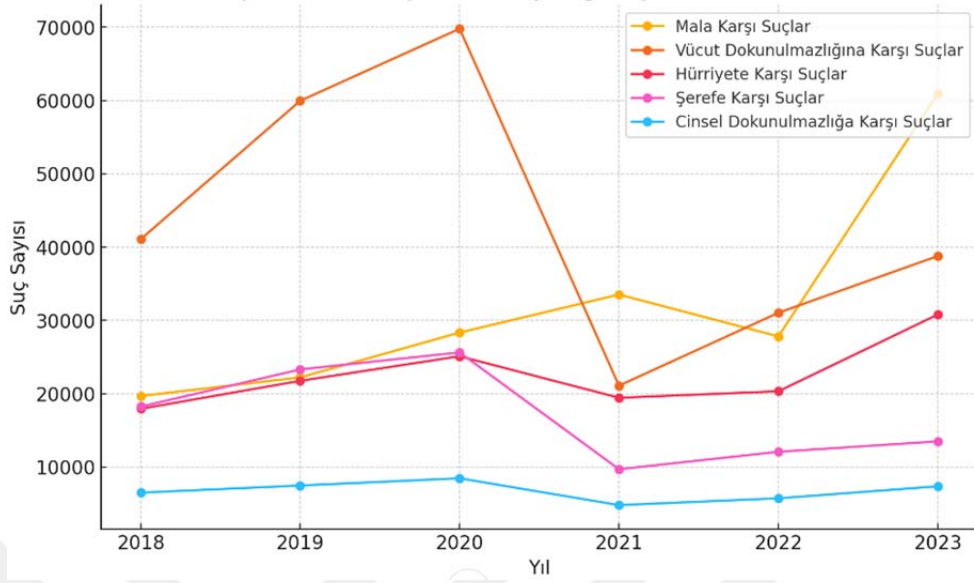
Pandemi sonrası süreç için yani 2022 ve 2023 yılları için suç oranlarının pandemi dönemine göre artarak devam ettiği görülmektedir. Bu bağlamda pandeminin bitimiyle birlikte uygulanan esnetme politikaları ile beraber suç oranlarının da arttığı görülmektedir.

Grafik 3. 3. Polisin Müdahalesi ile Çocuk Ağır Ceza Mahkemesine Gönderilen Kişi Sayısı (2018-2023)

Grafik 3.3. incelendiğinde polisin çocuk ağır ceza mahkemesine gönderdiği kişi sayısının 2018-2023 yılları arasında giderek artan bir seyir izlediği görülmektedir. Söz konusu yıllar içerisinde en önemli kırılımlın pandemi döneminin sona erdiği 2021 yılı olduğu görülmektedir. 2021 yılına gelinceye kadar çocuk ağır ceza mahkemesine 2018 yılında 22, 2019 yılında 107, 2020 yılında 175 ve 2021 yılında 503 çocuk gönderilirken, 2022 yılında bu rakam çok büyük bir oranda artarak 2.268’e ve 2023 yılında 2.762 kişiye ulaşmıştır.

Grafik 3. 4. Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerindeki Suçların Türlerine Göre Dağılımı ve Yıllara Göre Suç Sayıları Değişimi (2018-2023)

Grafik 3.4.' e göre pandemi öncesi dönemde mala karşı işlenen suçlar, 2018'den 2019'a kadar hafif bir artış göstermiştir. Ancak belirgin bir yükseliş bu yıllarda görülmemektedir. Vücut dokunulmazlığına karşı işlenen suçlar da yine artış göstermekte, 2019'a gelindiğinde bu suç türünün sayısında yükseliş görülmektedir. Hürriyete, şerefe ve cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar ise oldukça sabit ve düşük seviyelerde seyretmiştir. Bu dönemde suçların sayısı arasında belirgin farklar bulunmamaktadır.

Pandemi döneminde (2020-2021), mala karşı işlenen suçlar 2020'de önce yükselmiş, ardından sonraki yıl keskin bir düşüş göstermiştir. Bunun sebebi, pandemi kısıtlamalarının etkisiyle suç işleme olanaklarının azalması olabilir. Vücut dokunulmazlığına karşı suçlar 2020 yılında zirve yapmıştır. Pandeminin yarattığı sosyal ve psikolojik sorunlar, bu tür suçların artışında rol oynamış olsa gerektir. Hürriyete ve şerefe karşı suçlar ise 2020'de hafif bir artış gösterirken 2021'de düşüş yaşamıştır. Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar bu süreçte diğer suçlara nispeten düşük seviyede kalmaya devam etmiştir.

Pandemi sonrası dönemde (2022-2023), mala karşı işlenen suçlarda 2022'den itibaren ciddi bir artış yaşanmış ve 2023'te bu yükseliş zirveye ulaşmıştır. Pandemi sonrası ekonomik problemler ve toplumsal bozulma bu suçların yükselmesinde etkili olmuş olabilir. Vücut dokunulmazlığına karşı işlenen suçlar pandemi sonrası dönemde kısmen sabit kalmış, 2023'te tekrar yükselme

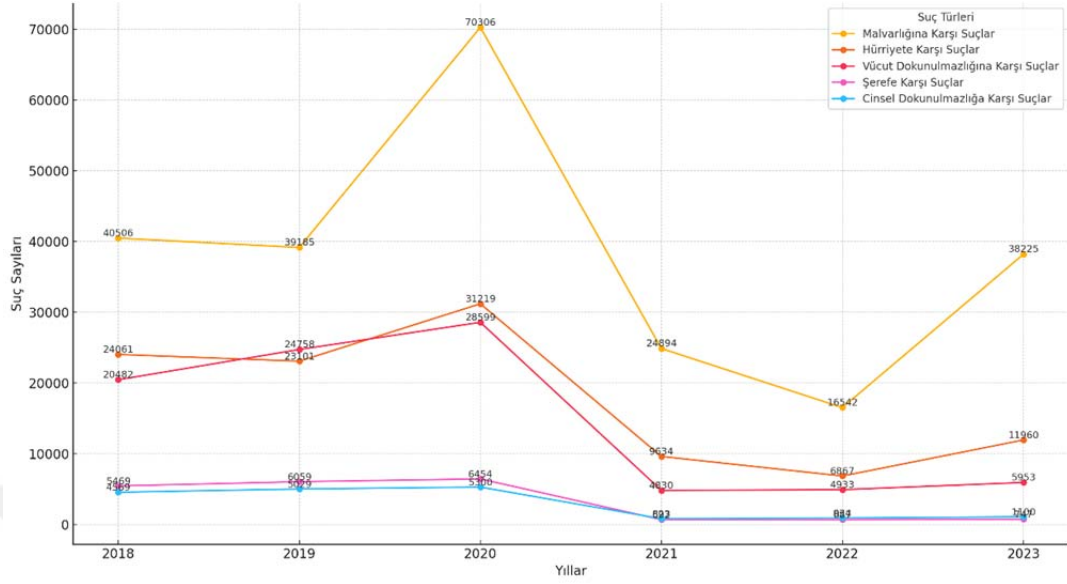
eğilimi göstermiştir. Hürriyete ve şerefe karşı işlenen suçlar pandemi öncesi seviyelerine geri dönmüş ve büyük bir değişiklik göstermemiştir. Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar ise grafikte görüldüğü üzere stabil kalmaya devam etmiş ve büyük bir değişim yaşanmamıştır.

Grafik 3. 5. Polisin Müdahalesi ile Çocuk Ceza Mahkemesine Gönderilen Kişi Sayısı (2018-2023)

Grafik 3.5.' te ise polis tarafından çocuk ceza mahkemesine gönderilen kişi sayıları verilmektedir. Grafik incelendiğinde önceki grafiklerde olduğu gibi pandeminin sona erdiği dönemden sonra ciddi artışların olduğu görülmektedir. Buna göre 2018 yılında çocuk ceza mahkemesine polis tarafından 160 çocuk gönderilirken, bu sayı 2019 yılında 380, 2020 yılında 693 ve 2021 yılında 2.580 olmuştur. Ancak 2022 ve 2023 yıllarında bu sayıda önemli artışlar görülmüştür. Grafığe göre 2022 yılında 19.814 çocuk ceza mahkemesine gönderilirken, 2023 yılında bu sayı 22.202 olmuştur.

Grafik 3. 6. Çocuk Ceza Mahkemelerindeki Suçların Türlerine Göre Dağılımı ve Yıllara Göre Suç Sayıları Değişimi (2018-2023)

Pandemi öncesi (2018-2019) dönemde, mal varlığına karşı işlenen suçlar 2018’de 40.506 iken 2019’da 39.185’e düşmüştür. Hürriyete karşı işlenen suçlarda da benzer şekilde düşüş yaşanmış, 2018’de 24.061 olan suç sayısı, 2019’da 23.101’e gerilemiştir. Vücut dokunulmazlığına karşı işlenen suçların 2018’de 20.482 olan suç sayısı, 2019’da 24.758’e yükselmiştir. 2018’de 5.469 olan şerefe karşı işlenen suçlar suç sayısı, 2019’da 6.059’a yükselmiş, yani pandemi öncesi dönemde bu suç türü de artış göstermiştir. Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar 2018’de 4.569 iken, 2019’da 5.029’a çıkmıştır. Yine pandemi öncesi dönemde kademeli bir artış görülmektedir.

Pandemi esnasında (2020-2021), mal varlığına karşı işlenen suçlar 2020’de ciddi bir artışla 70.306’ya ulaşırken, 2021’de 24.894’e keskin bir düşüş yaşanmıştır. Pandeminin ilk yılı ekonomik sıkıntılarda artışa yol açmış olabilir. Hürriyete karşı işlenen suçlar 2020’de 31.219’a çıkarak artmış, 2021’de 9.634’e düşerek ani bir değişim yaşanmıştır. Vücut dokunulmazlığına karşı işlenen suçlar 2020’de 28.599’a ulaşarak yükseliş grafiğini sürdürse de 2021’de 4.830’a düşerek keskin bir azalma sergilemiştir. Pandeminin sosyal etkileri bu suç türünde ani değişikliklere neden olmuş olabilir. Şerefe karşı işlenen suçlar ise 2020’de 6.454’te zirve yapmış, 2021’de ise 692’ye gerilemiştir. Bu suçlarda da pandemi sırasında ani bir yükseliş ve ardından sert bir düşüş yaşandığı görülmektedir. Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar 2020’de 5.300’e yükselse de 2021’de (823)

önemli ölçüde düşüyor. Bu da pandeminin sosyal dinamiklerde oluşturduğu değişikliklerin bir yansıması olabilir.

Pandemi sonrasında (2022-2023), mal varlığına karşı işlenen suçlar 2022’de 16.542 ile düşük bir seviyede iken, 2023’te tekrar 38.225’e yükselmiştir. Pandemi sonrası ekonomik toparlanma ve yeni sosyal koşullar bunda etkili olmuş olabilir. Benzer şekilde hürriyete karşı işlenen suçlara ait dava sayısı 2022’de 6.867 ile düşük seviyede kalırken, 2023’te 11.960’a yükselmiştir. Vücut dokunulmazlığına karşı 2022’de 4.933 olan dava sayısı ise, 2023’te 5.953’e çıkmıştır. Pandemi sonrası dönemde bu suç türünde de hafif bir artış görülmektedir. Şerefeye karşı işlenen suçlara ait dava davaları 2022 ve 2023’te düşük seviyelerde (687 ve 747) seyretmiştir. Dolayısıyla pandemi sonrasında bu suç türünde ciddi bir artış olmamıştır. Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar ise 2022’de 934, 2023’te 1.100’e çıkarak büyük olmayan bir artış sergilemiştir. Bunun pandemi sonrası dönemde cinsel suçların yeniden gündeme geldiğine işaret ettiği söylenebilir.

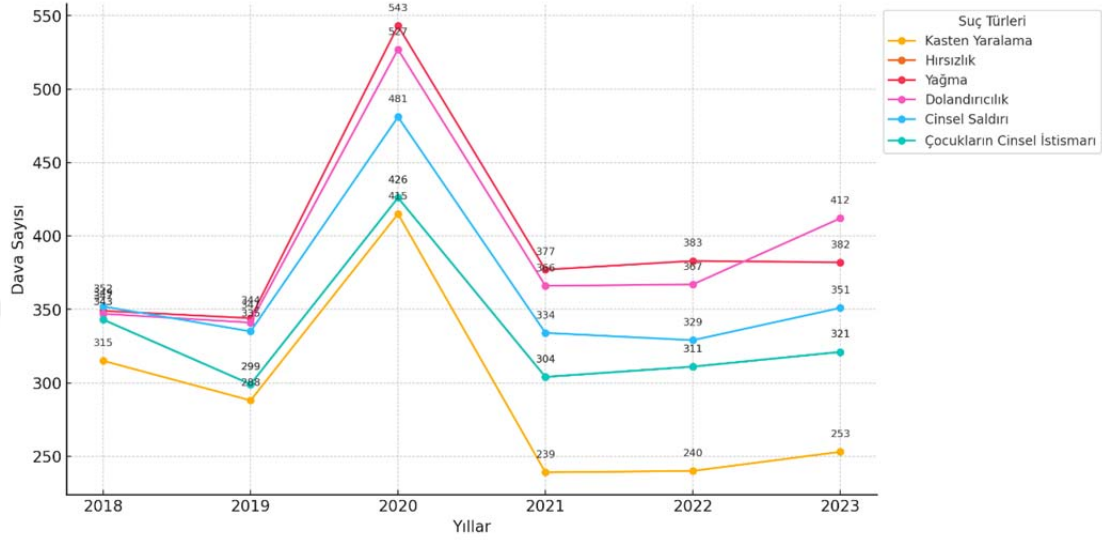
Grafik 3. 7. Polisin Müdahalesi ile Asliye Ceza Mahkemesine Gönderilen Kişi Sayısı (2018-2023)

Polis tarafından asliye ceza mahkemesine gönderilen kişi sayısını gösteren grafiğe bakıldığında pandemi döneminin sonunda önemli bir artışın olduğu görülebilmektedir. 2018 yılında 6.349 kişi polis tarafından asliye ceza

mahkemesine gönderilirken, bu sayı 2019 yılında 15.486, 2020 yılında 28.572, 2021 yılında 106.520 olmuştur. Ancak pandeminin sona ermesi ile birlikte 2021 yılında bu sayı 552.338'e ve ardından 2023 yılında 830.897'ye ulaşmıştır.

Grafik 3. 8. Asliye Ceza Mahkemelerindeki Suçların Türlerine Göre Dağılımı ve Yıllara Göre Dava Sayıları Değişimi (2018-2023)

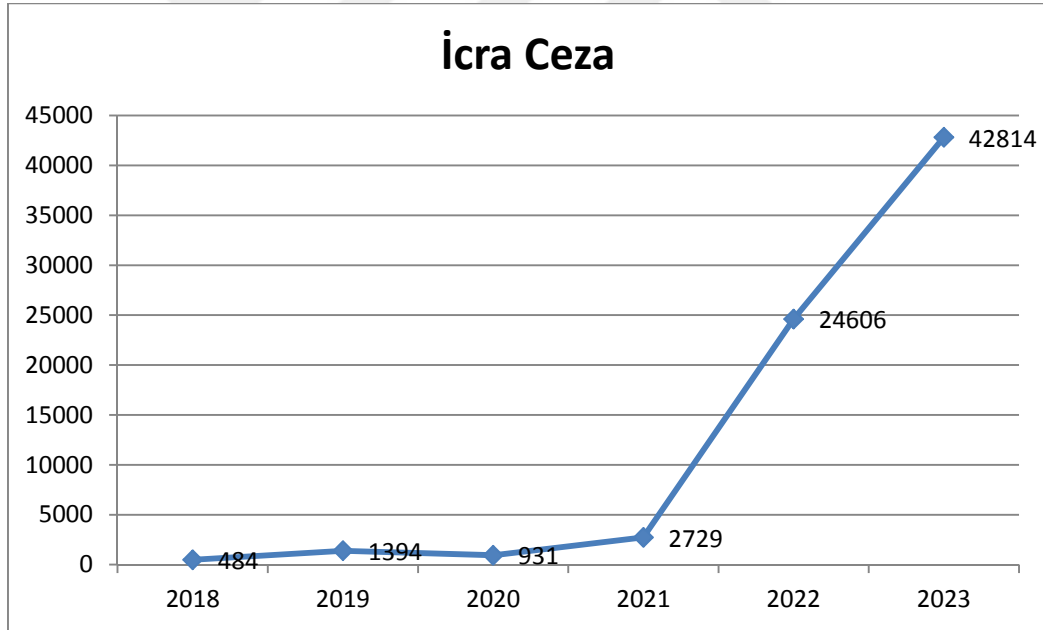
Pandemi öncesi dönemde asliye ceza mahkemelerinde, kasten yaralama suçundan 2018'de 315 vaka varken, 2019'da bu sayı 288'e düşmüştür. Yani bu dönemde kısmi bir azalma söz konusudur. Hırsızlık suçuna dair davalar 2018'de 343 iken, 2019'da 299'a düşmüştür. Yağma suçu pandemi öncesinde 349'dan 344'e çok az bir düşüş yaşamıştır. Benzer şekilde 2018'de 347 olan dolandırıcılıkla ilgili dava sayısı, 2019'da 341'e düşmüştür. Cinsel saldırıya dair 2018'de 352 olan vaka sayısı da 2019'da 335'e gerilerken, çocukların cinsel istismarı ile ilgili 2018'de 343 vaka varken, 2019'da 299'a düşmüştür.

Pandemi sırasında, 2020'de kasten yaralama olayı 415'e yükselirken, 2021'de 239'a ciddi bir düşüş yaşamıştır. Pandeminin ilk yılında bu artış, ikinci yılındaki sert bir düşüş dikkat çekicidir. 2020'de 426'ya yükselen hırsızlık davası sayısı, 2021'de 304'e gerilemiştir. Pandemi döneminin getirdiği ekonomik sorunlar nedeniyle pandeminin sona erdiği 2020'de artış görülmüş olabilir. Yağma vakalarında 2020 yılında 543 ile önemli bir yükselme görülmüş, 2021'de ise 377'ye düşmüştür. 2020'de 527'ye yükselen dolandırıcılık vakası sayısı, 2021'de 366'ya gerilemiştir. 2020'de cinsel saldırı vaka sayısı 481'e çıkmış, 2021'de ise

334'e inmiştir. Çocukların cinsel istismarı hakkındaki davalarda ise 2020'de 426 vakayla önemli bir yükseliş görülmüş, 2021'de ise 304'e düşmüştür.

Pandeminin ardından 2022'de kasten yaralama sayısı 240 ile düşük seviyedeysen, 2023'te 253 ile hafif bir artış görülmektedir. Hırsızlık dava sayısı da benzer biçimde 2022'de 311'e, 2023'te ise az bir artışla 321'e yükselmiştir. Yağma vakaları 2022'de 383, 2023'te 382 ile neredeyse aynı kalmış, yani pandemi sonrası bu suçta fazla bir değişiklik olmamıştır. Dolandırıcılık davası sayısı ise 2022'de 367 iken, 2023'te 412'ye yükselmiştir. Pandemi sonrası dönemde dolandırıcılık suçlarında yeniden bir yükseliş gözlemlenmektedir. Cinsel saldırı sayısı 2022'de 329'a düşmüşse de 2023'te ise 351'e çıkmıştır. Bu suç türü de pandemi sonrasında tekrar artış eğilimi göstermiştir. 2022'de 311 olan çocukların cinsel istismarına dair vaka sayısı da 2023'te 321'e yükselmiştir.

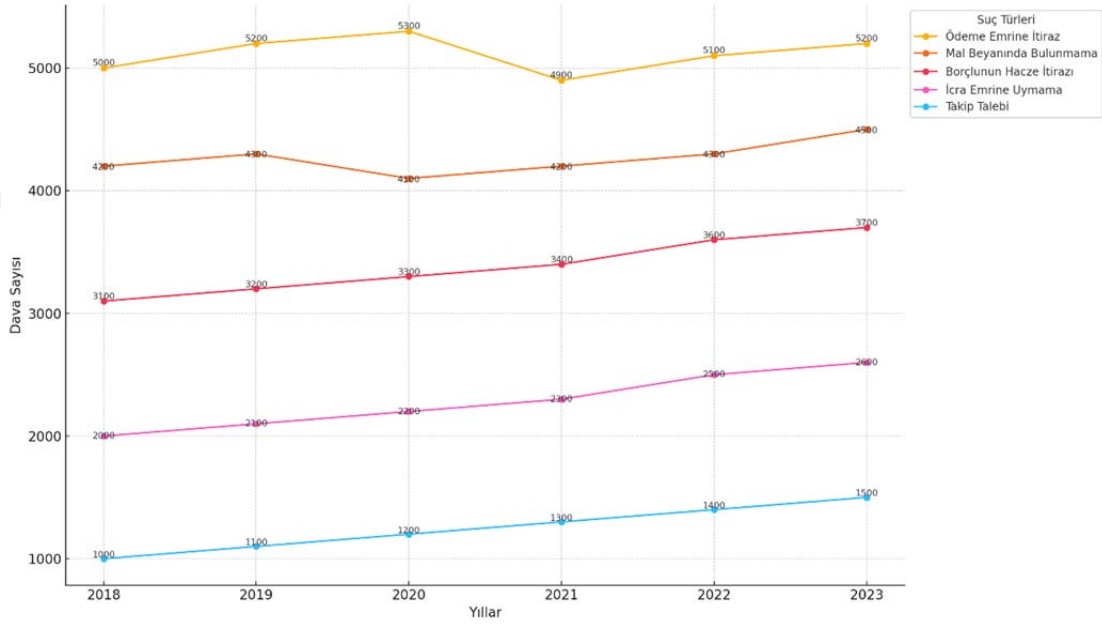
Grafik 3. 9. Polisin Müdahalesi ile İcra Ceza Mahkemesine Gönderilen Kişi Sayısı (2018-2023)

Grafik 3.9.' da ise polisin müdahalesi ile icra ceza mahkemesine gönderilen kişi sayıları verilmiştir. Buna göre pandemi dönemi ve öncesinde düşük olan müdahalelerin pandemi sonrasında büyük artış gösterdiği görülmektedir. Grafik incelendiğinde 2018 yılında 484, 2019 yılında 1.394, 2020 yılında 931 ve 2021 yılında 2.729 kişinin polis müdahalesi ile icra mahkemesine sevk edildiği görülmektedir. 2022 yılında ise bu rakamın 24.606'ya ve 2023 yılında 42.814'e yükseldiği görülmektedir. Pandemi sonrası dönemde icra ceza mahkemelerine

gönderilen kişi sayısının 2022’de 10 kattan, 2023 yılında 20 kattan fazla olduğu görülmektedir. Burada özellikle icra ceza mahkemesi kapsamına giren cezaların ekonomi ile olan yakın bağının es geçilmeyerek değerlendirilmesi gerekli olacaktır. Şöyle ki belirtilen dönemlerde ülkemiz ekonomisindeki olumsuzlukları doğrudan hisseden bireylerin varlığı es geçilmemelidir.

Grafik 3. 10. İcra Ceza Mahkemelerindeki Suçların Türlerine Göre Dağılımı ve Yıllara Göre Dava Sayıları Değişimi (2018-2023)

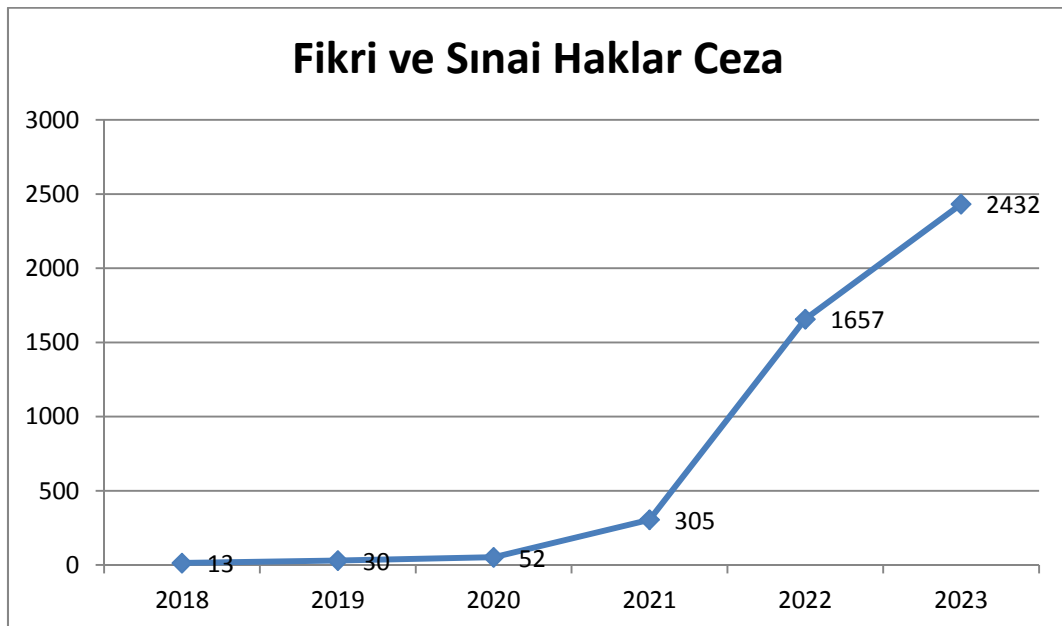
Pandemi öncesinde ödeme emrine itiraz nedeniyle icra mahkemelerinde 2018’de 5.000 olan dava sayısında, 2019’da 5.200 dava ile hafif bir artış olmuştur. Bu dönemde ekonomik nedenler veya borç ödeme süreçlerindeki anlaşmazlıklar sebebiyle itirazların sayısında küçük bir artış görülmüş olabilir. Borçlunun hacze itirazında ise 2018’de 3.100 iken, 2019’da 3.200’e çıkarak hafif bir yükseliş yaşanmıştır. İcra emrine uymama suçuna bakıldığında 2018’de 2.000 dava varken, 2019’da bu sayı 2.100’e yükselmiştir. Mal beyanında bulunmama suçu hakkındaki dava sayısı 2018’de 4.200 iken, 2019’da 4.300 ile az bir artış yaşanmıştır. Bu suç türü de pandemi öncesi dönemde artış eğilimindedir. 2018’de 1.000 olan takip talebi davası, 2019’da 1.100’e çıkarak düşük bir artış göstermiştir.

Pandemi döneminde ödeme emrine itirazda 2020’de 5.300 ile bir artış görülmüş, 2021’de ise 4.900’e düşmüştür. Pandemi döneminin ekonomik etkileri, ödeme emrine yapılan itirazlarda artışa ve sonrasında azalmaya neden olmuş olabilir. Öte yandan borçlunun hacze itirazı 2020’de 3.300’e, 2021’de 3.400’e

çıkarak pandemi döneminde artışını sürdürmüştür. Bu durum, ekonomik kriz ve borçların ödenememesi gibi sorunların hacze itirazları artırdığını ifade ediyor olsa gerektir. İcra emrine uymama 2020’de 2.200’e, 2021’de 2.300’e yükselmiştir. Anlaşılan pandemi dönemi icra emirlerine uyum konusunda zorluklara neden olmuştur. Mal beyanında bulunmama davaları dalgalı seyretmiş, 2020’de 4.100’e düşmüş, 2021’de ise tekrar 4.200’e yükselmiştir. Takip talebi davaları da yükseliş göstererek 2020’de 1.200’e, 2021’de 1.300’e çıkmıştır. Pandemi döneminde devletin almış olduğu önlemlerinde bu yatay seyrin oluşmasında etkisi olmuştur.

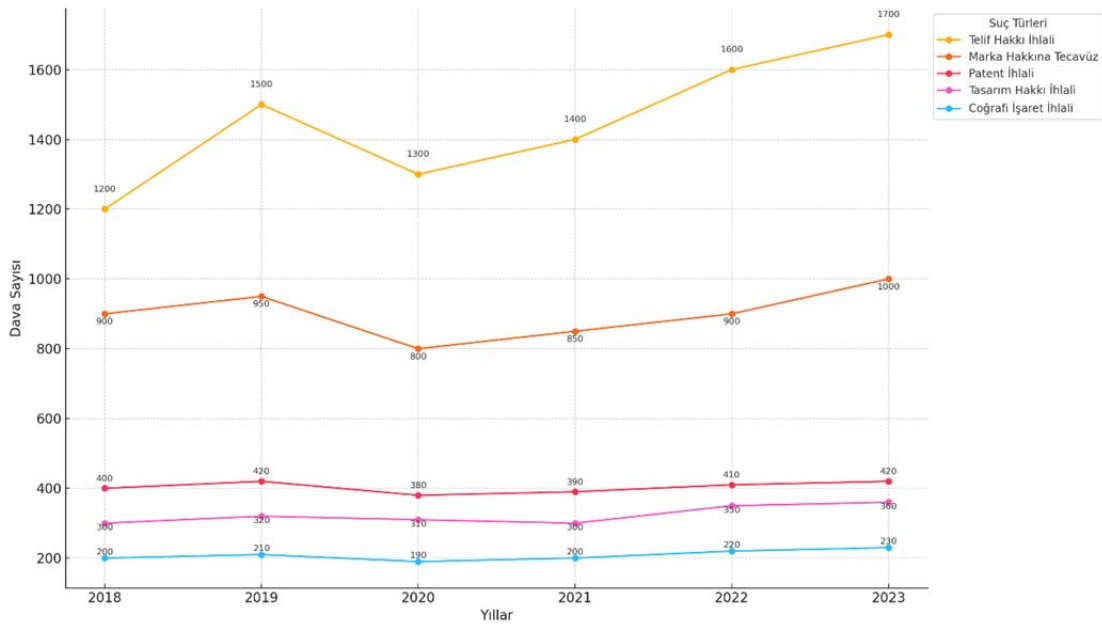
Pandemiden sonraki dönemde ödeme emrine itiraz davaları 2022’de 5.100’e yükselmiş, sonraki yıl 5.200 ile pandemi öncesi seviyelerine geri dönmüştür. Borçluların hacze itirazı pandemi dönemine göre artmaya devam ederek 2022’de 3.600’e, 2023’te 3.700’e çıkmıştır. Anlaşılan borçlu ve alacaklı arasındaki anlaşmazlıklar, pandemi sonrası dönemde de sıkça yaşanmıştır. İcra emrine uymayanların davası ise 2022’de 2.500’e, 2023’te 2.600’e çıkarak artışını sürdürmüştür. Benzer bir artış mal beyanında bulunmama davalarında olmuştur. Bu davalar 2022’de 4.300’e, 2023’te 4.500’e yükselmiştir. Bu yükseliş pandemi sonrasında ekonomik zorlukların borçluları etkilemeye devam ettiğine işaret edebilir. Bir başka yükseliş takip talebi davalarında yaşanarak 2022’de 1.400’e, 2023’te 1.500’e çıkmıştır.

Grafik 3. 11. Polisin Müdahalesi ile Fikri ve Sınai Haklar Ceza Mahkemesine Gönderilen Kişi Sayısı (2018-2023)

Grafik 3.11.' de ise polis müdahalesi ile fikri ve sınai haklar ceza mahkemesine gönderilen kişilerin sayısı verilmiştir. Buna göre pandemi öncesi dönem olan 2018-2020 yılları arasında oldukça düşük seviyede seyreden suçların, 2021 yılından sonra önemli miktarda arttığı görülmektedir. Grafikten de anlaşılabileceği gibi 2018 yılında 13, 2019 yılında 30, 2020 yılında 52 kişi fikri ve sınai haklar ceza mahkemesine sevk edilmiştir. Ancak bu rakamlar 2021 yılından itibaren, yani pandemi döneminin sona ermesi ile beraber artış göstermeye başlamıştır. 2021 yılında 305, 2022 yılında 1.657 ve 2023 yılında 2.432 kişi olmuştur.

Grafik 3. 12. Fikri ve Sınai Haklar Ceza Mahkemelerindeki Suçların Türlerine Göre Dağılımı ve Yıllara Göre Dava Sayıları Değişimi (2018-2023)

Pandemi öncesinde 2018’de 1.200 telif hakkı ihlali davası varken, bu sayı 2019’da 1.500’e yükselmiştir. Bu dönemde dijital içeriklerin artması telif hakkı ihlallerinin yükselmesine yol açmış olabilir. Marka hakkına tecavüz gerekçesiyle açılan davalar 2018’de 900 iken, 2019’da küçük bir artışla 950’ye çıkmıştır. 2018’de 400 olan patent ihlali davalarının sayısı, 2019’da 420’ye yükselmiştir. Benzer şekilde tasarım hakkı ihlali davaları 2018’de 300 iken, 2019’da 320’ye çıkarak kısmi bir artış göstermiştir. Coğrafi işaret ihlali davaları ise 2018’de 200’den, 2019’da 210’a çıkarak hafif bir yükseliş yaşamıştır.

Pandemi sırasında telif hakkı ihlali davalarında 2020’de hafif bir düşüş yaşanmış ve 1.300’e gerilemiş, 2021’de ise 1.400’e yükselmiştir. 2020’de 800’e düşen marka hakkına tecavüz dava sayısı, 2021’de 850’ye çıkarak pandemi döneminde azalma ve ardından hafif bir artış göstermiştir. Patent ihlali davaları da 2020’de 380’e düşerken, sonraki yıl 390’a yükselmiştir. Tasarım hakkı ihlali davaları 2020’de 310 ile küçük bir artış göstermiş, 2021’de ise 300’e düşmüştür. 2020’de 190’a düşen coğrafi işaret ihlali dava sayısı, 2021’de 200’e yükselmiştir. Bunda pandemi döneminde gıda ve yöresel ürünlerin korunması konusundaki farkındalığın artması etkili olabilir.

Pandemi sonrasında telif hakkı ihlali dava sayısı 2022’de 1.600’e, 2023’te 1.700’e çıkarak önemli bir artış göstermiştir. Dijital içerik tüketiminin kalıcı şekilde artması, telif hakkı ihlallerinde sürekli bir yükselişe neden olmuş olabilir. Marka hakkına tecavüz davaları ise 2022’de 900, 2023’te ise 1.000’e yükselerek pandemi sonrası dönemde kademeli bir artış göstermiştir. Bu artış, ekonomik toparlanma ve ticari faaliyetlerdeki hareketlenmeyle ilişkilendirilebilir. Patent ihlali davaları 2022’de 410’a, 2023’te 420’ye çıkarak nispeten sabit bir artış eğilimi sergilemiştir. Tasarım hakkı ihlali davaları küçük bir yükselişle 2022’de 350, 2023’te 360 olmuştur. Son olarak coğrafi işaret ihlali davaları 2022’de 220’ye, 2023’te 230’a yükselmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuçlar

Bu çalışmanın konusunu polisin pandemi öncesi, dönemi ve sonrasında müdahale ettiği suç içeren olayların analizi oluşturmuştur. Yapılan çalışma sonucunda pandemi (COVID-19) sürecinin suç oranlarında belirgin değişimlere neden olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, pandemi öncesi, dönemi ve sonrasındaki suç oranları arasında ciddi farklar gözlemlenmiştir.

Pandemi öncesi dönemde suç oranlarında genel bir stabilite veya az da olsa bir azalma görülmüş, suç türleri açısından bakıldığında ciddi bir dalgalanma yaşanmamıştır. COVID-19 ile beraber özellikle karantinalar ve kısıtlamalar sebebiyle suç oranlarında belirgin değişiklikler meydana gelmiştir. Örneğin dolandırıcılık ve hırsızlık gibi suçlarda düşüş yaşanırken, siber suçlar ve aile içi şiddette artış gözlemlenmiştir. Pandeminin yol açtığı ekonomik dar boğaz ve toplumun evlerine kapanmak zorunda kalması, suça olan eğilimde olumsuz anlamda değişikliklere neden olmuştur. Pandemi sonrası normalleşme sürecinin başlamasıyla beraber özellikle dolandırıcılık, kasten öldürme, cinsel saldırı ve uyuşturucu madde kullanımı gibi suç türlerindeki oranların yeniden arttığı görülmüştür. Bu artış, ekonomik toparlanma süreci, sosyal hayata yeniden katılım ve ekonomik faaliyetlerin artmasıyla bağlantılı olsa gerektir.

Pandemi öncesi, sırası ve sonrasındaki suç oranlarına sınıfsal ve sosyo-ekonomik açıdan bakıldığında pandemi öncesi dönemde, ülkedeki ekonominin göreceli olarak iyi durumda olması, suç oranlarının da daha stabil seyretmesine yol açmıştır denilebilir. Suçları işleyenlerin genellikle ekonomik olarak kötü durumda olan toplumun alt gelirli gruplarında daha yoğun görüldüğü söylenebilir. Özellikle mal varlığına karşı işlenen suçların ekonomik açıdan zor durumda olan kesimlerde daha yaygın görülmesi şaşırtıcı değildir. Bu dönemde suç türlerinde önemli değişiklikler gözlemlenmemiştir.

Pandemi dönemi, özellikle alt ve orta gelir grupları üzerinde ciddi ekonomik baskılara neden olmuştur. İşini kaybetme, gelir azalması, geçinmekte zorlanma gibi sorunlar suç oranlarını büyük ölçüde etkilemiştir. Örneğin mal varlığına karşı işlenen suçlarda bu dönemde muhtemelen ekonomideki kötüleşme nedeniyle artış görülmüştür. Bu durum, gelir kaybına uğrayan ya da işsiz kalan kişilerin suça yönelmesinin bir sonucudur. Pandemiyle birlikte çevrim içi faaliyetlerin artması ise dolandırıcılık ve siber suç oranlarını artırmıştır. Pandemi sürecinde, çevrim içi içeriklerin ve tüketiminin artmasıyla telif hakkı ihlallerinde dalgalanmalar yaşanmıştır. Bu dönemin yarattığı ekonomik sorunlar - ticari faaliyetlerin de kısıtlanmasıyla- sahte ve taklit ürünlere olan talebi arttırmış olmalı ki marka hakkıyla ilgili davaların sayısında değişimlere yol açmıştır. Özellikle ekonomik kriz nedeniyle orta ve alt sınıfın bu tür suçlara yönelmesi, ekonomik koşulların suç ile ilişkisini göstermektedir. Pandemi nedeniyle yaşanan karantinalar eve kapanma sürecini doğurmuştur. Bu sosyal ve ekonomik izolasyon da uyuşturucu madde kullanımı ve ticaretiyle ilgili suçların artmasına yol açmıştır.

Pandemi sonrasındaki dönemde ekonominin görece toparlanmaya başlamasıyla kimi suç türlerinde kısmen de olsa bir azalma görülürken bazı suçlarda ise yükseliş devam etmiştir. Pandemiden sonra ekonomik eşitsizlikteki artış suç oranlarının da artmasına neden olmuştur denilebilir. Alt ve orta gelirli grupların pandemi sonrası dönemde karşılaştığı ekonomik problemler, dolandırıcılığın ve mal varlığına karşı işlenen suçların tekrar yükselmesine sebep olmuştur. Ayrıca artan sosyo-ekonomik baskılar ve aile içi huzursuzluklar cinsel suçlarda artışa yol açmıştır. Bunun yanı sıra pandemi sonrasında eğlence ve sosyalleşme mekânlarının yeniden açılması da bu suçların artmasına neden olmuş olabilir. Pandemi sonrası dönemde iş bulamayan ya da işsiz kalan gençler suça daha yatkın hale gelmiştir. Bu durum, bilhassa şehirlerde suç oranlarında artışa yol açmıştır. Pandemiden sonra hem telif hakları ihlallerine yönelik dava sayısı hem de marka hakları hakkındaki dava sayısı ise artmıştır.

Şüphesiz suç oranlarındaki artışın tek sebebi pandemi değildir. Pandemi öncesinde, sırasında ya da sonrasında işlenen suçların pandemiden bağımsız olarak en önemli sebeplerinden biri ekonomik koşullardır. Yüksek enflasyon, işsizlik ve gelir dağılımında dengesizliğin olduğu toplumlarda suç oranları da yüksektir. Bu nedenle bu tür toplumlarda özellikle mal varlığına karşı işlenen, gasp, hırsızlık ve

dolandırıcılık gibi suçlarda artış görülebilir. Ekonominin dışında toplumsal yapı ve sosyal normlar da suç oranlarının değişmesine yol açmaktadır. Bu bağlamda cinsel ve aile içi şiddet gibi suçlar aynı zamanda toplumun sosyo-kültürel yapısından etkilenmektedir. Ataerkil, geleneksel, sınırları keskin şekilde belirlenmiş cinsiyet rollerinin olduğu toplumlarda bu tür suçların meydana geldiği ve arttığı gözlenmektedir. Ekonomik etkenlerin yanı sıra adalet sistemindeki aksaklıklar, yargılama ve cezalandırma mekanizmasındaki sorunlar suçların artışını tetiklemektedir. Ayrıca nüfus artışı, göç ve şehirleşme de suç oranlarını etkilemektedir. Bu durum aynı zamanda polis ve diğer güvenlik güçlerinin suçla mücadele sürecinde zorlanmasına da neden olmaktadır.

Aktarılan veriler ışığında pandemi öncesi, pandemi dönemi ve sonrasında belirli suçlar bağlamında değişken sonuçlar elde edilmiştir. Bu bağlamda el edilen verilere yaş temelinde de bakmamız değerli olacaktır. Sınırlılıklarımız nedeniyle çıkarmamız gereken sonucun genel ve soyut olması da pek muhtemel olacaktır. Bu doğrultuda ağır ceza ve asliye ceza mahkemelerinde yetişkinlerin, çocuk ağır ve çocuk mahkemelerinde ise küçüklerin yargılanmasının gerçekleştirildiği ifade edilebilir. Verilerimizin bu perspektifte değerlendirmesi ile birlikte çıkarımımız 2018-2023 yılları arasında küçüklerdeki suç oranlarının seyirin daha istikrarlı, yetişkinlerde ise dalgalı bir seyirin varlığı söz konusu olacaktır.

Pandemi ve suç ilişkisi bağlamında vurgulamak istediğimiz bir diğer bağlam ise sosyal medya ya da teknoloji ile geçirilen zaman olmalıdır. Günümüzde bir yaş sınırlamasını tabi olmaksızın bütün topluma sirayet eden sosyal medya kullanımı pandemi ve suç bağlamında ele alınabilir. Şöyle ki pandemi ile birlikte sosyal izalasyona tabi olan insanların sosyal medyayla olan vakit geçirme süreleri ciddi oranda artış göstermiştir. Bu bağlamda sosyal medyanın yararlarının yanında çok ciddi zararlara sebep olduğu gerçeği tartışılmazdır. Özellikle küçükler olmak üzere bireylerin suçla ilintili etkileşimleri gibi bir durumla karşı karşıya kalabilir. Burada özellikle pandemi sonrasında hızla artan suç oranları bu bağlamda ele alınabilir.

Pandemi öncesi, pandemi dönemi ve sonrası suçlar bağlamında ele alınıp değerlendirilmiştir. Bu bağlamda özellikle pandemi döneminin kolluk hizmetleri bağlamında da ele alınarak çıkarımların yapılması yerinde olacaktır. Pandemi

döneminde sağı çalışanlarımızın üstün gayreti takdire şayandır. Sağı çalışanlarımızın büyük çabalarının yanı sıra özellikle kolluk teşkilatlarının da vermiş oldukları gayret önemli bir değere haizdir. Bu bağlamda polis teşkilatımızın asayişin sağılanması gibi genel kolluk hizmetlerinin yanı sıra yaşlılara veya engelliler gibi gruplara vermiş oldukları desteklerle de aktif olarak sahada yer almışlardır. Pandemi dönemi sürecinde polis teşkilatımızın gayretiyle beraber suç oranlarının daha stabil bir şekilde gerçekleşmesinde büyük bir role sahip olduklarını belirtmemiz yanlış olmayacaktır.

Genel bir değerlendirme yaparak önerilere geçmemiz yerinde olacaktır. Pandemi öncesi dönemde suç oranlarının dalgalanmaması ve genellikle sabit kabul edebileceğimiz bir seyirle gerçekleştiğı söylenebilir. Pandemi döneminde ilk yıl suç oranlarında belirgin artışların görüldüğü, ikinci yıl ise suç oranlarının genellikle azalma eğiliminde olduğu anlaşılmaktadır. Pandemi döneminin ilk yılı olan 2020 yılında yaşanan belirsizlikler, uygulanan sınırlayıcı politikalar, ekonomik sorunsallar (işsizlik, enflasyon veya gelir dağılımı) veya sosya kültürel yapının değişim ve dönüşümü gibi değişik nedensellikler ışığında ele alınması önemli olacaktır. Pandemi dönemi ve pandemisin bireyler ve toplum üzerinde bıraktığı etki suç ve sapkınlık bağlamında da bir etkiye sahip olabilir. Burada özellikle pandemi sonrasında suç oranlarının ciddi artışı bu kapsamda değerlendirilmelidir. Pandemi ile birlikte vuku bulan sınırlamalar veya ekonomik noksanlıkların mevcudiyeti pandeminin bitimi ile birlikte birden bire yok olmayacaktır. Şöyle ki pandeminin ortaya çıkarttığı sorunların giderilmesi daha uzun bir zamana yayılan süreçte ancak mümkün olacaktır. Suç ve pandemi özelinde ise pandemi suç ve suç oranlarına yansır ederek etkisi altına almıştır. Bu durumun giderilmesi de ekonomi gibi belirli bir zamana bağılı olarak gerçekleşmesi pek muhtemel olacaktır.

4.2. Öneriler

Bu çerçevede suç oranlarını azaltmak için atılabilecek bazı adımlar şunlar olabilir:

Gelir Eşitsizliğı: Suç oranlarını azaltmak ve sonrasında düşük seviyede tutmak için gelir dağılımındaki eşitsizliğin ortadan kaldırılmasına yönelik geniş

kapsamlı politikalar üretilmelidir. Bilhassa düşük gelir seviyesindeki grupları destekleyecek ekonomik programlarla suç işleme oranları azaltılabilir. Bunun dışında sosyal ve ekonomik yardımlar ile destekler hırsızlık, gasp, dolandırıcılık gibi ekonomik temelli suçların azalmasına yol açabilir.

İstihdam: İşsizlik, suç oranlarını etkileyen bir diğer ekonomik temelli faktördür. Bu sebeple, istihdamı artırmayı amaçlayan girişimler, özellikle de gençlere yönelik iş imkânlarının artırılması, işsizliğin azalmasına ve dolayısıyla suç oranlarının azalmasına neden olacaktır. Bu bağlamda, orta ve küçük ölçekli işletmelere destek olunması, girişimcilik programlarının yaygınlaştırılması ve meslek eğitimleriyle iş gücünün daha nitelikli duruma getirilmesi suç oranlarını azaltabilir.

Adalet: Suçla etkili bir biçimde mücadele edebilmek için adalet âdeta olmazsa olmazdır. Bu yüzden hukukun güncel ve caydırıcı olması gerekmektedir. Bu kapsamda bütün suç türlerine yönelik yasal düzenlemeler gözden geçirilerek güncellenmelidir. Yasal düzenlemelerin yanı sıra yargı sisteminin hızlı ve etkin şekilde işlemesi de gerekmektedir. Suçluların adil ve zamanında yargılanması ve cezalandırılması suç oranlarının azalmasına yol açmaktadır.

Eğitim: Eğitim seviyesinin düşük olduğu toplumda suç oranları yüksektir. Bu sebeple, suçu azaltma ve önleme önlemleri çerçevesinde eğitime ayrıca önem verilmelidir. Bu eğitim özellikle erken yaşta verilerek çocuklara hukuk üstünlüğü ve ahlaki değerler öğretilir. Ayrıca, gençlere yönelik merkezlerin yaygınlaştırılması, kültür-sanat ve spor etkinliklerine destek olunmasıyla gençlerin suça yönelmeleri engellenebilir.

Psikolojik Yardım/Destek: Pandeminin sebep olduğu stres, ekonomik ve sosyal problemler özellikle aile içi şiddet ve cinsel suçlar gibi suçlarda artışa yol açmıştır. Bu yüzden, bireylerin ve dolayısıyla toplumun psikolojisini iyileştirmeye yönelik destek programları geliştirilmelidir. Özellikle gençler, çocuklar ve aileler için psikolojik danışmanlık ve destek hizmetleri suç eğilimini azaltabilir.

Sosyal Adalet ve Cinsiyet Eşitsizliği: Düşük gelirli aileler ve göçmenler gibi toplumdaki dezavantajlı kesimlere yönelik pozitif ayrımcılık sağlayan politikalar sosyal adaletsizliğin ortadan kalmasına katkı sağlayacaktır. Kadınlara yönelik aile içi şiddet ve cinsel suçlar ise toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden

kaynaklanmaktadır. Bu sebeple, kadınlara yönelik istihdam ve eğitim politikalarıyla suç oranları azaltılabilir. Buna ek olarak cinsel suçlar ve aile içi şiddet üzerine düzenlenecek kampanyalarla farkındalık yaratılabilir.

Toplum Destekli Kolluk: Geçmişin günümüze kadar her dönemde devletler için güvenlik en önemli konulardan biri olmuş ve olmaya devam edecektir. Bu bağlamda değişen dünya konjonktürü içerisinde güvenlik kavramı da muhtelif değişim ve dönüşümlere uğramıştır. Bu değişim ve dönüşümün getirdiği kavramlardan biri toplum destekli kolluktur. Toplum destekli kollukla beraber tabikide kamu düzenin ve asayişin sağlanması elzem olmak üzere özellikle suç kaynağında önlemek amaçlanmaktadır. Suç oranlarının arttığı bu dönemde özellikle halkla iletişimin sağlandığı ve suçun önlenmesi için preje ve programların hayata geçirilmesi faydalı olacaktır.

- Sapkınlık ve Suç: kamu düzeni ve asayişin sağlanması noktasında kolluk kuvvetlerine büyük sorumluluklar düşmektedir. Bu doğrultuda kamu düzeni ve asayiş bağlamında suç ve suçlunun mevcut bulunması önemli bir konudur. Burada suç ve suçlunun varlığı ve bu varlığın doğurabileceği problemlerin önceden tespiti ya da öngörülmesi önemlidir. Bu da suç ve suçlunun analizi ve yorumlanması gibi teknik süreçlerin titizlikle uygulanmasından geçmektedir.
- Suça Sürüklenen Çocuklar: kamu düzeninin sağlanması noktasında suç oranlarının azaltılması veya suç faillerinin yakalanması gibi konularda özellikle küçük yaşlarda suç ile tanışan çocukların özel olarak suçtan ve bu yola çıkan araçlardan korunmaları önemlidir. Burada çocukların muhafaza edilmeleri için gerekli politikaların gerçekleştirilmesi önemli olacaktır.
- Güvenli Toplum: Devletin en temel birimi olan insandan başlayarak toplumsal yapı içerisinde aile gibi oluşumlardan başlayarak güvenlik kavramının bütüne yayılarak sirayet etmesi önemli olacaktır. Bu bağlamda toplumun güven ve huzur içerisinde yaşaması için gereken moral ve motivasyon kaynaklarının sağlanması önemli olacaktır.
- Suç Araştırmalarının Önemi: Suçluların yakalanması kadar elzem olan bir konuda suç araştırmalarıdır. Burada suçun kökeninden gelişimine kadar detaylı olarak ele alınması araştırılması önemli olacaktır. Bu bağlamda

özellikle bu araştırmalarla suçla mücadelenin daha kolay ve profesyonel olarak gerçekleştirilmesi sağlanmış olacaktır.

- Sosyal Medya: Günümüz teknolojisi içerisinde sosyal medya her mekan ve zamana hitap eden bir nesne haline bürünmüştür. Bu bağlamda sosyal medya ve suç kavramının da ilişkilendirilmesi mümkündür. Suçun ve suçlunun teşhiri ya da övülmesi sosyal medyanın üzerinde durularak gerekli tedbirlerin alınmasını zorunlu kılmış durumdadır. Sosyal medyanın suç ile olan ilişkisinin en aza indirgenerek bireyler üzerinde bıraktığı olumsuz etkilerin minimize edilmesi önemli olacaktır.
- Sinema ve Dizi: Sanatsal faaliyetler bazen bilerek bazen de bilmeyerek bazı olumsuzluklara yol açabilmektedir. Özellikle dizi ve filmlerde suça özenilmesi veya suçun meşrulaştırılması gibi hususlarla beraber bireylere olumsuz tesirleri ortaya çıkabilmektedir. Bu bağlamda dizi veya filimlerin bu hususlarda daha hasas ve bilinçli olması elzem olacaktır.

Araştırma ve Veri Takibi: Suç oranlarına dair kayıtların düzenli tutulması, takip edilmesi ve veri analizlerinin yapılması, suçların ve artış sebeplerinin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bu bilgiler doğrultusunda etkin politikalar geliştirilebilir. Ayrıca pandemi gibi uluslararası ya da ulusal krizlerin suç oranlarına etkisini anlamak için yapılacak akademik araştırmalar sorunların kökenini anlama ve çözüm sunma noktasında oldukça yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Aaltonen, M., Macdonald, J. M., Martikainen, P., & Kivivuori, J. (2013). Examining the generality of the unemployment–crime association. *Criminology*, 51(3), 561–594.
- Adalet Bakanlığı (2024). Adalet İstatistikleri, 2023, https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22042024115644Adalet_ist-2023CALISMALARI59.pdf, (15.08.2024).
- Agnew, R. (1992). Foundation for a general strain theory of crime and delinquency. *Criminology*, 30(1), 47–87.
- Agnew, R., & Brezina, T. (2019). General strain theory. In M. D. Krohn, N. Hendrix, G. Penly Hall, & A. J. Lizotte (Eds.), *Handbook on Crime and Deviance* (pp. 145–160). Springer International Publishing.
- Ahmadi, R. (2020). Koronavirüs Pandemisinin (Kovid-19) Toplumsal Etkileri. *Bilim Armonisi Dergisi*, 3(2), 65–72.
- Akbıyık, A. ve Avşar, Ö. S. (2020). Coronavirüs Enfeksiyonu Hastalığının (COVID-19) Epidemiyolojisi ve Kontrolü. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 109–116.
- Akdemir, N. (2021). Suç önlemenin teorik ve kavramsal çerçevesi. İ. H. Demircioğlu, N. Akdemir & C. O. Tuncer (Ed.), *Dünya örnekleriyle suç önleme stratejileri ve güvenlik* (1. baskı). Ankara: TİAV Yayınları.
- Akpınar, İ. (2018). *Suç olgusu, suç teorileri ve kadın suçluluğu: Kayseri örneği* (Master's thesis, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Alacakaptan, U. (1975). *Suçun unsurları*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Ashby, M. P. (2020). Initial evidence on the relationship between the coronavirus pandemic and crime in the United States. *Crime Science*, 9(1), 6.
- Ashby, M. P. J. (2020). Initial evidence on the relationship between the coronavirus pandemic and crime in the United States. *Crime Science*, 9(1), 6.

- Ayas, Ö. (2021). Pandemi ile geçen bir yılın hırsızlık suçu bağlamında analizi: Türkiye ve İngiltere örneği, *Kriminoloji ve Toplum Bilimleri Dergisi*.
- Bal, H. (2014). *Hukuk Sosyolojisi*, Bursa, Sentez Yayınları.
- Baloch, S., Baloch, M. A., Zheng, T. ve Pei, X. (2020). The Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Pandemic. *The Tohoku Journal of Experimental Medicine*, 250(4), 271–278.
- Bayram, Y. (2020). Suç ve kent nedenselliğinin problemlili temsili olarak Adana kenti ve Adana imgesi. O. İmga & E. Osmanoğlu (Ed.), *Şehir ve güvenlik* (1. baskı, ss. 111-137). Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Berktaş, F. (2016). Liberalizm. H. B. Örs (Ed.), *Modern siyasal ideolojiler* (9. baskı, ss. 47-115). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Blumstein, A., Rivara, F. P., & Rosenfeld, R. (2000). The rise and decline of homicide—and why. *Annual Review of Public Health*, 21(1), 505–541.
- Bradbury-Jones, C., & Isham, L. (2020). The pandemic paradox: The consequences of COVID-19 on domestic violence. *Journal of Clinical Nursing*, 29(13–14), 2047–2049.
- Bruinen de Bruin, Y., Lequarre, A. S., McCourt, J., Clevestig, P., Pigazzani, F., Zare Jeddi, M., ... Goulart, M. (2020). Initial Impacts of Global Risk Mitigation Measures Taken During the Combatting of the COVID-19 Pandemic. *Safety Science*, 128(104773).
- Burkay, S. (2008). Teorik çerçevede suç. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 2, 4.
- Campedelli, G. M., Favarin, S., Aziani, A., & Piquero, A. R. (2020). Disentangling community-level changes in crime trends during the COVID-19 pandemic in Chicago. *Crime Science*, 9(1), 1–18.
- Canter, D. (2020). *Suç Psikolojisi*, Yazıcıoğlu, D. (çev.) 2. Baskı, İstanbul, Sola Unitas.
- Cascella, M., Rajnik, M., Aleem, A., Dulebohn, S. C. ve Napoli, R. Di. (2022). Features, Evaluation, and Treatment of Coronavirus (COVID-19). *StatPearls* içinde. Treasure Island.

- Cheung, L., & Gunby, P. (2022). Crime and mobility during the COVID-19 lockdown: A preliminary empirical exploration. *New Zealand Economic Papers*, 56(1), 106–113.
- Ciotti, M., Ciccozzi, M., Terrinoni, A., Jiang, W.-C., Wang, C.-B. ve Bernardini, S. (2020). The COVID-19 Pandemic. *Critical Reviews in Clinical Laboratory Sciences*.
- Cooper, R., Steingr ber, S., & Wright, T. (2019). *The ignored pandemic: How corruption in healthcare service delivery threatens universal health coverage*. Transparency International.
- Dolu, O. (2009). Bir Fırsat Olarak Suç: Suçun Durumsal Belirleyicileri, Suç Fırsatları Ve Rutin Faaliyetler Teorisi. *Polis Bilimleri Dergisi* Cilt 11 (2).
- Dönmezer, S. ve Eрман, S. (2016). *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, c.I, 14. Basım Der Yayınları, İstanbul.
- Dryhurst, S., Schneider, C. R., Kerr, J., Freeman, A. L. J., Recchia, G., Van der Bles, A. M., ... Van der Linden, S. (2022). Risk Perceptions of COVID-19 Around the World. *COVID-19 Confronting a New World Risk* içinde (ss. 162–174). Routledge.
- Duffy, R., & St John, F. (2013). *Conservation crime: The global illegal wildlife trade*. Macmillan Publishers.
- EGM, (2007), *Toplum Destekli Polislik*, Ankara: Başkent Ofset.
- EGM, (2022), *Polis Dergisi*, Ankara: EGM Polis Akademisi Başkanlığı Basım ve Yayım Şube Müdürlüğü, S.110, Yayın Katalog No: 747.
- Eskici Katırcıgil, B. (2017). Cesare Beccaria'nın Suç Ve Ceza Felsefesi. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(1), 155-179.
- Estev o, A. (2020). Covid-19. *Acta Radiol gica Portuguesa*, 32(1), 5–6.
- Fabrizi, M., & Parbonetti, A. (2020). Aziende criminali, business e COVID-19: I rischi nascosti della pandemia. *Economia E Società Regionale*, 38(2), 66.
- Fisher, C., & Christopher, R. (2007). Poverty, environment, and development in Sub-Saharan Africa. *Global Environmental Change*, 17(1), 157–170.
- Giddens, A. (2013). *Sosyoloji* (C. G zel,  ev.). İstanbul: Kırmızı Yayınları.

- Goin, D. E., Rudolph, K. E., & Ahern, J. (2018). Predictors of firearm violence in urban communities: A machine-learning approach. *Health & Place*, 51, 61–67.
- Göktürk, N.; Özgenç, İ. ve Üzülmaz, İ. (2012). *Ceza Hukukuna giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Gökulu, G. (2019). Suç Kuramları: Biyolojik Ve Psikolojik Yaklaşımlar: Eleştirel Bir Değerlendirme. *Social Sciences*, 14(4), 1471-1488.
- Gözler K. (2015). Anayasa Hukukunun Genel Esasları. Bursa: Ekin Yayınları.
- Gözübüyük A.Ş. ve Tan T. (2021). İdare Hukuku. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Gratteri, N., & Nicaso, A. (2020). *Ossigeno illegale: Come le mafie approfitteranno dell'emergenza COVID-19 per radicarsi nel territorio italiano*. Mondadori.
- Grogger, J. (1998). Market wages and youth crime. *Journal of Labor Economics*, 16(4), 756–791.
- Güngörer, F. (2020). Covid-19'un Toplumsal Kurumlara Etkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (Salgın Hastalıklar Özel Sayı), 393–427.
- Haklı S. Z. (2021). Modern Siyasi Kurumlar ve İdeolojiler. Ankara: Polis Akademisi
- Haklı, S. Z. (2021). *Modern siyasi kurumlar ve ideolojileri*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Hanbay, E. (2019). *Hırsızlık suçu işleyen çocuklar üzerine sosyolojik bir çalışma:(Bitlis İli Örneği)* Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Hoeboer, C. M., Kitselaar, W. M., Henrich, J. F., Miedzobrodzka, E. J., Wohlstetter, B., Giebels, E., & de Kogel, C. H. (2024). The impact of COVID-19 on crime: A systematic review. *American Journal of Criminal Justice*, 49(2), 274-303.
- <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/su%C3%A7>, (Erişim Tarihi: 15.08.2024).
- İnal, F., Ayhan, U., Şekeroğlu, O., Deniz, İ., & Duygu, N. (2020). *Polis müdahale yöntem ve teknikleri* (1. basım). Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- İrdem, İ. (2020). *Anayasal düzen ve idari yapı* (1. basım). Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Kara, B. (2023). *Haklar sosyolojisi* (1. basım). Ankara: Palme Yayınevi.

- Karstedt, S., Clarke, R. V., & Felson, M. (1994). Advances in criminological theory, vol 5, routine activity and rational choice. *Contemporary Sociology*, 23(6), 859–860.
- Kaukinen, C. (2020). When stay-at-home orders leave victims unsafe at home: Exploring the risk and consequences of intimate partner violence during the COVID-19 pandemic. *American Journal of Criminal Justice*, 45(4), 668–679.
- Kestel, T. (2020). Pandeminin Yoksulluğa Etkileri. *Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını*, 2, 22–34.
- Kourti, A., Stavridou, A., Panagouli, E., Psaltopoulou, T., Spiliopoulou, C., Tsolia, M., Sergeantanis, T. N., & Tsitsika, A. (2023). Domestic violence during the COVID-19 pandemic: A systematic review. *Trauma Violence & Abuse*, 24(2), 719–745.
- Kurtdaş, M. Ç. (2020). Covid-19'un Toplumsal Etkileri Üzerine Bazı Değerlendirmeler. *Şehir ve Medeniyet Dergisi*, 6(Özel Sayı), 530–545.
- Langton, S., Dixon, A., & Farrell, G. (2021). Six months in: Pandemic crime trends in England and Wales. *Crime Science*, 10(1), 6.
- Lombroso, C. (2021). *Cesare Lombroso'nun Sınıflandırmasına Göre Suçlu İnsan*, Çev. Yılmaz, İ.H., 1. Baskı, Albaraka Yayınları, İstanbul.
- Lopez, E., & Rosenfeld, R. (2021). Crime, quarantine, and the US coronavirus pandemic. *Criminology & Public Policy*, 20(3), 401-422.
- McNeil, A., Hicks, L., Yalcinoz-Ucan, B., & Browne, D. T. (2023). Prevalence & correlates of intimate partner violence during COVID-19: A rapid review. *Journal of Family Violence*, 38(2), 241–261.
- Memikoğlu, O. ve Genç, V. (2020). *COVID-19*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Meyer, M., Hassafy, A., Lewis, G., Shrestha, P., Haviland, A. M., & Nagin, D. S. (2022). Changes in crime rates during the COVID-19 pandemic. *Statistics and Public Policy*, 9(1), 97-109.
- Milli Güvenlik Kurulu ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanunu. (1983). *T.C. Resmî Gazete* (18218). <https://www.resmigazete.gov.tr/>

- Mohler, G.; Bertozzi, A. L.; Carter, J.; Short, M. B. ve diğeri (2020). Impact of social distancing during COVID-19 pandemic on crime in Los Angeles and Indianapolis, *Journal of Criminal Justice*, 68, 101692.
- Morgan, A., & Boxall, H. (2020). Social isolation, time spent at home, financial stress and domestic violence during the COVID-19 pandemic. *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*(609).
- Nivette, A. E.; Zahnow, R.; Aguilar, R.; Ahven, A. ve diğeri (2021). A global analysis of the impact of COVID-19 stay-at-home restrictions on crime. *Nature Human Behaviour*, 5(7), 868-877.
- Öz Yıldız, S. (2021). *Demokratik polislik teori ve uygulamaları* (5. basım). Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Özbek, V. Ö.; Kanbur, M. N.; Doğan, K.; Bacaksız, P. ve Tepe, İ. (2013). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 4. Basım, Ankara Seçkin Yayıncılık.
- Özgenç, İ. (2006). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 6. Basım, Seçkin Yayıncılık.
- Özkoçak, V., Çetli, E. ve Koç, F. (2020). Geçmişten Günümüze Pandemilere Genetik ve Antropogenetik Açından Bakış. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 6(32), 1088–1095.
- Peluso, P. (2020). Usura, pandemia e composizione della crisi da sovraindebitamento. *Rivista Italiana di Conflittologia*, 40, 63–82.
- Peluso, P. (2021). The effects of the COVID-19 pandemic on organized crime activities in the Society 5.0. *İnsan ve İnsan*, 8(30), 85–95.
- Porta, M. (2008). *A Dictionary of Epidemiology*. (S. Greenland ve J. M. Last, Ed.). İngiltere: Oxford University Press.
- Redford, K. H., Adams, W. M., & Mace, G. M. (2008). Conservation in the anthropocene. *Conservation Biology*, 22(6), 1366–1368.
- Revital, Sela-Shayovits ve Haviv, N. (2022). Juvenile delinquency and COVID-19: the effect of social distancing restrictions on juvenile crime rates in Israel. *Journal of experimental criminology*, 1-24.

- Riou, J. ve Althaus, C. L. (2020). Pattern of Early Human-to-Human Transmission of Wuhan 2019 Novel Coronavirus (2019-nCoV), December 2019 to January 2020. *Eurosurveillance*, 25(4).
- Rosenfeld, R. (2009). Crime is the problem: Homicide, acquisitive crime, and economic conditions. *Journal of Quantitative Criminology*, 25(3), 287–306.
- Rowhani-Rahbar, A., Quistberg, D. A., Morgan, E. R., Hajat, A., & Rivara, F. P. (2019). Income inequality and firearm homicide in the US: A county-level cohort study. *Injury Prevention*, 25(Suppl 1), i25–i30.
- Sampaio, A. (2021). Criminal governance during the pandemic: A comparative study of five cities. *Global Initiative Against Transnational Organized Crime*.
- Schleimer, J. P., McCort, C. D., Tomsich, E. A., Pear, V. A., De Biasi, A., Buggs, S., & Wintemute, G. J. (2021). Physical distancing, violence, and crime in US cities during the coronavirus pandemic. *Journal of Urban Health*, 98, 772-776.
- Schleimer, J. P., Pear, V. A., McCort, C. D., Shev, A. B., De Biasi, A., Tomsich, E., & Wintemute, G. J. (2022). Unemployment and crime in US cities during the coronavirus pandemic. *Journal of Urban Health*, 99(1), 82-91.
- Sharkey, P., Besbris, M., & Friedson, M. (2017). Poverty and crime. *Oxford Handbook of Poverty and Society*.
- Shereen, M. A., Khan, S., Kazmi, A., Bashir, N. ve Siddique, R. (2020). COVID-19 Infection: Origin, Transmission, and Characteristics of Human Coronaviruses. *Journal of Advanced Research*, 24, 91–98.
- Sokullu Akıncı, F. (2020). *Kriminoloji*, 15. Bası, İstanbul, Beta Basım.
- Söylev, Ö. F. (2022). *Suçta Sürüklenmiş Çocuklar ve Maneviyat*, 1. Basım, Ankara, Sonçağ Yayıncılık.
- Speziale, N. (2014). Does unemployment increase crime? Evidence from Italian provinces. *Applied Economics Letters*, 21(15), 1083–1089.
- Şenel M. ve Şenel A.T. (2018). Devlet Genel Güvenliği ve Polis. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Şimşek A. (2012). Genel Kamu Hukukunun Temel Kavramı Olarak Kamu Düzeni. Ankara: Turhan Kitabevi.

- Thunström, L., Newbold, S. C., Finnoff, D., Ashworth, M. ve Shogren, J. F. (2020). The Benefits and Costs of Using Social Distancing to Flatten the Curve for COVID-19. *Journal of Benefit-Cost Analysis*, 11(2), 179–195.
- Tongur, H. (2016). *Türkiye’de genel kolluk teşkil ve görevlerinin gelişimi* (1. basım). Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). *T.C. Resmî Gazete* (17863 mükerrer). <https://www.resmigazete.gov.tr/>
- Twinamatsiko, M., Baker, J., Harrison, M., & Milner-Gulland, E. J. (2014). Linking conservation and poverty alleviation: A case study from Uganda. *Conservation and Society*, 12(1), 16–26.
- Uggen, C., & Wakefield, S. (2008). What have we learned from longitudinal studies of work and crime? In A. M. Liberman (Ed.), *The Long View of Crime: A Synthesis of Longitudinal Research* (pp. 191–219). Springer.
- Ünüvar Demirci, M. (2022). *Diş Hekimlerinin Covid-19 Algısı ve Bunu Önlemeye Yönelik Tutum ve Davranışlar: Konya Örneği*. (Doktora Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Velavan, T. P. ve Meyer, C. G. (2020). The COVID-19 Epidemic. *Tropical Medicine and International Health*, 25(3), 278–280.
- Wang, D., Hu, B., Hu, C., Zhu, F., Liu, X., Zhang, J., ... Peng, Z. (2020). Clinical Characteristics of 138 Hospitalized Patients with 2019 Novel CoronavirusInfected Pneumonia in Wuhan, China. *JAMA - Journal of the American Medical Association*, 323(11), 1061–1069.
- WHO (2023). <https://covid19.who.int/table>, Erişim Tarihi: 19.07.2024. Yayınları.

